
Motieven voor het kopen van een woning in Loppersum na 2012

Ahad Al-Kailany | Master Sociale Planologie | Rijksuniversiteit Groningen | Augustus 2018

Colofon

Titel: Motieven voor het kopen van een woning in Loppersum na 2012

Auteur: Ahad Al-Kailany

Email: a.al-kailany@student.rug.nl

Studentnummer: 3268810

Opleiding: Sociale Planologie
Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen

Begeleider: G.R.W. de Kam

Datum: 16 augustus 2018

Samenvatting

Dit onderzoek gaat over de verhuismotieven van kopers die na 2012 naar of binnen de gemeente Loppersum zijn verhuisd. Er is ondertussen veel onderzoek gedaan naar het aardbevingsgebied. Toch is er nog vrij weinig inzicht in de beweegredenen van de mensen die naar of binnen het aardbevingsgebied verhuizen. Wat zijn de beweegredenen van die kopers geweest om ondanks de negatieve geluiden naar het gebied te verhuizen? Wat zouden ze liever anders willen zien om de aantrekkelijkheid van het gebied te vergroten? Hoe hebben de nieuwe beleidswijzigingen invloed gehad op hun woonbeleving en welbevinden? In dit rapport wordt aan de hand van diepte-interviews geprobeerd antwoord te geven op deze vragen.

Voor dit onderzoek zijn 15 bewoners die tussen 2012 en 2018 een woning hebben gekocht in de gemeente Loppersum en drie organisaties geïnterviewd. Hieronder valt een makelaar uit de gemeente, de voorzitter van de Stichting Waardevermindering door Aardbevingen in Groningen (WAG) en een voormalig secretaris van de werkgroep hypotheek van het burgerinitiatief Groninger Bodem Beweging (GBB).

Verhuismotieven

De verhuismotieven kunnen worden onderverdeeld in motieven van bewoners die naar het gebied verhuizen en bewoners die binnen het gebied verhuizen. De plaatsverbondenheid speelt een belangrijke rol voor de bewoners die binnen het gebied verhuizen. Dit geldt ook voor de bewoners die weer terug naar het gebied zijn verhuisd. Op de tweede plaats komt voor de kopers die binnen het gebied zijn verhuisd de ruimte. Op een gedeelte derde plaats worden de plek, rust, werk en woningprijs als motieven genoemd. Voor de kopers die naar het gebied zijn verhuisd was de woning de belangrijkste pull-factor. De bewoners die niet eerder in het gebied hebben gewoond zijn 'per toeval' in Loppersum terechtgekomen. Voor de kopers die naar het gebied zijn verhuisd komt op de tweede plaats de plek en de rust. De ruimte en de lagere woningprijzen komen op een derde plaats. Op de vierde plaats komt de plaatsverbondenheid. Voor een enkeling was werk ook een motief om weer in het gebied te wonen.

Politiek

Uit de reacties van de respondenten blijkt dat de meerderheid geen vertrouwen heeft in de politiek. De kopers zijn voornamelijk sceptisch over de verlaging van de gaswinning, onzeker over hun toekomst en geven aan dat de vermindering van de gaswinning niet per direct een vermindering van aardbevingen tot gevolg zal hebben. Het wantrouwen werd versterkt door de nieuwe ontwikkelingen.

Krimp

De meerderheid van de respondenten gaf aan dat er sprake is van krimp binnen de gemeente Loppersum. Ook werd aangegeven dat krimp een negatieve invloed kan hebben op de aantrekkelijkheid van het gebied. Bij het overgrote deel van de respondenten heeft krimp echter geen rol gespeeld in de overweging om naar of binnen de gemeente te verhuizen. De respondenten die aangaven dat krimp wel een rol speelde bij de keuze voor het gebied kwamen niet uit de gemeente en waren hoogopgeleid. De woningen van die kopers hadden daarnaast ook geen schade en waren een stuk hoger geprijsd dan de gemiddelde woningen van de respondenten.

Leefbaarheid en welbevinden

De meerderheid van de respondenten heeft aangegeven dat de aardbevingsproblematiek geen invloed heeft op hun welbevinden. De gemiddelde leeftijd van die groep respondenten is met 33 jaar zeven jaar lager dan de groep respondenten die aangaf dat de aardbevingen wel invloed hadden. De gemiddelde woningprijs van de respondenten die aangaven dat de aardbevingen geen invloed hadden op het welbevinden ligt met 151.100 lager dan bij de groep die aangaf dat de aardbevingen wel invloed hadden op hun welbevinden, namelijk 167.700. In dit onderzoek is een verband gevonden tussen de schade aan de woning en de woonbeleving, hoewel in beide groepen schade voorkwam (in de groep die aangaf dat de aardbevingsproblematiek geen rol speelde en in de groep waarbij de aardbevingsproblematiek wel een rol speelde). Vrijwel alle respondenten die aangaven dat de aardbevingsproblematiek wel invloed had op hun woonbeleving woonden in een zwaar getroffen gebied en hadden schade aan de woning. In de groep die aangaf dat de aardbevingsproblematiek geen invloed had op hun woonbeleving waren er meer respondenten die geen/bijna geen schade hadden aan de woning, dan de groep waarbij de aardbevingen invloed hadden. Bovendien hebben alle respondenten die aangaven dat de aardbevingen invloed hadden op hun welbevinden meerdere malen aardbevingen meegemaakt, waaronder zwaardere. De respondenten die aangaven dat de aardbevingsproblematiek invloed had op hun woonbeleving en welbevinden gaven aan dat deze niet dusdanig groot was dat het hun woonbeleving bederft.

Coping

Het belangrijkste coping-mechanisme van de respondenten uit het gebied is dat ze er 'niet mee bezig zijn'. Van de 15 respondenten hebben 11 aangegeven niet bezig te zijn met de aardbevingsproblematiek. Uit de reacties van de kopers bleek dat ze niet zouden willen verhuizen uit Loppersum, ongeacht de schade aan de woning, onzekerheid voor nieuwe aardbevingen en politieke beslissingen die blijven veranderen. Ook zouden alle respondenten

familie en vrienden aanbevelen om ondanks de aardbevingsproblematiek en krimp een woning in de gemeente te kopen.

Inhoudsopgave

Colofon	3
Samenvatting	4
1. Inleiding	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Onderzoeksvragen	11
1.3 Relevantie	12
1.4 Leeswijzer	12
2. Theoretisch kader	14
2.1 De aardbevingsproblematiek	14
2.1.1 Sociaalpsychologische gevolgen	14
2.1.2 Economische gevolgen	15
2.1.3 Rol van de overheid	16
2.1.4 Nieuwe ontwikkelingen	17
2.1.5 Verzachtende maatregelen	18
2.1.6 Versterkingsprogramma	19
2.2 Verhuizen naar rurale gebieden	21
2.2.1 Rurale gebieden	21
2.2.2 Rurale idylle	22
2.2.3 Krimpgebieden	22
2.2.4 Push-factoren	23
2.2.5 Rol van de overheid	24
2.3 Verhuismotieven	25
2.3.1 Pull-factoren	25
2.3.2 Keep-factoren	26
2.3.3 Coping-gedrag	27
2.3.4 Rollen van de respondenten en emoties	29
2.3.5 Afwegingen	29
2.4 Verwachtingen	29
2.4.1 Eigenschappen van de huishoudens	30
2.4.2 Eigenschappen van de woning	30
2.4.3 Leeftijd	30
2.4.4 Coping en schade	30
2.5 Conceptueel model	31
3. Methodologie	33
3.1 Onderzoeksmethode	33
3.1.1 Literatuuronderzoek	34
3.1.2 Semigestructureerde interviews	34
3.2 Selectie van de respondenten	35
3.2.1 Eerste selectie van respondenten	35
3.2.2 Tweede selectie van respondenten	36
3.2.3 Tekortkomingen van de tweede selectiemethode	37
3.2.4 Dataverwerking	38
3.3 Ethiek	38
4. Resultaten	39
4.1 Kenmerken van de respondenten	39
4.2 Resultaten: verwachtingen vs. interviews	40
4.2.1 Eigenschappen van de huishoudens	41
4.2.2 Eigenschappen van de woning	41
4.2.3 Leeftijd	42

4.2.4 Coping en schade	43
4.3 Hoofdthema's uit de interviews.....	44
4.3.1 Motieven voor de verhuizing naar of binnen Loppersum.....	44
4.3.4 Leefbaarheid en welbevinden	46
4.3.5 Media.....	48
4.3.6 Aardbeving in Zeerijp.....	48
4.3.7 Politiek en nieuwe ontwikkelingen.....	49
4.3.8 Aantrekkelijkheid vergroten.....	50
4.3.9 Emoties.....	52
4.3.10 Rol waarin men zichzelf ziet	53
4.3.11 Coping	54
4.4 Resultaten interviews van de organisaties.....	55
4.4.1 Groninger Bodem Beweging	55
4.4.2 Makelaar uit Loppersum.....	56
4.4.3 Stichting Waardevermindering door Aardbevingen in Groningen	56
4.5 Deelvragen	56
4.5.1 Deelvraag twee: invloed van de attractiviteit van gebieden	57
4.5.2 Deelvraag drie: invloed van de aardbevingsproblematiek op de attractiviteit	59
4.5.3 Deelvraag vier: coping en invloed van aardbeving Zeerijp en beleidswijzigingen	60
5. Discussie	63
5.1 Reflectie	65
5.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	65
5.3 Aanbevelingen voor de gemeente.....	66
6. Conclusie	68
Bijlagen	75
Informed consentformulier	75
Aanbevelingsbrief gemeente Loppersum.....	76
Interview guide bewoners.....	78
Interview guide organisaties	81
Transcripten van de interviews.....	82
Groepen en codes.....	83

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

“Ook vinden ze de aankoop van een woning in het gebied een slechte investering. Het is immers bepaald niet uitgesloten dat de waarde van het bezit nog verder daalt. Daarnaast speelt de onzekerheid over nieuwe bevingen een grote rol. Bewoners willen verlost worden van de stress en zorgen die ze nu ervaren.” (DvhN, 2017; de Kam & Mey, 2017).

Bovenstaande is een reactie van woningeigenaren uit het aardbevingsgebied die zich gevangen voelen in hun huidige woning doordat ze die niet kunnen verkopen zonder de vraagprijs substantieel te laten zakken. Vooral voor ouderen die geen financiële achteruitgang kunnen wegwerken kan dit belemmerend zijn (de Kam & Mey, 2017). Meerdere onderzoeken hebben aangetoond dat de aardbevingen een grote impact kunnen hebben op de bewoners uit het gaswinningsgebied.

De Groninger gasbron die in 1959 is gevonden in Slochteren is een van de grootste gasvelden in de wereld waar sinds 1963 gasextractie plaatsvindt. De gaswinning in de provincie levert een grote bijdrage aan de Nederlandse economie en de binnenlandse energievoorraad (Voort & Vanclay, 2015). Gasextractie heeft potentieel vele negatieve gevolgen, zoals lucht- en watervervuiling, geluidsoverlast en grondverzakking. Dat laatste kan een toename van aardbevingen tot gevolg hebben door de impact op de seismische activiteit (Jansen et al., 2017). Hoewel dus meer dan vijftig jaar gas wordt gewonnen uit de provincie Groningen (Jansen et al., 2017; Voort & Vanclay, 2015) worden de trillingen tot 2011 niet als zorgwekkend ervaren. Dit was het geval bij zowel de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM), de politici en de meeste bewoners uit de provincie Groningen (Voort & Vanclay, 2015). Het onderzoek van de Kam en Raemaekers (2014) daarentegen toont aan dat in 2009 de aardbevingen al een impact hadden op het woongenot van de bewoners uit het gaswinningsgebied. Dit kwam tot uitdrukking in ongerustheid of angst bij de bewoners uit Loppersum en Middelstum (de Kam & Raemaekers, 2014).

De aardbeving van 16 augustus 2012 in het dorp Huizinge zorgde voor veel onrust en was de aanleiding voor de nationale overheid om verschillende onderzoeken te doen en maatregelen te treffen (Ministerie van Economische Zaken, 2013). In 2014 heeft het ministerie van Economische Zaken besloten de gaswinning met 25% terug te nemen (Ministerie van Economische Zaken, 2014a). Daarnaast is besloten te investeren in het renoveren en het

verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving in de regio. Bovendien had de NAM aan de hand hiervan een plan van aanpak opgesteld voor inspectie en versterking van kwetsbare woningen voor de komende jaren (Ministerie van Economische Zaken, 2014b).

Ondanks de vermindering van de gaswinning heeft op 8 januari 2018 weer een sterke aardbeving in de provincie plaatsgevonden, ditmaal in het dorp Zeerijp met een kracht van 3.4 (KNMI, 2018). Dit heeft voor veel onrust en teleurstelling gezorgd bij de inwoners van de provincie. Duizenden mensen gingen de straat op om hun ongenoegen te uiten (Groninger Bodem Beweging, 2018). De demonstranten vinden dat er te weinig wordt gedaan om de aardbevingen te voorkomen en eisen maatregelen van de regering (Oogtv, 2018). Mogelijk zijn er ook positieve ontwikkelingen als reactie op de aardbeving van Zeerijp. Het kabinet heeft namelijk besloten dat op termijn de gaswinning in Groningen volledig wordt beëindigd (Ministerie van Economische zaken en Klimaat, 2018b).

Naast de aardbevingsproblematiek, kampen bepaalde delen van de provincie Groningen met krimp (Rijksoverheid, 2018a). Krimp heeft een negatieve invloed op het imago van de regio, omdat het wordt geassocieerd met negatieve ruimtelijke (Haartsen & Venhorst, 2010) en sociale ontwikkelingen (Woon- en Leefbaarheidsplan 2017-2021, 2016). Een gebied binnen de provincie Groningen dat tegelijkertijd worstelt met de aardbevingsproblematiek en met krimp is Loppersum. Dit dorp kampt met de zwaarste en meest langdurige impact van de aardbevingen (de Kam & Raemaekers, 2014; Voort & Vanclay, 2015). Het onderzoek van Atlas voor gemeenten (2017) toont aan dat Loppersum, vergeleken met andere gemeenten uit het risicogebied, de meeste waardedaling kent in de woningprijzen over de gehele periode tussen 2012 tot en met 2017. De resultaten van het onderzoek van woningmarkt en het bewonersonderzoek noord en midden-Groningen (KAW, 2018) wijzen uit dat de aardbevingen nadelige gevolgen hebben gehad op de leefbaarheid, verkoopsnelheid, waardeontwikkeling van woningen en het aantal huishoudens in Loppersum. Voor de toekomst is de prognose dat het aantal inwoners nog verder zal afnemen, en het tempo van krimp zal toenemen in de MEDAL-gemeenten (De Marne, Eemmond, Delfzijl, Appingedam en Loppersum). Het aantal huishoudens die uit de woondorpen vertrekt is groter dan het aantal huishoudens die naar de woondorpen verhuizen. De bewoners van Loppersum geven aan dat de aardbevingen een grote impact hebben op het dagelijks leven en het woongenot. Ook is het aantal potentiële verhuizers in zwaar getroffen gebieden in Loppersum en Slochteren met 46,3 procent aanzienlijk hoog te noemen. Met 19 procent heeft Loppersum binnen het aardbevingsgebied de laagste binding met de gemeente vergeleken met andere gebieden (KAW, 2018).

In 2016 heeft Boes een kwantitatief onderzoek gedaan naar de verhuismotieven van de bewoners naar de gemeente. Hierbij kwam Boes met een lijst van de meest naar minst voorkomende motieven om te verhuizen naar Loppersum. Dit onderzoek tracht diepgaande kennis te verkrijgen in de verhuismotieven van bewoners die zowel naar als binnen Loppersum verhuizen, waarbij ook onderscheid zal worden gemaakt tussen de getroffen gebieden in Loppersum. Het onderscheid in gebieden voor dit onderzoek is gebaseerd op de variabele PGV-waarde en de schademeldingspercentages. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen zware en minder zware schade als gevolg van de aardbevingen (NAM, 2018a). Dit kwalitatieve onderzoek geeft de mogelijkheid om de emoties en het aanpassingsgedrag (coping-mechanisme) van de respondenten te onderzoeken. Daarnaast neemt dit onderzoek de gevolgen van de aardbeving die in januari 2018 in Zeerijp heeft plaatsgevonden mee en ook het kabinetsbesluit om de gaswinning op termijn te stoppen. Dit wekt de nieuwsgierigheid op naar het effect van de nieuwe aardbevingen, de gevolgen die deze met zich meebrengen en de daar bijbehorende beleidswijzigingen. Hoe kijken de bewoners, die na 2012 naar of binnen Loppersum zijn verhuisd, terug op deze beslissing tegen de achtergrond van de ontwikkelingen die zich sindsdien hebben voortgedaan? En wat waren hun motieven om naar dit gebied te verhuizen?

1.2 Onderzoeksvragen

Planologen dienen processen en trends te herkennen en erop in te spelen. Het verhuizen naar een populair gebied is wellicht logischer en vanzelfsprekender dan naar een gebied dat minder goed staat aangeschreven. Het doel van dit onderzoek is om inzicht te verkrijgen in de motieven en keuzes die mensen maken bij verhuizingen. Met name de keuze voor een minder populair gebied, in dit geval een aardbevings- en krimpgebied, kan nieuwe inzichten geven in wat belangrijk is voor mensen bij hun woningkeuze. Voor dit onderzoek is gekozen om binnen Loppersum inwoners te interviewen. De vraag die centraal staat in deze studie luidt als volgt:

'Wat zijn de verhuismotieven en het coping-gedrag van mensen die na 2012 naar of binnen Loppersum zijn verhuisd, en zijn daarin verschillen tussen gebieden die het meest of minst zijn getroffen door aardbevingen?'

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. Waar bestaat de aardbevingsproblematiek uit?
2. Wat is de invloed van de attractiviteit van gebieden voor mensen die erheen verhuizen?
3. Hoe wordt deze beïnvloed door de aardbevingsproblematiek?
4. Wat is het coping-gedrag van mensen vóór en na het kopen van een woning in Loppersum en wat voor invloed heeft de aardbeving van Zeerijp en de laatste beleidswijziging daarop?

1.3 Relevantie

Door de aardbevingen heeft Groningen een negatief imago gekregen in de media. Ondanks de genomen maatregelen zijn de bewoners van de provincie nog steeds niet tevreden met de gesteldheid van de aardbevingen (Perlaviciute et al., 2017). Het laatste rapport van SodM geeft aan dat het verminderen en zelfs het beëindigen van de gaswinning geen garantie geeft op het uitsluiten van krachtige toekomstige aardbevingen (SodM, 2018). Ook zijn de gevolgen van het besluit tot stopzetting van de gaswinning op termijn niet duidelijk. Mensen voelen zich machteloos en gevangen in hun woonplaats, omdat ze hun woning niet makkelijk kunnen verkopen door de schade en de dalende woningwaarden. Woningeigenaren met restschulden kunnen niet elders kopen of huren door de waardedaling (Jansen et al., 2017; de Kam & Mey, 2017). Verschillende onderzoeken hebben diverse negatieve gevolgen van de aardbevingen op de huizenprijzenontwikkeling en op de mentale en de fysieke gezondheid van mensen gevonden. Door de focus op deze negatieve kanten is er echter sprake van stigmatisering van het aardbevingsgebied. De negatieve kanten krijgen vaak het podium in de media en in wetenschappelijke onderzoeken. Op deze manier draagt de wetenschap bij aan deze stigmatisering. In dit onderzoek zijn open vragen gesteld waardoor de respondenten ook hun positieve verhalen konden vertellen in plaats van alleen de negatieve die vaker nieuwswaardig worden geacht. De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek is dat het een tweezijdig geluid over het aardbevingsgebied laat horen. Dit zou kunnen leiden tot een positiever imago van het gebied, wat er weer voor kan zorgen dat de aantrekkelijkheid wordt vergroot en dat de instroom van mensen naar het gebied op deze manier toeneemt. Ondanks de negatieve geluiden, zijn er namelijk ook mensen die de afgelopen jaren hebben besloten om in dit gebied een woning te kopen. Dit onderzoek probeert, naast inzicht te krijgen in de beweegredenen van die kopers, ook verband te leggen met de politieke ontwikkelingen en de invloed daarvan op die bewoners. De nieuwe beleidswijzigingen die het afgelopen jaar zijn ingevoerd worden namelijk ook meegenomen. Dit onderzoek zal zoals dat van Boes (2016) de verhuizers naar en binnen Loppersum in kaart brengen. Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat het zich onderscheidt in de onderzoeksmethode: het focust zich op de kwalitatieve kant van het verhaal in plaats van kwantitatieve onderzoeken die eerder zijn uitgevoerd. Dit onderzoek kan onder andere bijdragen aan inzicht in de betekenis van plaatsverbondenheid op de manier waarop mensen omgaan met negatieve ontwikkelingen in de woonomgeving.

1.4 Leeswijzer

Dit onderzoek is opgedeeld in zes hoofdstukken. In hoofdstuk twee wordt de eerste deelvraag behandeld, hierin wordt het theoretisch kader uitgelegd. De verhuismotieven met behulp van de push-, pull- en keep-factoren worden besproken. Daarnaast komt de aardbevingsproblematiek

en krimp aan bod. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een conceptueel model. In hoofdstuk drie worden de onderzoeksmethoden die in dit onderzoek worden toegepast uitgelegd. In hoofdstuk vier worden de resultaten besproken en de tweede, derde en vierde deelvraag beantwoord. Hoofdstuk vijf is de discussie, reflectie en aanbevelingen. In het laatste hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag.

2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt het theoretisch kader uitgelegd en wordt het conceptueel model weergegeven. Bovendien wordt de eerste deelvraag beantwoordt, die luidt als volgt: *‘Waar bestaat de aardbevingsproblematiek uit?’*

2.1 De aardbevingsproblematiek

Hoewel de eerste aardbeving in Groningen oorspronkelijk uit 1991 dateert, nam de sterkte en de frequentie van de aardbevingen sinds 2003 pas aanzienlijk toe (Rijksoverheid, 2018b). Na de sterke aardbeving in 2012 begon de bezorgdheid bij de inwoners van de provincie een prominente rol te spelen. Binnen de provincie Groningen is de gemeente Loppersum het meest getroffen door de aardbevingen (Voort & Vanclay, 2015).

Naast de schade aan gebouwen en woningen kunnen de aardbevingen ook sociale en economische impacts hebben (Tas et al., 2007 in Jansen et al., 2017). De impacts van de aardbevingen kunnen in verschillende rangen worden onderverdeeld. De eerste rang impacts bestaan uit aardbevingen en het inzinken van de grond. Deze kunnen leiden tot de tweede rang impacts. Hierbij kan worden gedacht aan beschadigingen aan woningen en bezorgdheid onder de bewoners. Deze kunnen op hun beurt weer zorgen voor de derde rang impacts, namelijk economische impacts. De economische impacts kunnen leiden tot meer angst en stress onder de bewoners (Vanclay, 2002, 2012 in Voort & Vanclay, 2015).

2.1.1 Sociaalpsychologische gevolgen

Zichtbare schade aan de woning kan leiden tot een gevoel van onzekerheid bij de bewoners. Hierbij spelen angst en bezorgdheid een grote rol. Het gevoel van onzekerheid door de aardbevingen kan gezondheidsklachten tot gevolg hebben. Uit onderzoek is naar voren gekomen dat een deel van de bewoners zich ongemakkelijk voelt door de vele media-aandacht en confrontatie met de aardbevingen. Dit kan tot verschillende mentale en fysieke aandoeningen leiden (Wilkinson & Marmot, 2003 in Voort & Vanclay, 2015). Het onderzoek van Postmes et al. (2017) laat zien dat onzekerheid en zorgen over de toekomst de meest bepalende factoren zijn voor gevoelens van onveiligheid. Ze concluderen dat respondenten met meervoudige schade een slechtere gezondheid rapporteren. Ook wordt in dit onderzoek aangetoond dat de bewoners weinig vertrouwen hebben in de NAM. Er is een samenhang tussen de aardbevingssschade en het vertrouwen die de bewoners hebben in de instanties. Bewoners met schade hebben minder

vertrouwen in de NAM en het Centrum Veilig Wonen (CVW) dan bewoners die geen schade hebben (Postmes et al., 2017).

De bewoners uit het aardbevingsgebied zijn boos, omdat ze tot op heden geen 'sorry' hebben gekregen. Ze voelen een wrok doordat ze zich verraden voelen door de NAM en de nationale overheid (Voort & Vanclay, 2015).

De gevoelens van angst, onzekerheid en machteloosheid zijn ook in het recente onderzoek van KAW (2018) naar voren gekomen. De bewoners zijn boos en vinden dat ze niet serieus worden genomen door de nationale overheid. De lokale overheden nemen volgens hen een passieve houding aan wanneer het om de aardbevingen gaat. In plaats van 'lapmiddelen' geven de bewoners uit het aardbevingsgebied aan nu echte oplossingen te willen hebben. In veel gevallen blijkt dat de 'bureaucratische' manier van schadeafhandeling een grotere impact heeft op de bewoners dan de aardbevingen zelf (KAW, 2018).

2.1.2 Economische gevolgen

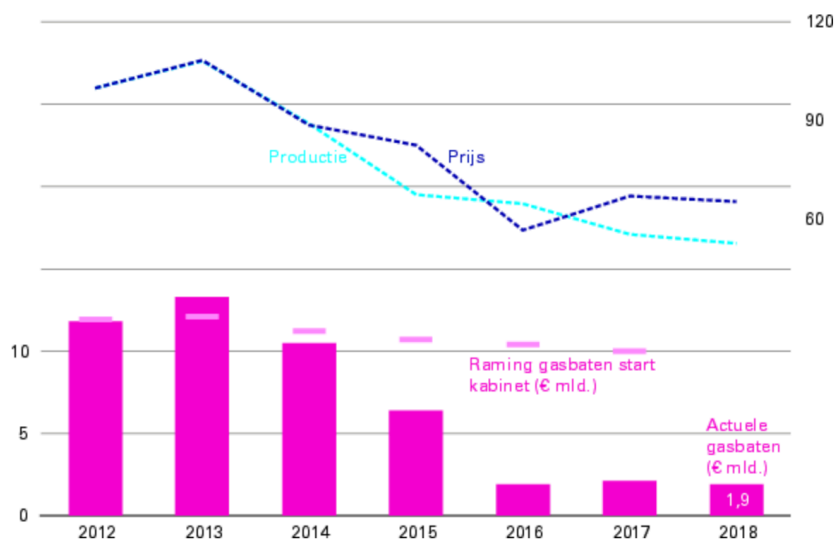
Sinds 2012 is de NAM in totaal 1,7 miljard euro kwijt aan de materiele schadekosten als gevolg van de aardbevingen (RTL nieuws, 2018). Vanaf 2012 tot 2017 heeft de NAM ongeveer 80.000 schademeldingen binnengekregen waarvan er ongeveer 70.000 zijn geaccepteerd voor herstel (NAM, 2018b). De schade van de aardbevingen aan woningen kan naast lekkages aan daken ook bestaan uit wandtegels die los komen te zitten en kan barsten in wanden tot gevolg hebben (DvhN, 2013 in Voort & Vanclay, 2015). Soms vindt er ook zwaardere schade plaats. Vanaf 1 januari 2016 zijn er 147 schadeclaims geconstateerd als acuut (Nationaal Coördinator Groningen, 2017a). In totaal zijn 99 gebouwen gesloopt en 604 gebouwen staan op de lijst van bedreigde woningen (Database het verdwenen Groningen, 2018). Dit leidt tot onzekerheid bij potentiële kopers en dus tot verlaging van de woningwaarde. Verschillende onderzoeken bieden tegenstrijdige conclusies omtrent de waardedaling voor woningen veroorzaakt door aardbevingen. Het onderzoek van de Kam (2016) toont aan dat het gemiddelde waardeverlies voor woningen in het aardbevingsgebied dat door de NAM is toegekend substantieel lager ligt dan wat uit diens resultaten is gebleken. Zelfs voor het zwaarst getroffen gebied, Loppersum, komt de mediaan van de waardedaling volgens de NAM niet hoger dan vier procent uit, terwijl de berekende waardedaling gemiddeld voor woningen in Loppersum kan oplopen tot 10,9 procent (de Kam, 2016). Door deze tegenstrijdige uitkomsten heeft de Nationaal Coördinator Groningen opdracht gegeven voor een zogenaamd Critical Review (Kenniscentrum Aardbeving en Duurzame Ontwikkeling, 2017). Deze geeft een gemiddelde waardedaling van twee tot vijf procent op macroniveau in het aardbevingsgebied. Dit houdt in dat er op individueel niveau zich nog wel grote verschillen kunnen voordoen met betrekking tot de gemiddelde waardedaling op macroniveau (Nationaal Coördinator Groningen, 2017b). Het onderzoek dat later in hetzelfde

jaar door Atlas voor gemeenten (2017) is uitgevoerd geeft een gemiddelde waardedaling van acht procent aan tussen 2012 tot en met 2017 voor Loppersum. Dit ligt meer in lijn met de resultaten van het onderzoek van de Kam (2016) en de Critical Review.

Een verlaging van de woningprijzen komt enerzijds door de schade als gevolg van de aardbevingen en anderzijds door de verminderde attractiviteit van het gebied (Vanclay, 2012 in Voort & Vanclay, 2015). Voornamelijk de bewoners uit het zwaarst getroffen gebied, Loppersum, verwachten een verlaging in de woningprijzen (DvhN & Enigma Research, 2013 in Voort & Vanclay, 2015). Het onderzoek van de Kam en Raemaekers (2014) toont aan dat het aantal schades aan woningen toenam van 40% in 2009 tot 70% in 2013 onder de respondenten in Middelstum, Loppersum en Slochteren. Daarnaast nam het aandeel respondenten ook toe die denkt dat de aardbevingen negatieve gevolgen zullen hebben op de waardeontwikkeling van hun woning (de Kam & Raemaekers, 2014). Francke & Lee (2014) geven aan dat de woningmarkt voor de woningen met schade door aardbevingen onrustiger is dan voor woningen zonder schade. Deze woningen staan langer te koop en worden vaker uit de markt teruggetrokken (Francke & Lee, 2014). Het aantal geaccepteerde schademeldingen als percentage van de woningvoorraad in Loppersum varieert volgens recent onderzoek tussen 80 procent en 160 procent (Atlas voor gemeenten, 2017).

2.1.3 Rol van de overheid

De Nederlandse overheid speelt een belangrijke rol bij de gasextractie, waarnaast ExxonMobil en Shell de grootste actoren zijn (Voort & Vanclay, 2015). In de Mijnbouwwet is aangegeven dat de staat eigenaar is van alle mineralen, gassen en oliën die afkomstig zijn uit de grond (Wetten overheid, 2018; Voort & Vanclay, 2015). Voor de extractie van grondstoffen kunnen bedrijven een vergunning aanvragen, waarna deze eigendom worden van dat bedrijf na het voldoen aan de licentiegelden en andere maatregelen die de staat bepaalt (Voort & Vanclay, 2015). Het gas in Groningen wordt voornamelijk gewonnen door de NAM, waaronder de Shell en ExxonMobil met een gedeelde plek vallen (Koster & Ommeren, 2015; Voort & Vanclay, 2015). Veertig procent van de gasextractie gaat naar Energie Beheer Nederland (EBN) en tegelijkertijd dragen zij met veertig procent bij aan de extractiekosten (Voort & Vanclay, 2015).

Figuur 1: Aardgasbaten, aardgasprijzen en aardgasproductie (Rijksbegroting, 2018).

De aardgasbaten vormen sinds de jaren zestig van de vorige eeuw een inkomstenbron voor het Rijk en hebben het land tot nu toe al meer dan 265 miljard euro opgeleverd. De aardgasbaten zijn afhankelijk van de hoeveelheid aardgas die wordt gewonnen en van de gemiddelde prijs van het aardgas in dat jaar (Aardgas-in-Nederland, 2018). De aardgasbaten dalen dus naarmate de gaswinning afneemt, zie figuur 1 (Rijksbegroting, 2018). In 2017 ontving het kabinet 2,1 miljard euro aan totale gasbaten. De verwachting is dat deze verder zullen afnemen voor 2018 naar 1,9 miljard euro (Rijksbegroting, 2018).

Doordat de nationale overheid financiële belangen heeft bij de gaswinning, hebben de inwoners van de provincie Groningen meer vertrouwen in de lokale overheid. Voor de lokale overheid staat de veiligheid en het welbevinden van de bewoners voorop. De bewoners voelen zich in de steek gelaten door de nationale overheid waardoor ze zich daartegen afkeren. Als reactie hebben steeds meer inwoners zich aangesloten bij de organisatie Groninger Bodem Beweging (Voort & Vanclay, 2015). De Groninger Bodem Beweging is in 2009 opgericht (Groninger-Bodem-Beweging, 2018) en telt 3800 leden anno 2018 (DvhN, 2018a). Het doel van dit initiatief is het opkomen voor de belangen van de leden die schade ondervinden van de aardbevingen in de regio Groningen (Groninger-Bodem-Beweging, 2018). De Stichting WAG (Stichting Waardevermindering door Aardbevingen Groningen) die in 2013 is opgericht heeft ook als doel de inwoners in het getroffen gebied bij te staan. Deze helpt vastgoedeigenaren bij het verhalen van de waardevermindering op de NAM (stwg, 2018). Deze stichting telt ondertussen meer dan 4200 leden (RTV Noord, 2018).

2.1.4 Nieuwe ontwikkelingen

Vanaf maart 2017 handelt de staat de schade af die wordt veroorzaakt door de gaswinning in het Groningenveld. De Tijdelijke commissie mijnbouwschade Groningen is vanaf die datum de

verantwoordelijke partij voor de aanvraag tot schadevergoedingen. Dit houdt in dat de overheid de schade voor haar rekening zal nemen en de bewoners, gemeenten en provincies voortaan geen zaken meer hoeven te doen met NAM. Hier hebben de maatschappelijke organisaties Groninger Bodem Beweging (GBB) en Groninger Gasberaad een belangrijke bijdrage aan geleverd. Vanaf 19 maart kunnen bewoners met schade die na 31 maart 2017 is geclaimd bij Centrum Veilig Wonen (CVW) terecht bij de Commissie. In opdracht daarvan neemt de Rijksdienst van Ondernemend Nederland (RVO) de uitvoering over. Dit betekent dat de NAM niet meer verantwoordelijk is voor de vaststelling van de oorzaak van de schade en de hoogte van de eventuele vergoeding. Dit besluit was door de inwoners, het kabinet en bestuurders van de regio gewenst. Het nieuwe protocol voldoet aan de volgende vier punten die door bestuurders en maatschappelijke organisaties zijn vastgesteld:

- 1- Verantwoordelijke staat: schademeldingen worden publiekrechtelijk uitgevoerd.
- 2- Rechtvaardige schadebepaling.
- 3- Menselijke maat: meldingen worden individueel door de Commissie behandeld en beoordeeld.
- 4- Onafhankelijk: de commissie functioneert geheel onafhankelijk van het kabinet en de NAM (Ministerie van Economische zaken en Klimaat, 2018a).

Doordat het aantal schademeldingen blijft stijgen, hebben de provincie Groningen en bewonersorganisaties minister Kamp verzocht de gaswinning te verminderen (Nu, 2016). De toenmalige minister van Economische Zaken heeft in 2016 besloten de gaswinning terug te brengen van 39,4 miljard kubieke meter in 2015 naar 24 miljard kubieke meter in 2016. In het jaar daarop werd besloten dat tot 2021 maximaal 21,6 miljard kubieke meter gas mag worden gewonnen (Raad van State, 2017). Als reactie op de aardbeving in Zeerijp heeft het staatstoezicht op de mijnen (SodM) geadviseerd om de gaswinning naar 12 miljard kubieke meter terug te brengen. Om de oorzaak van het aardbevingsrisico weg te nemen gaat het kabinet een stap verder en neemt maatregelen om de gaswinning volledig te beëindigen. Dit kan de veiligheid en de veiligheidsbeleving in de regio aanzienlijk verbeteren (Ministerie van Economische zaken en Klimaat, 2018b).

2.1.5 Verzachtende maatregelen

Om de inwoners van de provincie Groningen tegemoet te komen kan de NAM effectieve verzachtende maatregelen treffen om het welbevinden van de inwoners te vergroten. Uiteraard is een aanzienlijke verlaging van de gaswinning een gewilde oplossing, echter betekent dit niet dat de aardbevingen dan worden uitgesloten. Het drukverschil dat aardbevingen veroorzaakt gaat namelijk langer door, wat aardbevingen kan blijven veroorzaken (De Telegraaf, 2013 in

Voort & Vanclay, 2015). In 2013 werd er vanuit gegaan dat de gaswinning niet teruggebracht kon worden door de moeilijkheden die erbij komen kijken in verband met voorraadovereenkomsten die al getekend waren (Voort & Vanclay, 2015). Anno 2018 is toch besloten om de gaswinning dusdanig te verlagen om de kans op aardbevingen te verkleinen en op termijn geheel te stoppen.

Een van de verzachtende maatregelen is uitgevoerd in 2014. Hierbij had de minister van Economische Zaken besloten om de gaswinning in Loppersum te verminderen. Andere maatregelen zijn het versterken van de woningen, compensatie voor dalende huizenprijzen of het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving (Perlaviciute et al., 2017). Ondanks deze maatregelen zijn de bewoners uit het aardbevingsgebied niet tevreden (Voort & Vanclay, 2015 in Perlaviciute et al., 2017). Uit de demonstraties van 2018 blijkt dat nog steeds het geval te zijn. Wel blijkt uit onderzoek dat de verzachtende maatregelen effectiever zijn in gebieden die minder zwaar getroffen zijn (Perlaviciute et al., 2017).

De immateriële schade, zoals het gevoel van onveiligheid, is moeilijk te verzachten. Dit is voornamelijk het geval wanneer de onderliggende oorzaak hiervan niet wordt aangegeven. Verzachtende maatregelen zouden de angstgevoelens kunnen laten afnemen, maar door het wantrouwen in de NAM zijn deze minder effectief (Voort & Vanclay, 2015). Door het wantrouwen in autoriteiten neemt het gevoel van onveiligheid juist toe en ervaren de bewoners stress door de conflicten rondom schadeprocedures en bureaucratie (Gronings Perspectief, 2018). De immateriële schade die bij de aardbevingen een rol speelt zou kunnen worden toegewezen aan het feit dat deze 'man-made' zijn. Hierbij kan er naar een partij worden gewezen als schuldige. Dit kan boosheid oproepen (Baum et al., 1983). Door de natuur veroorzaakte gevaren zijn niet gelijk te stellen met door de mens gemaakte gevaren. De eerste worden namelijk makkelijker geaccepteerd door mensen (Tansel, 1995; Ale, 2003). De door de mens gemaakte gevaren leiden tot meer bezorgdheid (Ale, 2003).

2.1.6 Versterkingsprogramma

Vanaf 2016 worden koop- en huurwoningen die zich in de kern van het aardbevingsgebied bevinden in opdracht van de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) geïnspecteerd. In 2018 worden de laatste inspecties in Loppersum gedaan en worden plannen met de bewoners en eigenaren besproken en uitgevoerd. Woningen die na de berekening niet aardbevingsbestendig blijken worden versterkt of gesloopt. In Loppersum wordt tijdelijke huisvesting beschikbaar gesteld voor de bewoners die tijdens de werkzaamheden niet in hun eigen woningen kunnen blijven (Nationaal Coördinator Groningen, 2018a). De minister van Economische Zaken en Klimaat heeft aangegeven dat het besluit om de gaswinning in het Groningenveld te beëindigen

geen invloed zal hebben op de gebouwen en woningen waarbij de versterkingswerkzaamheden al zijn gestart of op de woningen die al een versterkingsadvies hebben gekregen (Nationaal Coördinator Groningen, 2018b). 1500 woningen hebben al versterkingsadvies ontvangen en de ongeveer 1600 woningen die vorig jaar al zijn geïnspecteerd maar nog geen rapport hebben ontvangen zullen opnieuw worden beoordeeld. Bewoners maken zich daar grote zorgen om en vinden dat het verschil niet moet worden gebaseerd op het feit of een bewoner al een rapport heeft ontvangen of niet, maar moet worden gebaseerd op de wijk en de straat (DvhN, 2018b). De minister van Economische Zaken en Klimaat wil nu dat de woningen die nog geen versterkingsadvies hebben ontvangen gaan wachten op een herberekening van het aardbevingsrisico. Dit heeft er toe geleid dat Nationaal Coördinator Groningen zijn functie heeft neergelegd. Volgens hem komt dit besluit van de minister van Economische Zaken niet overeen met wat hijzelf eerder met de bewoners heeft afgesproken. Vanuit de politiek is geërgerd gereageerd op het opstappen van de Nationaal Coördinator Groningen (Binnenlands bestuur, 2018).

Het recente rapport van Staatstoezicht op de Mijnen (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, 2018c) toont aan dat er een afname is in het aantal gebouwen dat de komende jaren zal moeten worden versterkt. Eerder werd er vanuit gegaan dat 20.000 gebouwen versterkt moesten worden. Die berekening was gebaseerd op een beoordelingssystematiek uitgaande van 50 miljard Nm³ per jaar (zoals dat voor 2015 bestond). Als van een vermindering van gasproductie wordt uitgegaan, dan zullen 5000 woningen in 2018 worden versterkt en 7000 woningen in 2019. De afname van het aantal gebouwen dat versterkt moet worden hangt samen met de hoeveelheid gas die jaarlijks wordt gewonnen (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, 2018c). Het definitieve advies van Mijnraad, dat is gebaseerd op een vermindering van de gaswinning, resulteert echter in nieuwe aantallen woningen die zullen worden versterkt. Dat aantal is gebaseerd op de vastgestelde hoeveelheid veilige en onveilige gebouwen. Het nieuwe besluit met betrekking tot de betekenis van versterking is door de Mijnraad, ministers van BZK en EZK vastgesteld. 1500 gebouwen zullen direct worden versterkt. Voor de overige drie groepen van 1467, 1588, 1581 krijgen de bewoners in sommige gevallen (onder andere afhankelijk van de groep waar ze onder vallen) de mogelijkheid om voor versterking te kiezen. De veiligheidsbeleving van de bewoners speelt hierbij een rol (Provincie Groningen, 2018).

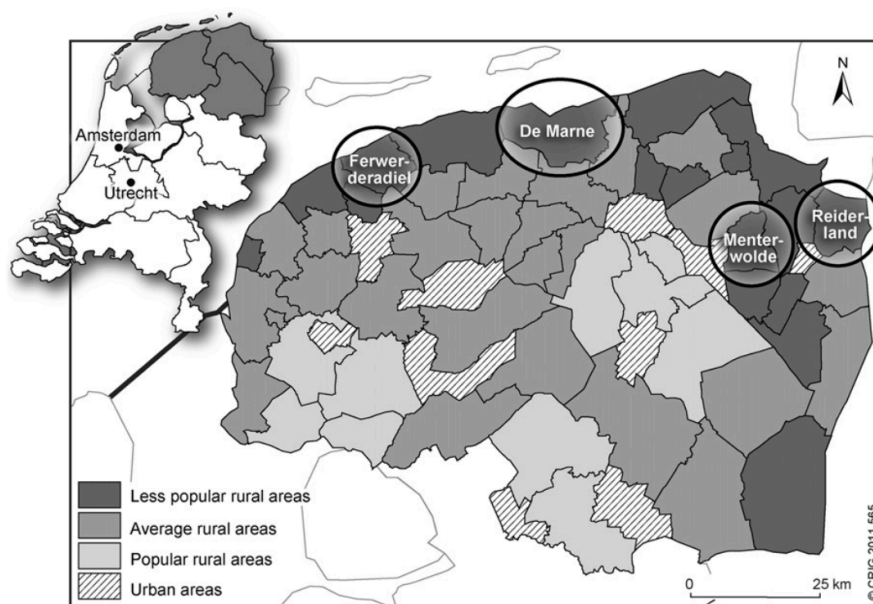
De Tweede Kamer heeft het nieuwe wetsvoorstel omtrent het minimaliseren van de gaswinning aangenomen. Dit houdt in dat alleen de noodzakelijke hoeveelheid gas kan worden gewonnen en de NAM dus niet meer tot een maximaal niveau gas kan winnen. De minister van Economische Zaken en Klimaat zal bepalen hoeveel gas mag worden gewonnen (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, 2018d).

2.2 Verhuizen naar rurale gebieden

Ondanks de vele negatieve geluiden omtrent de aardbevingen en krimp zijn er mensen die naar het gebied trekken of binnen het gebied verhuizen. Bij beslissingen om te verhuizing spelen naast de welbekende push- en pull-factoren ook de keep-factoren een rol. Als keep-factoren een rol spelen en mensen toch besluiten te verhuizen, dan hebben de push- en pull-factoren de keuze voor een ander huis bepaald, maar niet voor een ander gebied. Keep-factoren bij verhuizende mensen hebben betrekking op de omgevingskenmerken die zij zo sterk waarderen dat zij binnen het gebied blijven waar zij al wonen. Deze factoren zijn van toepassing op de bewoners die na 2012 binnen dezelfde gemeente een nieuwe woning hebben gekocht.

2.2.1 Rurale gebieden

Hoewel een groot gedeelte van Nederland dichtbevolkt en geurbaniseerd is, wordt een aanzienlijk deel toch nog als ruraal gedefinieerd (Haartsen et al., 2003 in Bijker et al., 2012). Hierbij wordt het noorden als het meest rurale gebied beschouwd. De minder populaire gebieden bevinden zich in het noorden en het oosten van het land, kenmerkend door de open landschappen en grote landbouwgronden. In de minder populaire gebieden wordt een bevolkings- en huishoudensafname verwacht (Bijker et al., 2012).

Figuur 2: Drie typen plattelandsgebieden in Noord-Nederland (Bijker et al. (2012) p. 493).

Figuur 2 laat zien dat Loppersum zich in de range 'gemiddeld populaire rurale gebieden' bevindt. In vergelijking met de populaire rurale gebieden trekken de minder populaire en gemiddeld rurale gebieden minder mensen aan uit urbane gebieden of mensen die niet uit het noorden komen (Bijker & Haartsen, 2012).

Bijker et al. (2012) onderzochten de karakteristieken van de mensen die naar de minder aantrekkelijke rurale gebieden verhuisden. Deze mensen hebben over het algemeen een lager inkomen, zijn vaak hoogopgeleid en zijn vaker werkzaam (Bijker et al., 2012). In tegenstelling tot de verwachting dat voornamelijk ouderen naar rurale gebieden trekken (Steenbekkers et al., 2006 in Bijker et al., 2012), zijn het vooral jongeren met maar een kleine proportie ouderen die naar deze gebieden verhuizen (Steenbekkers et al., 2008 in Bijker et al., 2012). De grootste leeftijdscategorie van de mensen die naar rurale gebieden verhuizen in het onderzoek van Bijker et al. (2012) is tussen de 20-44 jaar. Het lage inkomen en het hoge opleidingsniveau kunnen samenhangen met de jonge leeftijd van de verhuizers.

2.2.2 Rurale idylle

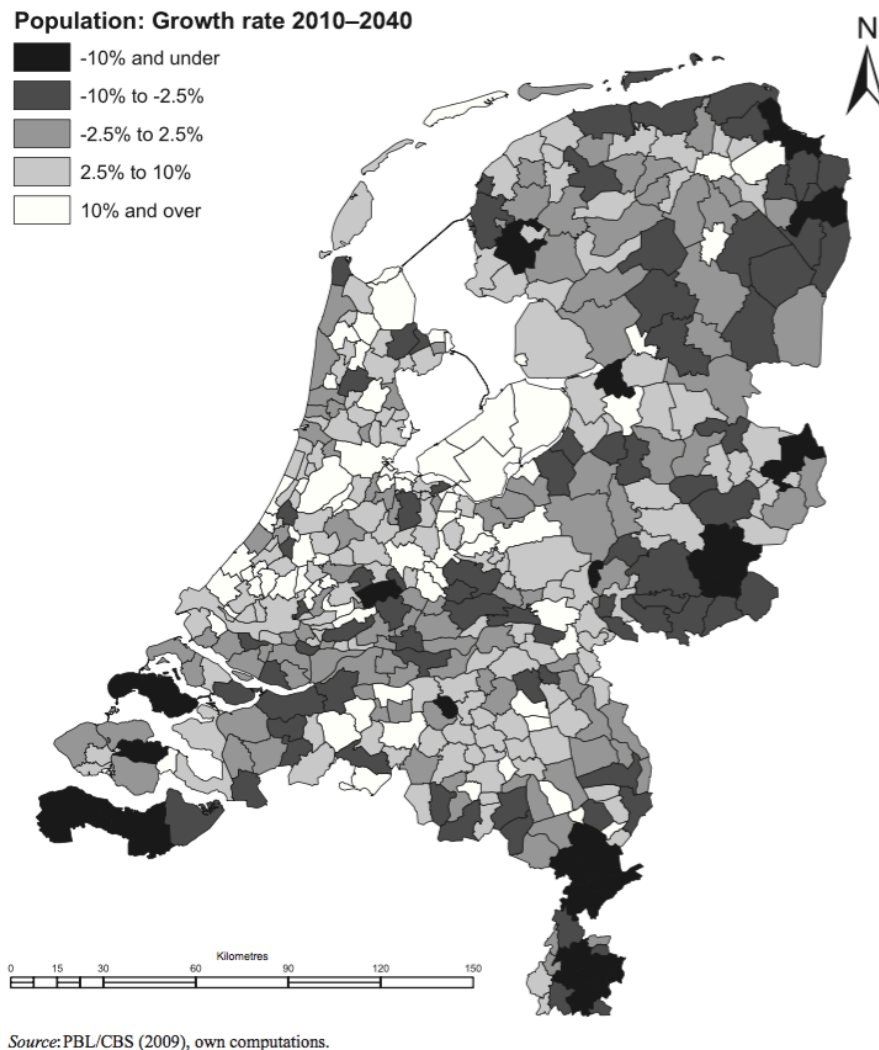
De rurale idylle refereert naar een positief beeld van het landelijk gebied (Ilbery, 1998 in Bijker & Haartsen, 2012). Na de woningeigenschappen geven de verhuizers naar rurale gebieden in Nederland het vaakst de typisch ruraal idyllische motieven aan. Ruimte, natuur en frisse lucht spelen een belangrijke rol bij de fysieke kwaliteiten van een omgeving (Steenbekkers et al., 2008 in Bijker et al., 2012). Bij de beeldvorming over de rurale idylle past de motivatie om te ontsnappen aan de negatieve aspecten van het stadsleven (Bijker et al., 2012). De-urbanisatie speelt een belangrijke rol bij de verhuizing van middenklasse families uit de stad naar de ruraal idyllische gebieden (Halfacree, 2008 in Bijker & Haartsen, 2012). De ruraal idyllische motieven van de verhuizers naar landelijke gebieden bestaan niet alleen uit de sociale en fysieke karakteristieken. Woningeigenschappen, werkgerelateerde redenen, lagere woningprijzen en de nabijheid van familie en vrienden kunnen ook meespelen in de keuze om naar een ruraal gebied te verhuizen (Steenbekkers et al., 2008 in Bijker & Haartsen, 2012).

2.2.3 Krimpgebieden

Figuur 3 laat zien dat voor een groot aantal gemeenten in dit land de groeiwaarden laag of zelfs negatief kunnen worden verwacht (Haartsen & Venhorst, 2010). Dit verschijnsel van krimp komt in veel van deze gemeentes voor. Krimp wordt geassocieerd met negatieve ruimtelijke (Haartsen & Venhorst, 2010) en sociale ontwikkelingen (Woon- en Leefbaarheidsplan 2017-2021, 2016).

In Nederland zijn twintig krimp- en anticiperregio's die te maken hebben of krijgen met bevolkingsdaling, ontgroening, vergrijzing en daling van de beroepsbevolking (Voortgangsrapportage Actieplan Bevolkingsdaling, 2017). De topkrimpgebieden, zoals Zeeuws-Vlaanderen, Zuid-Limburg en Noord- en Oost-Groningen, zijn de gebieden waar de bevolkingskrimp het sterkst is. Hierbij wordt verwacht dat de bevolking met 16% zal afnemen tot 2040 (Rijksoverheid, 2018a). De drie krimpregio's in Groningen zijn: Oost-Groningen,

Eemsdelta en de Marne. Loppersum valt samen met Appingedam, Delfzijl en Eemsmond onder Eemsdelta. In het actieplan van de Eemsdelta staan de volgende thema's centraal: krimp, wonen, ruimte en mobiliteit, onderwijs, zorg, economische vitaliteit en arbeidsmarkt (Voortgangsrapportage Actieplan Bevolkingsdaling, 2017). Voor de MEDAL- gemeenten (De Marne, Eemsmond, Delfzijl, Appingedam en Loppersum) is de prognose voor de toekomst een afname in de bevolking en uiteindelijk ook in het aantal huishoudens (KAW, 2018).

Figuur 3: Regionale populatie projectie, 2010-2040 (Haartsen & Venhorst (2010) p. 220).

2.2.4 Push-factoren

Push-factoren geven de persoon een reden om ontevreden te zijn met de huidige woonsituatie (Dorigo & Tobler, 1983 in Jansen et al., 2017). Push-factoren voor een bepaald gebied kunnen de hoge werkloosheid en de economische achteruitgang zijn (Reuveny, 2007 in Jansen et al., 2017). Lee (1966) geeft aan dat push-factoren die aanleiding geven tot een verhuizing verbonden kunnen zijn met het gebied. Bepaalde gebiedskarakteristieken kunnen ongewild zijn voor bijna iedereen, zoals extreme weersomstandigheden (Lee, 1966 in Jansen et al., 2017).

Woon(on)tevredenheid is belangrijk in het uiteindelijke besluit om te verhuizen (Jansen et al., 2017). De woontevredenheid wordt niet door de objectieve eigenschappen van de woning en de omgeving beïnvloed, maar door de subjectieve eigenschappen die daaraan worden toegekend (Bonaiuto & Fornara, 2017 in Jansen et al., 2017).

De resultaten van het onderzoek van Jansen et al. (2017) uit 2015 tonen aan dat de meerderheid (64%) van de respondenten uit het aardbevingsgebied in Groningen aangeeft niet te willen verhuizen. Wel geven de resultaten aan dat de respondenten die vaker dan een keer een aardbeving hebben meegemaakt eerder zouden willen verhuizen dan de respondenten die dat niet hebben meegemaakt. Hierdoor concluderen Jansen et al. (2017) dat er hoogstwaarschijnlijk een relatie bestaat tussen de persoonlijke ervaringen met aardbevingen en de intentie van bewoners die vaker dan een keer een aardbeving hebben meegemaakt om te verhuizen. Naast de persoonlijke ervaringen met aardbevingen speelt de levensloop, carrière, plaatsverbondenheid en woontevredenheid mee in de motivatie om te verhuizen (Jansen et al., 2017).

2.2.5 Rol van de overheid

De krimp in de randen van het land wordt voornamelijk veroorzaakt door vergrijzing en ontgroening. In deze delen overlijden meer ouderen dan dat er kinderen worden geboren en trekken de jongeren vaker weg naar de centrale delen van het land. Om dit te compenseren proberen de krimpgebieden nieuwe doelgroepen te trekken of nieuw beleid te ontwikkelen. In Oost-Groningen is de Blauwestad een voorbeeld van een concept om de woningvraag te vergroten. De provincie Groningen probeert met het contingentenbeleid het woningbouwbeleid te sturen. Met dit beleid heeft de provincie grip op de kwantiteit en de plek van de nieuwe woningen (Planbureau voor de leefomgeving, 2010).

De gezamenlijke aanpak van bewoners, gemeenten, Rijk en maatschappelijke organisaties wordt in het noorden gefaciliteerd door de provincie Groningen. Deze aanpak krijgt vorm in de regionale Woon- en Leefbaarheidsplannen voor de drie krimpregio's in Groningen: De Marne, Eemsdelta en Oost-Groningen. De 'krimpagenda voor 2015-2020' is van onderop (in en door het gebied zelf) tot stand gekomen. De investeringen van de Woon- en Leefbaarheidsplannen voor wonen zullen uitgaan naar het passend maken van woningen aan de leeftijd van de bewoners, en het verbeteren en verduurzamen ervan (Provincie Groningen, 2015).

In 2016 is het 'Actieplan Bevolkingsdaling' opgesteld om in te spelen op de verwachte negatieve gevolgen van bevolkingsdaling en huishoudensdaling (Voortgangsrapportage Actieplan bevolkingsdaling, 2017). In dit plan zijn de acties en ambities voor de krimp- en anticipeerregio's voor 2015 tot en met 2019 opgenomen.

Onder andere vanwege de nadelige gevolgen van krimp en aardbevingen besteedt Groningen expliciet aandacht aan de leefbaarheid van de dorpen. Hiervoor wordt 22 miljoen euro vrijgemaakt waarvan alle gemeenten in de provincie gebruik kunnen maken. Hoewel de gemeenten zelf de verantwoordelijkheid hebben voor de aanpak van de leefbaarheid is samenwerking met burgers, bedrijven, scholen en woningcorporaties van groot belang (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2016).

Hieronder zijn de samenwerkingsafspraken voor de ambities van regio's in Groningen (hieronder vallen de krimpregio's De Marne, Eemsdelta en Oost-Groningen onder) weergegeven voor 2015-2020:

- Leren van Groningen: ontwikkeling van nieuwe instrumenten.
- Vraag en aanbod van de woningvoorraad op elkaar laten aansluiten aan de hand van verkleinen, verduurzamen en levensloopbestendig maken van de woningen (op basis van de regionale Woon-en Leefbaarheidsplannen).
- Bereikbaarheid van zorg voor alle leeftijdscategorieën (op basis van de regionale Woon-en Leefbaarheidsplannen).
- Het versterken van de samenhang tussen krimpbeleid en economie door onder andere het koppelen van stad en ommeland en grensoverschrijdende arbeidsmarkt (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2016).

2.3 Verhuismotieven

Mensen streven ernaar om het verschil tussen hun huidige en gewilde woonsituatie zo klein mogelijk te maken. Wanneer de gewilde situatie niet bereikt kan worden met de huidige woonsituatie wordt er ingegrepen. Hierbij kan worden gedacht aan het opknappen van de woning. In gevallen waar de gewilde situatie niet bereikt kan worden, worden de woonwensen aangepast aan de huidige situatie. Een meer ingrijpende optie is verhuizen. Dit vindt plaats wanneer een bepaald niveau van ontevredenheid is bereikt (Floor & Van Kempen, 1997). De tevredenheid met de huidige woonsituatie speelt een cruciale rol in de bepaling of mensen verhuizen of niet (Jansen et al., 2017; Speare, 1974). De tevredenheid is onder andere verbonden met de bezettingsgraad van het aantal kamers en de nabijheid van familie en vrienden (Speare, 1974).

2.3.1 Pull-factoren

De verhuismotieven van mensen die naar minder populaire rurale gebieden verhuizen verschilt van die voor de populaire rurale gebieden. Voor de minder populaire rurale gebieden zijn de woningeigenschappen, beschikbaarheid van de woningen en persoonlijke redenen belangrijker dan de fysieke eigenschappen van de omgeving en werkgerelateerde redenen (Bijker et al.,

2012). Voor de verhuizing naar een ruraal gebied zijn de motieven: residentieel, huishoudelijk en werk/opleiding (Van Dam et al., 2002 in Bijker et al., 2012). Elk van deze groepen refereert naar andere factoren en kan een belangrijke rol spelen, afhankelijk van de situatie. Vaak is de belangrijkste pull-factor voor de rurale gebieden de kwaliteit van de leefomgeving (Gkartzios & Scott, 2009 in Bijker et al., 2012). Daarnaast zijn de woningeigenschappen van belang voor mensen die naar een landelijk gebied verhuizen, zoals de wens om een grotere woning of een grotere tuin te hebben (Gkartzios & Scott, 2009 in Bijker et al., 2012). Factoren die huishoudensgebonden zijn en een verhuizing naar een ruraal gebied aantrekkelijk kunnen maken zijn trouwen, scheiden of een gezin starten (Stockdale, 2006 in Bijker et al., 2012). Voor rurale gebieden valt het 'realiseren van een woondroom', 'wonen in een open landschap' en 'het bouwen van een eigen woning' ook onder de pull-factoren. Door de lagere woningprijzen zijn de minder populaire rurale gebieden aantrekkelijk doordat deze de woonwensen van mensen met de lagere inkomens vervullen (Bijker et al., 2012). In tegenstelling tot de fysieke kwaliteiten die voor populaire gebieden een pull-factor kunnen zijn, zijn de sociale kwaliteiten van de omgeving een pull-factor voor de minder populaire gebieden, zoals vrijheid, vriendelijkheid en de mentaliteit van mensen. Hierbij speelt het rurale karakter voor de minder populaire gebieden een belangrijke rol (Bijker et al., 2013).

Ondanks de negatieve gevolgen van aardbevingen en krimp zijn de bewoners die mee hebben gedaan met het bewonersonderzoek noord en midden-Groningen tevreden met hun sociale woonomgeving. De resultaten van dit onderzoek geven aan dat in woondorpen meer sociale cohesie is in vergelijking met grotere woonplaatsen (KAW, 2018). Sociale cohesie vervult een belangrijke rol voor de bewoners uit het aardbevingsgebied. De resultaten van het onderzoek van Postmes et al. (2017) tonen dit ook aan: sociale cohesie speelt een belangrijke rol in de preventie van gezondheidsklachten.

2.3.2 Keep-factoren

De keep-factoren zijn motieven om in de huidige locatie te blijven wonen (van Dijk & Pellenburg, 2000; Broekhuizen, 2005). In tegenstelling tot de push-factoren, die mensen aansturen om te verhuizen, stimuleren de pull- en de keep-factoren mensen juist om naar een gebied te verhuizen of in het gebied te blijven wonen (Sleutjes & Beckers, 2013; Broekhuizen, 2005). Deze factoren kunnen uiteenlopen en verschillen dus ook per huishouden. Het onderzoek van Broekhuizen (2005) toont aan dat verhuizen en de waardering van de leefomgeving samenhangen: een positieve waardering van de leefomgeving resulteert in minder verhuizingen (Broekhuizen, 2005). Het sociaal netwerk kan ook een rol spelen in verhuizingen. Bij verhuisplannen en de keuze voor een woonplaats kunnen de sociale netwerken bepalend zijn

(Banerjee, 1983 in Haug, 2008). Dawkins (2006) geeft aan dat lokale contacten en sociale netwerken van kinderen gezinnen kunnen weerhouden van een verhuizing.

2.3.3 Coping-gedrag

De aardbevingen in Groningen wekken stress op bij de inwoners (Folkman, 2013 in Jansen et al., 2017), mits deze als gevaar worden beschouwd (Kiecolt & Nigg, 1982 in Jansen et al., 2017). Dat aardbevingen kunnen leiden tot stress bij de inwoners is duidelijk aangetoond in het onderzoek van Postmes et al. (2018). Naast stress, onrust en angst neemt het gevoel van onveiligheid als gevolg van de aardbevingen ook toe (Postmes et al., 2018). Stress wordt gedefinieerd als de relatie tussen de persoon en de omgeving die een bepaald coping-gedrag vereist (Folkman, 2013 in Jansen et al., 2017). Coping refereert naar de mentale inspanning en gedragsinspanning die een persoon gebruikt als hij of zij stress ervaart van een ongewenste ontwikkeling in zijn of haar woonomgeving. Twee belangrijke functies van coping zijn het aanpakken van het probleem en het controleren van de emoties (Folkman et al., 1986). Een element van het coping-gedrag is cognitieve dissonantie. Cognitieve dissonantie houdt in dat wanneer een bepaalde uitkomst anders uitpakt dan verwacht, men dat niet makkelijk zal erkennen (Festinger, 1962). Hierbij speelt het achteraf rationaliseren van bepaalde keuzes ook een rol. Met rationele argumenten proberen mensen hun gemaakte besluiten te rationaliseren, hoewel er tijdens de besluitvorming ook emoties en gevoelens een rol hebben gespeeld (Energieonderzoek Centrum Nederland, 2012).

Afhankelijk van de risicoperceptie van de bewoner zelf, kan coping variëren van blijven wonen in het risicogebied tot verhuizen (Jansen et al., 2017; Bonaiuto et al., 2016). De risicoperceptie is subjectief en is afhankelijk van de volgende factoren: wat mensen meemaken, hun persoonlijke eigenschappen (Lopez-Vazquez & Marvan, 2003 in Jansen et al., 2017) en hun ervaringen (Peters et al., 2012 in Jansen et al., 2017). Aspecten die daarbij een rol spelen zijn kwetsbaarheid voor gevaar, waarschijnlijkheid van gevaar, grootte van het gevaar (de Boer et al., 2015 in Jansen et al., 2017) en of het risico vrijwillig wordt geaccepteerd (Lopez-Vazquez, 2001 in Jansen et al., 2017).

Plaatsverbondenheid kan een positieve relatie hebben met het coping-gedrag en de omgang met risico's. De plaatsverbondenheid kan ervoor zorgen dat de inwoners uit het risicogebied besluiten te blijven omdat ze gehecht zijn aan hun omgeving. Deze kan dusdanig een rol spelen dat het de bereidheid van mensen om te verhuizen vermindert, zelfs wanneer er een risico is op een natuurgevaar (Bonaiuto et al., 2016 in Jansen et al., 2017). Het coping-gedrag hangt af van de situatie, de persoonlijke eigenschappen en de risicoperceptie van de inwoners (Lopez-Vasquez, 2001 in Jansen et al., 2017). Hierdoor kan de reactie op de aardbevingen verschillen.

Aan de ene kant kunnen bewoners anderen de schuld geven of ervoor kiezen om te verhuizen. Aan de andere kant kunnen bewoners de situatie accepteren en ermee leren om te gaan of actie ondernemen en de woning aardbeving-proof maken (Jansen et al., 2017).

De resultaten van het onderzoek van Jansen et al. (2017) en Bonaiuto et al. (2016) geven aan dat bewoners die geen verbondenheid voelen met hun woonplaats gewilliger zijn te verhuizen wanneer natuurgevaren zich voordoen. Het onderzoek van Burningham et al. (2008 in Jansen et al., 2017) toont aan dat de risicoperceptie hoger is bij ouderen, mensen die langer dan een jaar in het gebied wonen, woningeigenaren en voor mensen uit hogere sociale klassen. De resultaten van Jansen et al. (2017) tonen aan dat ouderen en respondenten uit grotere huishoudens minder vaak bereid zijn te verhuizen dan jongere respondenten en eenpersoonshuishoudens. Dat gezinnen minder vaak bereid zijn te verhuizen zou kunnen komen door het feit dat de lokale contacten en sociale netwerken van kinderen daarbij een belemmerende rol hebben zoals het onderzoek van Dawkins (2006) aangeeft. Ouderen voelen zich vaak sterk verbonden met de plaats omdat ze minder mobiel zijn. Bovendien zijn ouderen hierdoor afhankelijker van hun burens en kennissen in de omgeving (Oh, 2003 in Jansen et al., 2017). Hierdoor kunnen ze minder snel geneigd zijn te verhuizen ondanks hun hoge risicoperceptie.

De verbondenheid aan de plaats kan de basis vormen voor de optimistische vooringenomenheid en het coping-gedrag in een risicogebied (Bonaiuto et al., 2016). De vorm van controle en vooringenomenheid spelen een belangrijke rol bij de keuze om in een gebied te blijven waar er kans is op natuurgevaren (van der Velde et al., 1992 in Bonaiuto et al., 2016). De vooringenomenheid kan leiden tot optimisme of pessimisme (Bonaiuto et al., 2016). Optimisme is wanneer iemand gelooft dat hem of haar geen negatieve gebeurtenissen zullen overkomen (Weinstein, 1984 in Bonaiuto et al., 2016). Pessimisme komt voor wanneer mensen het gevoel hebben de situatie niet in de hand te hebben (van der Velde et al., 1992 in Bonaiuto et al., 2016). Dit komt voornamelijk voor wanneer ze eerder een aardbeving hebben meegemaakt (Helweg-Larsen, 1999 in Bonaiuto et al., 2016). Het voordeel van een optimistische houding is dat het negatieve gevoelens zoals angst en bezorgdheid kan verminderen (Bonaiuto et al., 2016).

De resultaten van het onderzoek van Bonaiuto et al. (2016) geven aan dat bewoners die zich meer verbonden voelen met de plaats, meer besef hebben van de objectieve risico's die worden veroorzaakt door de natuurgevaren. Tegelijkertijd onderschatten ze de gevolgen van deze gevaren. Hierdoor zijn deze mensen niet bereid te verhuizen en vaker geneigd terug te keren naar het gebied. Plaatsverbondenheid speelt een bemiddelende rol tussen de risicoperceptie en coping (Bonaiuto et al., 2016).

2.3.4 Rollen van de respondenten en emoties

Het onderzoek van de Kam en Spijkerboer (2015) heeft onder andere de emoties en de rollen van de respondenten in kaart gebracht. De studie laat zien dat naast de gematigde emoties ook heftigere emoties naar voren komen zoals boosheid, ongerustheid en angst. Deze emoties komen vaker voor bij de respondenten die meer schade hebben. Hierin verschillen de emoties van de respondenten die uit aardbevingsgebieden komen van de emoties van respondenten die van daarbuiten komen. Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat vrouwen meer uiting geven aan emoties van angst en ongerustheid in vergelijking met mannen. De rollen waarin men zichzelf kan zien met betrekking tot de aardbevingen, kan voor het overgrote deel van de respondenten worden getypeerd als miskende burger en deels ook als slachtoffer. De uitspraken van respondenten die hen als zelfbewuste Noordeling typeren komen vaker voor dan uitspraken die respondenten als achtergestelde Noordeling typeren (de Kam & Spijkerboer, 2015).

Het onderzoek van de Kam en Spijkerboer (2015) heeft de onderzoeker geïnspireerd om de emoties en de rollen van de respondenten uit de interviews te achterhalen. De aardbevingsproblematiek kan emoties bij de respondenten oproepen die in een diepte-interview kunnen worden geanalyseerd. Dit kan het onderzoek een diepere dimensie bieden.

2.3.5 Afwegingen

Afwegingsvoorkeuren geven aan welke alternatieven worden geaccepteerd wanneer de eerste voorkeur niet kan worden bereikt. De locatie van de woning speelt een belangrijke rol voor mensen die hun voorkeur willen aanpassen. De tweede eigenschap waarop mensen hun afwegingsvoorkeuren willen aanpassen is het woningtype. Daarop volgt het bouwjaar, het aantal kamers, de woningprijs en de beschikbaarheid van een tuin. Het onderzoek van Floor & Van Kempen (1997) toont aan dat wanneer huishoudens hun eerste woonvoorkeuren niet kunnen waarmaken, ze alsnog genoeg nemen met een alternatief. Woningvoorkeuren kunnen hierdoor niet altijd als onveranderbaar worden beschouwd (Floor & Van Kempen, 1997). Het onderzoek van Rouwendal & Meijer (2001) geeft aan dat de voorkeur voornamelijk uitgaat naar vrijstaande woningen en woningen met een tuin. Dit in tegenstelling tot appartementen en rijtjeswoningen (Rouwendal & Meijer, 2001).

2.4 Verwachtingen

Vanuit de wetenschappelijke literatuur zijn verwachtingen opgesteld die met de uitkomsten van de interviews werden vergeleken. Hieronder worden deze in de onderstaande vier categorieën uitgezet. De leeftijd, het opleidingsniveau en de woningprijs werden vooraf opgenomen. In dit onderzoek werden eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens geïnterviewd om

een vergelijking te kunnen maken met betrekking tot hun woonwensen en de manier van omgaan met de aardbevingsproblematiek.

2.4.1 Eigenschappen van de huishoudens

Uit de literatuur blijkt dat eenpersoonshuishoudens vaker geneigd zijn te verhuizen uit een aardbevingsgebied in vergelijking met grotere gezinnen (Jansen et al., 2017). Dit komt waarschijnlijk doordat bewoners met kinderen ook rekening moeten houden met de sociale contacten van hun kinderen. De resultaten van het onderzoek van Boes (2016) geven aan dat de instroom in Loppersum voornamelijk uit eenpersoonshuishoudens bestaat, met het vermoeden dat deze een andere risicoperceptie zouden hebben dan gezinnen. Het is mogelijk dat de gezinnen die blijven wel een hoger risico zien voor hun kinderen, maar daar andere factoren (zoals de sociale contacten van kinderen) tegenover stellen en die zwaarder laten wegen.

2.4.2 Eigenschappen van de woning

De prijs en de staat van de woning bij aankoop kunnen een belangrijke rol spelen voor mensen die in een aardbevingsgebied besluiten een woning te kopen. In dit onderzoek is de transactieprijs in relatie met de afweging van woningeigenschappen voor bewoners van belang. Bewoners zouden kunnen aangeven schade aan woningen te accepteren door lagere koopprijzen. De gemiddelde transactieprijs van woningen in Loppersum in 2017 ligt met 175.980 euro (CBS, 2018) onder het landelijk gemiddelde van 263.295 euro (Statline CBS, 2018) en het gemiddelde van Groningen van 206.996 (CBS, 2018). De verwachting is dat de respondenten zullen aangeven dat de woninggrootte een belangrijke rol speelt om in Loppersum een woning te kopen. Een lage transactieprijs maakt het mogelijk om een grotere woning aan te schaffen in Loppersum waar het elders niet mogelijk zou kunnen zijn.

2.4.3 Leeftijd

Uit het onderzoek van Bijker et al. (2012) blijkt dat voornamelijk jongeren naar rurale gebieden trekken. Uit dat onderzoek blijkt dat het hoogste percentage respondenten die naar het gebied zijn verhuisd tussen de 20-44 jaar zijn (Bijker et al., 2012). Het onderzoek van Jansen et al. (2017) geeft aan dat ouderen minder vaak bereid zijn te verhuizen door aardbevingen in tegenstelling tot jongeren. Hierdoor is de verwachting dat de respondenten die zouden willen verhuizen uit het gebied voornamelijk jongeren zijn die uit buitengebieden komen, aangezien de leeftijd samenhangt met de intentie om te verhuizen. De verwachting is dat de plaatsverbondenheid samenhangt met de langere periode dat bewoners in een gebied wonen.

2.4.4 Coping en schade

Het onderzoek van de Kam en Raemaekers (2014) toont aan dat het aantal schades onder de respondenten tussen 2009 en 2013 is gestegen van 40% naar 70% in Loppersum, Middelstum

en Slochteren. Tussen 2013 en 2018 hebben er ongeveer 155 aardbevingen plaatsgevonden (NAM, 2018a), met mogelijk meer schade aan woningen of nieuwe schade. De verwachting is dat de bewoners wiens woningen nu zwaar getroffen zijn zullen aangeven eerder uit het gebied te willen verhuizen dan mensen met minder schade. Wel zal in sommige gevallen de cognitieve dissonantie een rol kunnen spelen waarbij de bewoners ook kunnen aangeven dat ze geen verkeerde keuze hebben gemaakt. Zoals uit de theorie blijkt is het niet uitgesloten dat mensen bepaalde keuzes achteraf rationaliseren en niet makkelijk erkennen wanneer ze een verkeerde keuze hebben gemaakt.

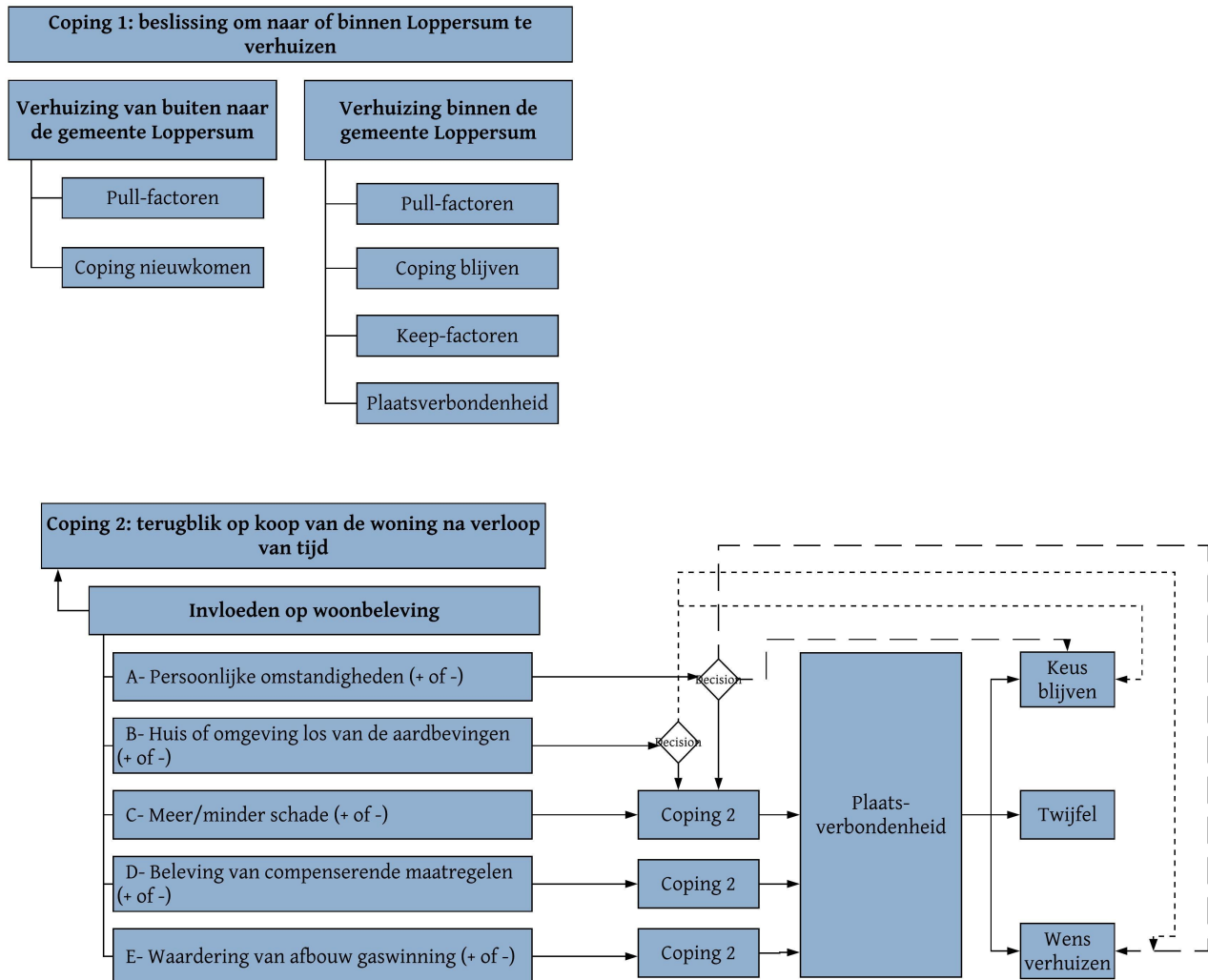
In dit onderzoek kan cognitieve dissonantie een rol spelen wanneer de bewoners hun keuze om een woning in Loppersum te kopen het liefst zouden willen terugnemen, maar toch goed proberen te praten. Hoewel het moeilijk te meten is wanneer mensen niet zelf aangeven ergens spijt van te hebben of een beslissing liever terug zouden willen nemen, zouden de emoties van de respondenten hierbij kunnen helpen. Ook het antwoord op de vraag of mensen goede vrienden en familieleden zouden aanbevelen om in het gebied te wonen zou kunnen aangeven of mensen nog steeds tevreden zijn met hun keuze om binnen of naar Loppersum te verhuizen.

2.5 Conceptueel model

Uit de hiervoor beschreven theorie blijkt dat verschillende concepten en begrippen een rol spelen bij de verhuizing naar of binnen een gebied dat kampt met krimp en aardbevingen, zoals Loppersum. Hierbij staat het coping-gedrag centraal in dit onderzoek. Op grond hiervan besluiten mensen te verhuizen naar het gebied. Voor dit onderzoek is binnen Loppersum onderscheid gemaakt tussen zwaar en minder zwaar getroffen gebieden. Dit conceptueel model begint met mensen die tussen 2012 en 2018 een nieuwe woning hebben gekocht in Loppersum. De keep- en pull-factoren spelen een rol bij de keuze om naar of binnen Loppersum te verhuizen. Voor de verhuizing kunnen in principe twee opties worden onderscheiden: verhuizing van een getroffen gebied naar een getroffen gebied, of de verhuizing van een niet getroffen gebied naar een getroffen gebied. De bewoners hebben waarschijnlijk bepaalde verwachtingen van hun eigen aanpassingscapaciteiten en van de omgeving. Hierbij kunnen de bewoners verschillende vormen van coping-gedrag ontwikkelen. Dit kan hetzelfde blijven of veranderen door bepaalde factoren die invloed kunnen hebben op de woonbeleving zoals: persoonlijke omstandigheden, huis of omgeving die toch tegenvallen, meer schade en bevingen dan men aankan, of beleid dat men niet had voorzien. Tegelijkertijd kan de plaatsverbondenheid ook een belangrijke rol spelen.

Na verloop van tijd kan voor elk scenario een nieuw coping-gedrag ontstaan, namelijk positief of negatief. Bij positief coping-gedrag kunnen mensen aangeven dat het wonen in Loppersum hen

wel bevalt en dat ze goed kunnen omgaan met de aardbevingen en in het gebied kunnen en willen blijven wonen. Bij negatief coping-gedrag kunnen mensen aangeven liever uit het gebied te willen verhuizen, omdat het minder goed bevalt dan gehoopt of verwacht.

Figuur 4: Conceptueel model.

3. Methodologie

In dit hoofdstuk wordt uitgelegd welke onderzoeksmethoden zijn toegepast om de hoofd- en deelvragen te kunnen beantwoorden. Er worden twee manieren van onderzoek gebruikt: primaire en secundaire dataverzameling. De primaire data wordt uit de interviews verkregen, de secundaire data wordt uit de literatuur verkregen. De concepten en theorieën uit de literatuur vormen de basis voor de interviews. Daarop zijn de verwachtingen gebaseerd. Deze worden geconfronteerd met bevindingen uit de interviews. In dit verkennend onderzoek zal gebruik worden gemaakt van een inductieve onderzoeksmethode. Aan de hand van empirisch onderzoek zal een breed beeld over de percepties en motieven van bewoners over de aardbevingsproblematiek en hun verhuismotieven verkregen worden. Door de primaire en secundaire data te combineren wordt geprobeerd om tot een zo compleet mogelijk antwoord te komen op de hoofdvraag:

'Wat zijn de verhuismotieven en het coping-gedrag van mensen die na 2012 naar of binnen Loppersum zijn verhuisd, en zijn daarin verschillen tussen gebieden die het meest of minst zijn getroffen door aardbevingen?'

In de volgende paragraaf zal de onderzoeksmethode worden toegelicht. Daarna wordt de dataverzameling van het literatuuronderzoek en de interviews gedetailleerder uitgelegd. Als laatst wordt stilgestaan bij de ethische aspecten die bij dit onderzoek van toepassing zijn.

3.1 Onderzoeksmethode

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van een kwalitatieve onderzoeksmethode. Hier is voor gekozen omdat de onderzoeksvraag naar de meningen en ervaringen van mensen vraagt met de intentie om inzicht te verkrijgen en om te begrijpen hoe bepaalde keuzes tot stand komen. Daarnaast is een kwalitatieve onderzoeksmethode voor dit onderzoek bruikbaar dan een kwantitatieve onderzoeksmethode, omdat de ervaringen van de respondenten in een kwalitatief onderzoek als waardevol worden beschouwd (Flowerdew & Martin, 2005). Een voorbeeld van een element dat minder goed kan worden achterhaald tijdens een kwantitatief onderzoek zijn de emoties van de respondenten (Longhurst, 2010). Aan de hand van de emoties kan worden achterhaald of de respondenten hun gemaakte keuzes goed proberen te praten of werkelijk tevreden zijn met hun huidige situatie. Daarnaast benadrukt een kwalitatieve onderzoeksmethode in tegenstelling tot een kwantitatieve onderzoeksmethode diepte en begrip in plaats van kwantitatieve hoeveelheden en statistische uitkomsten (Clifford et al., 2010). Hierin onderscheidt dit onderzoek zich ook van het eerdere onderzoek over verhuismotieven

dat door Boes (2016) is uitgevoerd. Daarbij was de keuze namelijk voor enquêtes gemaakt. Een beperking van dit kwalitatieve onderzoek is dat er geen algemene uitspraken kunnen worden gedaan, gezien het lage bewonersaantal dat werd geïnterviewd en omdat de selectie van respondenten moeilijk te sturen was.

3.1.1 Literatuuronderzoek

Voor het theoretische deel van dit onderzoek is gebruik gemaakt van wetenschappelijke literatuur, onderzoeksrapporten, beleidsdocumenten en nieuwsberichten. Dit literatuuronderzoek heeft als basis gediend voor de interviews. Hieruit zijn de belangrijke concepten en theorieën over krimp en aardbevingen naar voren gekomen. Met behulp van zoekmachines als Google, Google Scholar, Smartcat en Libguides zijn de wetenschappelijke artikelen en rapporten geselecteerd. Een aantal voorbeelden van de gebruikte zoektermen zijn: coping behavior, man-made earthquakes, demographic decline, cognitive dissonance, consequences of the earthquakes, place attachment en push & pull-factors for moving. Aan de hand van de samenvattingen en de conclusies zijn de bruikbare artikelen geselecteerd. Het theoretisch kader is terug te vinden in het tweede hoofdstuk van dit rapport, dat ook de eerste deelvraag beantwoordt. De laatste drie deelvragen worden aan de hand van de interviews beantwoord, in hoofdstuk vier.

3.1.2 Semigestructureerde interviews

Voor de primaire dataverzameling van dit onderzoek is gekozen voor interviews. Volgens Eyles (1988) is een interview: 'een gesprek met een doeleinde' (Eyles, 1988 in Flowerdew & Martin, 2005). In tegenstelling tot de kwantitatieve onderzoeksmethode waarbij er enquêtes worden uitgezet, is het doel van interviews niet om een representatief onderzoek te doen. Het doel is om de onderzoeker meer inzicht te geven in de gevoelens en het denkbeeld van de respondenten (Flowerdew & Martin, 2005). Daarnaast bieden interviews deelnemers de mogelijkheid om diepgaandere discussies te voeren. Respondenten kunnen tijdens interviews onderwerpen aansnijden waar de interviewer zelf niet aan gedacht heeft, waardoor de uitkomsten ervan een dieper begrip kunnen bieden dan die van een enquête (Silverman, 1993 in Flowerdew & Martin, 2005). Interviews kunnen worden onderverdeeld in gestructureerde, ongestructureerde en semi- gestructureerde interviews (Dunn, 2005 in Longhurst, 2010). Voor dit onderzoek is gekozen voor semigestructureerde interviews om inzicht te kunnen krijgen in de verhuismotieven van de bewoners die na 2012 naar of binnen Loppersum zijn verhuisd. Hoewel de vragen bij semi- gestructureerde interviews vooraf zijn bepaald, is er in tegenstelling tot de gestructureerde interviews een mate van flexibiliteit. Een semigestructureerd interview geeft de interviewer de mogelijkheid om de voor hem of haar belangrijke onderwerpen tijdens het interview meer te verkennen (Longhurst, 2010). De respondent kan in zijn of haar eigen

woorden de ervaringen beschrijven (Flowerdew & Martin, 2005). Deze onderzoeksmethode is bruikbaar voor het achterhalen van meningen, emoties en ervaringen en het helpt de onderzoeker inzicht te verkrijgen in hoe mensen denken en handelen (Longhurst, 2010). Om de aandacht tijdens de interviews zo goed mogelijk te richten op de communicatie met de geïnterviewden en niet afhankelijk te zijn van aantekeningen, worden de interviews opgenomen. De interviews zullen kort na de afname worden getranscribeerd en gecodeerd omdat deze op dat moment nog vers in het geheugen van de onderzoeker liggen.

3.2 Selectie van de respondenten

Zoals eerder is vermeld, wordt in dit onderzoek onderscheid gemaakt tussen meer en minder zwaar getroffen gebieden in Loppersum. Hier is voor gekozen omdat de verwachting is dat de woonbeleving samenhangt met de mate waarin het gebied of de woning getroffen is. Daarnaast is de verwachting dat mensen van buiten het gebied voornamelijk naar minder zwaar getroffen gebieden verhuizen. Bovendien kunnen de antwoorden van de respondenten met betrekking tot hun coping-gedrag en motivatie ook verschillen. Dit kan samenhangen met de schade aan de woning. De bewoner wiens woning minder zwaar is getroffen zou zich positiever kunnen uiten over de aardbevingsproblematiek dan een bewoner wiens woning zwaar is getroffen. Naast het verkennen van de motieven om naar of binnen een aardbevingsgebied te verhuizen kan er ook een vergelijking worden gemaakt tussen de motieven. Dit kan inzichten geven in de mate van plaatsverbondenheid en het coping-gedrag. De verwachting is dat de bewoners die al langer in het gebied wonen, zich beter aan de omstandigheden kunnen aanpassen en zich ook meer verbonden voelen met het gebied. Het onderscheid in zwaar en minder zwaar getroffen gebieden biedt de mogelijkheid om binnen eenzelfde gebied qua zwaarte de kopers op andere aspecten te vergelijken. Hierdoor zou het effect van zwaarte binnen deze groepen van respondenten zoveel mogelijk kunnen worden uitgesloten.

3.2.1 Eerste selectie van respondenten

Voor dit onderzoek was de ambitie om 24 bewoners te interviewen met een spreiding van het aantal respondenten tussen 2012 en 2017. Die ambitie was gebaseerd op het feit dat hierdoor het aanpassingsgedrag voor elk jaar (met verschillen in aardbevingsintensiteit en in de andere (beleids-)ontwikkelingen die voor de respondenten van belang zijn) goed in kaart kon worden gebracht in relatie tot de mate waarin het gebied getroffen was. Uit elk jaar, vanaf 2012 tot en met 2017 zouden vier bewoners worden geïnterviewd, twee uit een zwaar en twee uit een minder zwaar getroffen gebied. De selectie van adressen voor 2012, 2013 en 2014 werd aan de hand van de PGV-waarde bepaald. De PGV-waarde, oftewel Peak Ground Velocity, is gebruikt om de impact van de aardbevingen te meten en wordt door de geografische ligging van de woningen bepaald (Durán & Elhorst, 2018). Aan de hand van de omvang, diepte en afstand tot het

epicentrum wordt de PGV-waarde vastgesteld (Dost et al., 2004 in Durán & Elhorst, 2018). Durán en Elhorst (2018) hebben voor alle aardbevingen, in totaal 1100 sinds 1993 tot en met 2014, de impact bepaald om zo de verschillen in de sterkte van de aardbevingen te kunnen weergeven. Voor 2012, 2013 en 2014 zijn er vijf adressen geselecteerd uit de hoogste en laagste PGV-waarden in Loppersum. Voor 2015, 2016 en 2017 zijn de PGV-waarden nog niet bekend. Voor die jaren is op een andere manier een selectie gemaakt, hierbij is gekeken naar de hoogte van het schademeldingspercentage. Dit percentage is op basis van de gegevens van de NAM bepaald aan de hand van schademeldingen aan de woningen ten opzichte van het totaal aantal woningen in dat gebied (de Kam, 2016; Atlas voor gemeenten, 2017). Bij deze selectie is aangenomen dat voor deze drie jaren dezelfde gebieden zwaar en minder zwaar zijn getroffen. Adressen voor de zwaar getroffen gebieden zijn uit de gebieden met de hoge schademeldingspercentages geselecteerd en de minder zwaar getroffen gebieden zijn uit de gebieden met lagere schademeldingspercentages geselecteerd.

De gekozen manier om te selecteren geeft geen invloed op het feit of mensen worden geselecteerd die van binnen de gemeente verhuizen, danwel of zij van buiten de gemeente Loppersum komen. Dit betekent dat vooraf niet kon worden voorspeld bij hoeveel respondenten de plaatsverbondenheid en de keep-factoren in relatie tot wonen in de gemeente Loppersum kunnen worden besproken. Doordat de meeste mensen die sinds 2009 een woning hebben gekocht in Loppersum vanuit de provincie Groningen komen (Boes, 2016) kan er vanuit worden gegaan dat de plaatsverbondenheid en de keep-factoren bij het merendeel van de interviews wel kunnen worden besproken. Daarnaast geeft deze gekozen manier van selecteren geen mogelijkheid tot het selecteren op basis van huishoudensgrootte. Hierdoor was het vooraf onduidelijk hoeveel eenpersoonshuishoudens en meerpersoonshuishoudens werden geselecteerd.

De gemeente Loppersum heeft een belangrijke rol gespeeld in de eerste selectie van respondenten. De gemeente heeft zestig brieven verstuurd naar bewoners die zijn geselecteerd en hen verzocht om medewerking. Helaas heeft deze selectie uiteindelijk maar één respondent opgeleverd. Dit kan komen doordat mensen in het gebied ondertussen al aan veel onderzoeken hebben meegewerkt en hierdoor niet meer openstaan voor een nieuw onderzoek. Ook is het mogelijk dat de aangeschreven personen weinig vertrouwen hebben in de lokale overheid.

3.2.2 Tweede selectie van respondenten

Doordat de eerste selectie maar één respondent heeft opgeleverd heeft de onderzoeker in overleg met de supervisor besloten om de onderzoeksaanpak enigszins te wijzigen om het onderzoek toch voort te zetten. Hoewel een rappel door de gemeente te laten uitsturen een voor

de hand liggende optie was, werd hier door tijdsdruk en de dan alsnog onzekere uitkomst niet voor gekozen. Het totaal aantal interviews werd teruggebracht naar 15 respondenten, de selectie van zwaar getroffen en minder zwaar getroffen gebieden moest achteraf worden bepaald en de interviews konden eventueel ook via Skype of Face-time worden gehouden. Daarnaast is besloten om naast de bewoners ook organisaties te interviewen om een breder beeld te kunnen krijgen van verhuizingen in het gebied. Hier is voor gekozen om het te lage aantal respondenten te kunnen compenseren.

Op zaterdag 12 mei is de onderzoeker naar de volgende dorpen gegaan om respondenten te zoeken: Loppersum, Zijldijk, Zeerijp, 't Zandt, Huizinge, Stedum, Eenum en Westeremden. De onderzoeker heeft aangebeld bij mensen thuis en is naar de supermarkt in Loppersum geweest. Helaas was er geen winkelcentrum of ontmoetingsplek in de gemeente Loppersum. Wat vooral opviel was dat de meeste mensen die werden aangesproken te lang in het gebied woonden (20-30 jaar) om in de selectie te worden opgenomen en dat de jongere gezinnen geen tijd konden/wilden vrijmaken voor een diepte-interview. Enkele bewoners gaven aan eventueel een enquête te willen invullen, maar geen tijd te kunnen vrijmaken voor een interview.

Een efficiëntere manier om respondenten te vinden was om dorpshuizen te bezoeken. Onder andere via deze weg heeft de onderzoeker telefoonnummers van bewoners gekregen die bereid waren mee te werken. Ook via de contacten van de supervisor en sociale media heeft de onderzoeker respondenten kunnen vinden. Uiteindelijk is via het sneeuwbaaleffect het gewenste resultaat van 15 bewoners bereikt.

3.2.3 Tekortkomingen van de tweede selectiemethode

Doordat in de tweede selectiemethode de mate waarin een gebied is getroffen niet vooraf kon worden bepaald, gaf deze methode niet de mogelijkheid de hoeveelheid respondenten die uit een zwaar of minder zwaar getroffen gebied komen te bepalen. Hierdoor is de kans op een ongelijke verdeling groot. Daarnaast gaf de tweede methode, zoals de eerste, geen mogelijkheid te selecteren op de grootte van de huishoudens en ook niet op het feit of de bewoners vanuit Loppersum verhuizen of vanuit buitengebieden komen. Tevens kon de spreiding van de verhuizingen over de jaren heen niet meer vooraf worden bepaald. Doordat het niet makkelijk was om respondenten te vinden, stond de spreiding over de jaren heen niet meer centraal in de zoektocht naar respondenten.

Gezien het aantal respondenten en het type onderzoek kunnen geen algemene uitspraken worden gedaan, aangezien de uitspraken van de respondenten niet per se representatief zijn voor de gemiddelde bewoner.

3.2.4 Dataverwerking

Voor de analyse van de interviews is gebruik gemaakt van het programma Atlas.ti. Daarin werden alle interviews gecodeerd en geanalyseerd. Aan de hand van de belangrijke concepten uit de theorie en thema's die tijdens de interviews werden besproken zijn de overkoepelende groepen gemaakt, dus vanuit een inductieve en deductieve methode. De antwoorden van de bewoners hebben echter de codes in Atlas.ti bepaald, dus vanuit een deductieve methode. Voornamelijk door het woordgebruik bij onderwerpen als schadeafhandeling, politiek en aardbevingen konden de emoties en rollen van de respondenten worden achterhaald.

3.3 Ethiek

In elk onderzoek dient rekening te worden gehouden met de ethiek, maar bij diepte-interviews op een bijzondere daarbij passende manier, namelijk dat de respondenten er geen nadelige gevolgen van mogen ondervinden. Ethiek betreft de morele dimensie van de uitvoering van het onderzoeksproces en de bevindingen. Hiermee wordt aangegeven hoe het onderzoek op de juiste manier moet worden vormgegeven. De resultaten van het onderzoek mogen de deelnemers geen fysieke of mentale schade toebrengen (Burton & Steane, 2004).

In de eerste selectie werden de respondenten door de gemeente Loppersum ingelicht over het onderzoek en verzocht deel te nemen aan een interview. In de tweede selectie werd dat door de onderzoeker zelf gedaan. De bewoners dienden hun goedkeuring te geven voor hun deelname. Bij goedkeuring heeft de onderzoeker contact opgenomen met de geïnteresseerden en kon een afspraak worden gemaakt voor een interview. Voorafgaand aan het interview is met alle respondenten een 'informed consentformulier' doorgenomen. Hierin werd het doel van het onderzoek, de privacy en een inschatting van de benodigde tijd benoemd. Bovendien werden de respondenten geattendeerd op het feit dat ze hun deelname op elk moment konden intrekken zonder daar een reden voor te hoeven geven. De privacy, anonimiteit en vertrouwelijkheid van de respondenten dient gewaarborgd te blijven (Burton & Steane, 2004). Voor het gebruik van een recorder is goedkeuring gevraagd aan de respondenten. Aan alle geïnterviewden is de mogelijkheid gegeven om een samenvatting van het gesprek aan te vragen of een kopie van het eindproduct. Van de 18 respondenten hebben 11 een samenvatting aangevraagd en twee bewoners wilden een kopie van het eindproduct. Uiteraard zal zorgvuldig worden omgegaan met de data en wordt de anonimiteit van de respondenten gegarandeerd. Dit wordt gedaan door de respondenten niet bij naam te noemen en geen details over het woonadres te vermelden.

4. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de interviews besproken. De interviews kunnen worden onderverdeeld in de volgende vijf onderwerpen: motieven voor verhuizing naar of binnen Loppersum na 2012; vragen over Loppersum; leefbaarheid en welbevinden; media en krimp. De resultaten van de interviews zullen worden vergeleken met de vooraf geformuleerde verwachtingen.

4.1 Kenmerken van de respondenten

In de onderstaande tabel is te zien wanneer de respondenten naar of binnen Loppersum zijn verhuisd, de leeftijd van de respondenten, of het om een één- of meerpersoonshuishouden gaat en de woonplaats.

Respondenten	Jaartal verhuizing	Interview	Leeftijd	Een/meer persoons-huishouden	Naar/binnen	Dorp
Respondent 1	2017	Face-to-face	30	Meer	Naar	Toornwerd
Respondent 2	2017	Face-to-face	32	Meer	Binnen	Zeerijp
Respondent 3	2017	Telefoon-gesprek (Face-time)	46	Meer	Naar	Stedum
Respondent 4	2017	Telefoon-gesprek (WhatsApp-video)	44	Meer	Binnen	't Zandt
Respondent 5	2015	Face-to-face	30	Een	Naar	Loppersum
Respondent 6	2016	Face-to-face	28	Een	Binnen	Garsthuizen
Respondent 7	2016	Face-to-face	45	Meer	Binnen	't Zandt
Respondent 8	2017	Face-to-face	47	Meer	Naar	't Zandt
Respondent 9	2013	Face-to-face	29	Meer	Binnen	Huizinge
Respondent 10	2015	Telefoon-gesprek (Skype)	40	Meer	Naar	Huizinge
Respondent 11	2018	Telefoon-gesprek (Face-time)	27	Meer	Naar	Loppersum
Respondent 12	2016	Face-to-face	37	Meer	Naar	Huizinge
Respondent 13	2015	Face-to-face	37	Meer	Binnen	Huizinge
Respondent 14	2017	Telefoon-gesprek (Face-time)	27	Een	Binnen	Loppersum
Respondent 15	2017	Face-to-face	39	Meer	Naar	Middelstum

Tabel 1: geïnterviewde bewoners.

Zoals eerder is aangegeven geeft de tweede selectiemethode minder mogelijkheid tot het selecteren op basis van de mate waarin het gebied is getroffen. In de tabel hierboven is te zien dat de meerderheid van de respondenten in 2017 naar of binnen het gebied is verhuisd. Het is hierdoor helaas niet gelukt om de spreiding evenredig over de jaren heen te hebben.

In de onderstaande tabel is voor alle adressen van de respondenten de mate waarin het gebied is getroffen weergegeven voor de oude en de huidige woning.

Respondenten	Jaartal Verhuizing	Mate waarin vorige woning is getroffen (niet/minder zwaar/ zwaar)	Mate waarin huidige woning is getroffen (minder zwaar/zwaar)
Respondent 1	2017	Niet getroffen	Zwaar getroffen
Respondent 2	2017	Zwaar getroffen	Zwaar getroffen
Respondent 3	2017	Niet getroffen	Zwaar getroffen
Respondent 4	2017	Zwaar getroffen	Zwaar getroffen
Respondent 5	2015	Zwaar getroffen	Minder zwaar
Respondent 6	2016	Zwaar getroffen	Zwaar getroffen
Respondent 7	2016	Zwaar getroffen	Zwaar getroffen
Respondent 8	2017	Niet getroffen	Zwaar getroffen
Respondent 9	2013	Zwaar getroffen	Zwaar getroffen
Respondent 10	2015	Niet getroffen	Zwaar getroffen
Respondent 11	2018	Minder zwaar	Minder zwaar
Respondent 12	2016	Minder zwaar	Zwaar getroffen
Respondent 13	2015	Minder zwaar	Zwaar getroffen
Respondent 14	2017	Zwaar getroffen	Minder zwaar
Respondent 15	2017	Niet getroffen	Minder zwaar

Tabel 2: mate waarin het gebied van de geïnterviewde bewoners is getroffen.

De bovenstaande tabel laat zien dat naast de spreiding over de jaren, de mate waarin het gebied is getroffen ook niet gelijk is verdeeld onder de respondenten. Maar vier van de 15 respondenten komen uit een 'minder zwaar getroffen gebied'. Hierdoor is de vergelijking tussen een zwaar en een minder zwaar getroffen gebied minder stevig onderbouwd qua aantallen.

Zoals eerder is aangegeven zijn naast de bewoners ook organisaties geïnterviewd: een makelaar uit de gemeente Loppersum, de voorzitter van de Stichting Waardevermindering door Aardbevingen in Groningen (WAG) en een voormalig secretaris van de werkgroep hypotheek van het burgerinitiatief Groninger Bodem Beweging (GBB).

4.2 Resultaten: verwachtingen vs. interviews

Hieronder worden de verwachtingen die uit de literatuur zijn verkregen vergeleken met de uitkomsten van de interviews.

4.2.1 Eigenschappen van de huishoudens

De verdeling van de respondenten die naar Loppersum zijn verhuisd bestaat voor de helft uit gezinnen met kinderen en de andere helft uit een- of tweepersoonshuishoudens. Zowel de een- als de meerpersoonshuishoudens hebben aangegeven niet uit het gebied te willen verhuizen. Hierdoor kan niet worden vastgesteld of de bevinding van Jansen et al. (2017) dat eenpersoonshuishoudens vaker geneigd zijn te verhuizen uit een aardbevingsgebied in vergelijking met grotere gezinnen wel of niet klopt. Zoals het onderzoek van Dawkins (2006) aangeeft kunnen de sociale contacten van kinderen een negatieve rol spelen bij de verhuizing van gezinnen. Hoewel in dit onderzoek de sociale contacten van de kinderen die op de middelbare school zaten de verhuizing niet weerhielden, werden deze wel meegenomen in de overweging om te verhuizen. De respondent gaf namelijk aan dat ze het wel spannend vond om te verhuizen met kinderen die elders een sociaal leven hebben:

“Het bevalt heel goed, dus het valt eigenlijk hartstikke mee. Ook met het oog op de meisjes hoor, op mijn dochters. Van, dacht ik ja krijg ik die daar nooit heen. Nou die vinden het hartstikke fijn als het mooi weer is, ook als het slecht weer is want dan doen we de haard aan en zitten we op een enorme bank en zitten we met zijn allen te Netflixen en kan ons niks gebeuren hoor.” Respondent 3, vrouw (46) uit Stedum.

De ouders waarbij de kinderen te jong waren bij de verhuizing en geen sociale contacten hadden buiten het gezinsverband hielden rekening met de bereikbaarheid van een school voor hun kinderen:

“Ja we hebben wel echt voor Loppersum gekozen, want je hebt ook ‘t Zandt dat is dus ook gemeente Loppersum nu dat is waar mijn man vandaan komt daar kan je het voor nog goedkoper kopen maar ja daar heb je werkelijk niks meer, daar is geen school meer, geen supermarkt meer, geen pinautomaat meer, daar is gewoon niets meer. Dus ja en dat was voor ons wel belangrijk dat er van alles is want we hebben ook een dochtertje en ik vind het fijn als ze gewoon in hetzelfde dorp naar school kan gaan.” Respondent 11, vrouw (27) uit Loppersum.

4.2.2 Eigenschappen van de woning

In dit onderzoek is een verband gevonden tussen de transactieprijs en de schade als gevolg van de aardbevingen. De gemiddelde transactieprijs van de woningen die bij de aankoop geen/bijna geen schade hadden, kwam boven de gemiddelde woningprijs van 175.980 van Loppersum uit. Bij de meerderheid van de woningen waarvan de schade zichtbaar was tijdens de aankoop, was de woningprijs onder de gemiddelde woningprijs van Loppersum. De gemiddelde transactieprijs van woningen die geen/bijna geen schade hadden bij de aankoop is met 181.400 hoger dan de transactieprijs van de woningen die wel schade hadden bij de aankoop, namelijk 144.300. De

verwachting dat de schade aan woningen wordt geaccepteerd als de transactieprijs lager is, kan door de uitkomsten van dit onderzoek worden bevestigd. Dit zou enerzijds aan de relatief lagere woningprijs kunnen liggen, maar ook aan de eisen waar de woning voor de rest wel aan voldoet en de potentie die de koper ziet in de woning. Bovendien wordt de verwachting dat mensen in het aardbevingsgebied een grotere woning kunnen kopen bevestigd. Dit geldt niet alleen voor de woningen die geen schade hebben. Woningen die wel schade hebben en daarnaast wel voldoen aan de eisen van de koper worden ook verkocht. De onderstaande reacties zijn van bewoners bij wie de schade bij de aankoop zichtbaar was, maar beide stellen daar andere eigenschappen van woningen tegenover die zij belangrijker vonden:

“Ik was in mijn eentje, dus kan je niet lang niet alles betalen natuurlijk. Tenminste, ik wou graag vrijstaand dat vond ik belangrijk en een beetje tuin erbij. In Loppersum kan je dat sowieso niet betalen, vrijstaand. Dus dat, toen vond ik deze en ik dacht ja is het waard.” Respondent 2, man (32) uit Zeerijp.

“Ga maar in Utrecht kijken voor 3000 m2 dan hoef ik jou niet te vertellen hoeveel dat gaat kosten, dat geintje. Niet dat ik dat niet kan betalen, maar gewoon in verhouding. Gewoon van joh hier koop je 3000 m2 voor 180.000 euro en als je dat in Utrecht moet betalen, ben je vier miljoen kwijt.” Respondent 8, koppel (47) uit 't Zandt.

De meerderheid van de bewoners die naar het gebied verhuisden kocht een woning waarbij er geen/bijna geen schade was. De kopers uit de groep die naar het gebied zijn verhuisd waarvan de woning boven de gemiddelde transactieprijs uitkomt en geen/bijna geen schade had, zijn allemaal hoogopgeleid. Het is gezien het opleidingsniveau aannemelijk dat zij ook meer te besteden hadden bij de aankoop van een andere woning.

4.2.3 Leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de respondenten die van buiten de gemeente in Loppersum zijn gaan wonen wijkt niet af van de gemiddelde leeftijd van alle respondenten. Deze gemiddelde leeftijd (37 jaar) van instromers valt binnen de grootste leeftijdscategorie van 20-44 jaar van de verhuizers naar rurale gebieden van het onderzoek van Bijker et al. (2012). De gemiddelde woningprijs voor de verhuizers naar de gemeente is met 204.700 hoger dan de mediaan van 175.000 en hoger dan de gemiddelde woningprijs van de verhuizers binnen de gemeente, namelijk 117.700.

De resultaten van het onderzoek van Jansen et al. (2017) over de bereidheid van ouderen om te verhuizen kon niet met de resultaten van de interviews worden vergeleken. Dat onderzoek geeft aan dat ouderen minder bereid zijn te verhuizen door aardbevingen in tegenstelling tot jongeren

(Jansen et al., 2017). Daarbij was de verwachting dat de plaatsverbondenheid voor ouderen een belangrijkere rol speelt dan de plaatsverbondenheid bij jongeren. Hoewel in dit onderzoek geen ouderen zijn geïnterviewd, en hierdoor geen uitspraak kan worden gedaan over de plaatsverbondenheid van de ouderen, speelt de plaatsverbondenheid een belangrijke en bindende rol voor de leeftijdscategorie van de respondenten tussen de 27-45 jaar.

In dit onderzoek speelde de plaatsverbondenheid een rol wanneer de respondenten in het gebied waren geboren of opgegroeid. Bij een enkeling speelde de plaatsverbondenheid een belangrijke rol omdat die respondent al bijna twintig jaar in het aardbevingsgebied woont. De rest van de respondenten die van buiten de gemeente naar Loppersum zijn verhuisd hebben niet aangegeven dat de plaatsverbondenheid voor hen ook belangrijk is. Dit ligt waarschijnlijk aan het feit dat zij nog niet zolang in het gebied wonen.

4.2.4 Coping en schade

Uit de reacties van de kopers bleek dat ze niet zouden willen verhuizen uit Loppersum, ongeacht de schade aan de woning, onzekerheid voor nieuwe aardbevingen en politieke beslissingen die blijven veranderen. Voor de bewoners die binnen het gebied zijn verhuisd speelt de plaatsverbondenheid een grotere rol dan de schade, politieke beslissingen of de onzekerheid voor de toekomst. De bewoners die naar het gebied zijn verhuisd hebben aangegeven prettig te wonen en hierdoor ook niet uit het gebied te willen verhuizen. De verwachting dat bewoners wiens woning zwaar was getroffen zullen aangeven uit het gebied te willen verhuizen kan in dit onderzoek niet worden bevestigd. Wel hebben de respondenten die aangaven nu schade te hebben zich negatiever geuit over de aardbevingsproblematiek. Dit is in lijn met de resultaten van het onderzoek van de Kam en Spijkerboer (2015). Dat onderzoek toont aan dat boze, ongeruste en angstige reacties vaker voorkwamen bij respondenten die meer schade hadden dan respondenten die minder schade aan de woning hadden (de Kam & Spijkerboer, 2015).

Hoewel bijna alle respondenten vrij duidelijk waren over hun keuze voor Loppersum, zag de onderzoeker twijfel bij een respondent. Tijdens dat interview waren er momenten waarop de respondent de keuze in twijfel nam. Die respondent gaf aan dat ze door de dalende woningprijs nu niet meer uit het gebied kan verhuizen en achteraf gezien wellicht niet voor het gebied had gekozen, zie onderstaande reactie:

“Nou ja je zit er nu wel een beetje aan vast zeg maar, omdat die waarde is naar beneden gegaan. We hebben geen overwaarde en ik denk zelfs mogelijk een beetje restschuld. Ondanks dat we er tien jaar heel veel aan gedaan hebben, dus ja voor je gevoel ga je daar gewoon niet, ga ik daar nu niet weg en zit ik er wel een beetje aan vast. Ik weet niet of ik dat tien jaar geleden had geweten dan had ik het denk ik niet zo gedaan.” Respondent 13, vrouw (37) uit Huizinge.

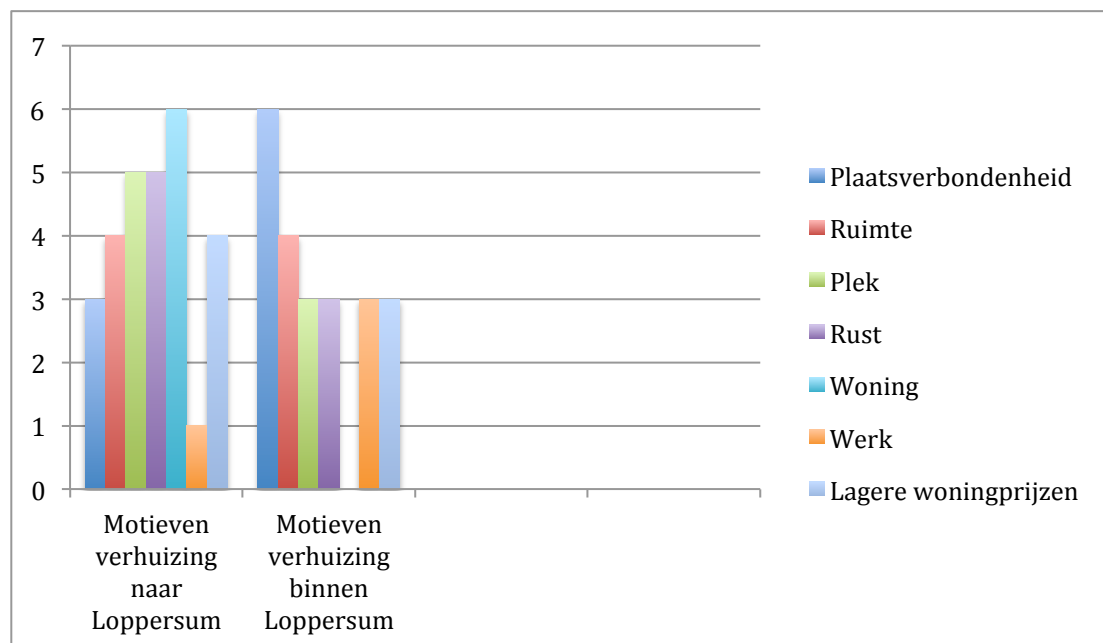
Wel vervolgt die respondent dat ze het gebied mooi vindt en daarom wel voor het gebied zou hebben gekozen. Zoals eerder is aangegeven, kan dit ook deel zijn van cognitieve dissonantie, omdat de keuze uiteindelijk toch wordt goedgepraat.

4.3 Hoofdthema's uit de interviews

Hieronder worden de hoofdthema's van de interviews besproken.

4.3.1 Motieven voor de verhuizing naar of binnen Loppersum

De verhuismotieven van de respondenten kunnen worden onderverdeeld in de bewoners die naar de gemeente zijn verhuisd en bewoners die binnen de gemeente zijn verhuisd, zie figuur 5. Onder de respondenten die naar Loppersum zijn verhuisd kan weer onderscheid worden gemaakt in bewoners die eerder in de gemeente hebben gewoond en bewoners die nieuw in de gemeente zijn komen wonen. Zoals in de grafiek is te zien, speelt de plaatsverbondenheid een belangrijke rol voor de bewoners om in het gebied te blijven. Voor die respondenten komt ruimte op nummer twee, gevolgd door de plek, rust, werk en lagere woningprijzen. Voor de respondenten die naar het gebied zijn verhuisd komt de woning op nummer één, gevolgd door de plek en de rust. De ruimte is door de bewoners die naar en binnen het gebied zijn verhuisd even vaak benoemd als motief. De respondenten die naar het gebied zijn verhuisd en aangaven dat de plaatsverbondenheid voor hen belangrijk was, komen oorspronkelijk uit de gemeente. Een enkeling heeft werk ook als een van de motieven genoemd om naar Loppersum te verhuizen. Dit geeft aan dat (sommige) mensen in het gebied blijven onder andere omdat ze in de buurt willen blijven van hun werk.

Figuur 5: motieven voor de verhuizing naar of binnen Loppersum.

4.3.2 Woningprijzen

De transactiepreisen van de woningen van de respondenten kan worden onderverdeeld in: prijzen onder het gemiddelde, rond het gemiddelde en boven het gemiddelde. De mediaan lag met 175.000 dichtbij de gemiddelde transactieprijs van 175.980 voor woningen in Loppersum. De gemiddelde woningprijs van de respondenten in dit onderzoek is 164.100. De helft van de respondenten heeft aangegeven dat de (lagere) woningprijzen geen rol speelden bij de verhuizing naar of binnen de gemeente Loppersum. De kopers die aangaven dat de woningprijs (deels) een rol speelde bij de verhuizing waren gemiddeld jonger dan de respondenten die aangaven dat de woningprijs geen rol speelde. Die bewoners waren gemiddeld 31 jaar bij de aankoop van de woning. De bewoners die aangaven dat de woningprijs geen rol speelde waren gemiddeld 35 jaar bij de aankoop van de woning. De gemiddelde woningprijs van de kopers die aangaven dat de woningprijs wel belangrijk was bij de aankoop lag dichtbij de gemiddelde woningprijs van de kopers die aangaven dat de woningprijs geen rol speelde. Het is mogelijk dat de respondenten die aangaven dat de woningprijzen geen rol speelden bij de verhuizing zich niet bewust zijn van de verschillen van de woningprijzen met andere regio's, maar uiteindelijk toch een woning kopen die onder de gemiddelde woningprijs van Loppersum ligt. De kopers die aangaven dat de woningprijzen wel belangrijk waren bij de aankoop kunnen deze hebben vergeleken met de pull-factoren, hun inkomstsituatie en de woningkenmerken. Deze kopers zijn zich wel bewust van de lagere woningprijs in de gemeente.

4.3.3 Krimp

Twee derde van de respondenten gaf aan dat er sprake is van krimp binnen de gemeente Loppersum. Ook werd aangegeven dat krimp een negatieve invloed heeft/kan hebben op de aantrekkelijkheid van het gebied. Bij het overgrote deel van de respondenten heeft krimp geen rol gespeeld in de overweging om naar of binnen de gemeente te verhuizen. De respondenten die aangaven dat krimp wel een rol speelde bij de keuze voor het gebied zijn naar de gemeente verhuisd en zijn hoogopgeleid. Daarnaast hadden de woningen van die kopers geen/bijna geen schade bij de aankoop en was de gemiddelde woningprijs van die woningen met 244.200 een stuk hoger geprijsd dan de gemiddelde woningen in Loppersum en de mediaan van de woningprijzen.

Meer respondenten hebben aangegeven in een sterker krimpende woonplaats te kunnen of willen wonen, vergeleken met het aantal respondenten die aangaf dat liever niet te willen doen. De gemiddelde woningprijs van de respondenten die niet in een sterker krimpende woonplaats zouden willen wonen ligt met 153.500 lager dan de gemiddelde woningprijs van de respondenten die aangaven wel in een sterker krimpende woonplaats te willen wonen, namelijk 173.000. Dit gemiddelde ligt dichterbij de mediaan en dichterbij de gemiddelde transactieprijs

van de woningen in Loppersum. De gemiddelde leeftijd van de groep respondenten die aangaf niet in een sterker krimpende woonplaats te willen wonen was 11 jaar lager dan de gemiddelde leeftijd van de respondenten die aangaf wel in een sterker krimpende woonplaats te willen wonen. De gemiddelde leeftijd van die tweede groep was namelijk 39 jaar. Dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten die wel in een sterker krimpende woonplaats zouden willen wonen hoger ligt dan de gemiddelde leeftijd van de respondenten die niet in een sterker krimpende woonplaats zouden willen wonen, kan liggen aan het feit dat men op die leeftijd meer bezig is met het gezin in plaats van de jongere respondenten die nog geen kinderen hebben. Dat komt naar voren uit de onderstaande reactie van een vrouw met kinderen die naar de gemeente is verhuisd en aangeeft in een sterker krimpende woonplaats te kunnen/willen wonen aangezien ze toch niet bezig is met sociale contacten:

“Ja we zijn toch niet, we zijn toch sociaal niet bezig dus dat maakt ons niet zoveel uit. Ik zou ook midden op de prairie kunnen wonen, maakt me niks uit.” Respondent, vrouw (46) Stedum.

De meerderheid van de respondenten die niet in een sterker krimpende woonplaats wil wonen heeft (nog) geen kinderen. Die groep respondenten had aangegeven dat krimp een negatieve invloed kan hebben op de aantrekkelijkheid van het gebied. Wel waren die kopers over het algemeen vrij neutraal over de aardbevingsproblematiek.

4.3.4 Leefbaarheid en welbevinden

De meerderheid van de respondenten heeft aangegeven dat de aardbevingsproblematiek geen invloed heeft op hun welbevinden. De gemiddelde leeftijd van die groep respondenten is met 33 jaar zeven jaar lager dan de groep respondenten die aangaf dat de aardbevingen wel invloed hadden. De gemiddelde woningprijs van de respondenten die aangaven dat de aardbevingen geen invloed hadden op het welbevinden ligt met 151.100 lager dan bij de groep die aangaf dat de aardbevingen wel invloed hadden op hun welbevinden, namelijk 167.700.

In dit onderzoek is een verband gevonden tussen de schade aan de woning en de woonbeleving. De respondenten die in een zwaar getroffen gebied wonen en schade hebben aan de woning, hebben meer last van de aardbevingsproblematiek dan respondenten die geen schade hebben aan de woning. In de groep die aangaf dat de aardbevingsproblematiek geen invloed had op hun woonbeleving waren er meer respondenten die geen/bijna geen schade hadden dan in de groep waarbij de aardbevingen wel een rol speelden. Bovendien hebben alle respondenten die aangaven dat de aardbevingen invloed hadden op hun welbevinden meerdere malen aardbevingen meegemaakt, waaronder zwaardere. Een respondent die geen schade had aan de woning gaf aan dat de aardbevingsproblematiek wel invloed had op zijn welbevinden. Volgens die respondent is dit niet in geestelijke of fysieke zin, maar in de materiele kant over de

waardedaling. Dat kwam door de politieke beslissingen, zoals het stopzetten van het versterkingsprogramma.

Respondenten die meer schade hebben aan de woning en die dus aangaven dat de aardbevingen invloed hadden op hun woonbeleving hadden zich negatiever geuit over de aardbevingsproblematiek. Bij die respondenten kwamen boze, gefrustreerde en uitingen van ongenoegen vaker voor dan bij de groep respondenten die aangaf dat de aardbevingen geen invloed hadden op hun woonbeleving. Die groep had zich neutraler geuit over de aardbevingsproblematiek.

De respondenten die aangaven dat de aardbevingsproblematiek wel invloed had op hun woonbeleving en welbevinden gaven aan dat deze niet dusdanig groot was dat het hun woonbeleving bederft. Vergeleken met de kopers waarbij de aardbevingen geen invloed hadden op de woonbeleving, gaven zij vaker de sterke punten (fysieke eigenschappen) van de omgeving weer. Dit zou kunnen worden gekoppeld aan de cognitieve dissonantie, waarbij de kopers voor zichzelf nogmaals zouden willen bevestigen dat ze wel de juiste keuze hadden gemaakt door naar of binnen het gebied te verhuizen. De onderstaande reacties zijn van bewoners die hebben aangegeven dat de aardbevingen (enigszins) wel invloed hadden op hun woonbeleving. Wel zetten die kopers daar punten tegenover waarom ze wel in het gebied willen blijven. In de onderstaande gevallen zou sprake kunnen zijn van cognitieve dissonantie.

- De respondenten geven aan dat de aardbevingen wel heftiger zijn dan ze vooraf hadden verwacht, maar geven toch aan dat ze in het gebied willen blijven: *"Meegevallen, meegevallen, absoluut meegevallen. Ook al dat wij zeggen dat die aardbevingsgebeuren heftiger is dan dat wij verwacht hadden, is het ons toch alles, alles bij mekaar heel erg meegevallen."* Respondent 8, koppel (47) uit 't Zandt.

- In het onderstaande geval geeft de respondent aan dat de aardbevingen momenteel wel invloed hebben op zijn welbevinden, omdat zijn woning nog niet aardbevingsbestendig is. Dit heeft ook gevolgen voor zijn gevoel van veiligheid. Toch benadrukt die koper de keep-factoren (fysieke eigenschappen) om het gevoel van onveiligheid te compenseren: *"Op dat moment niet, nog in een huis is wat niet aardbevingsbestendig is. Net waar we het nu net over hadden die angst ja dat houd je, dat houd je de hele tijd bij je natuurlijk. Maar goed, qua gebied is dit een prachtig mooi gebied."* Respondent 7, man (45) uit 't Zandt.

- In het onderstaande geval geeft de koper aan dat overal gevaren zijn en dat dat voor hem niet een reden moet zijn om ergens niet te wonen. In Loppersum spelen 'toevallig' de aardbevingen: *"Overal is wat. Woon je bij de Rijn of de IJssel of de Maas weet ik veel wat, kun je overstromingen*

hebben. Woon je in Amsterdam, woon je op een groot veengat, heel Amsterdam staat op palen. Dat is allemaal veen daarzo. Als ze de waterpeil laten zakken rotten al die palen onder die huizen weg dat is ook wel weer wat. Woon je onder de rook van Rotterdam heb je die zware slechte industrie, slecht voor je gezondheid dat is ook wel wat.” Respondent 12, man (37) uit Huizinge.

4.3.5 Media

De meningen van de respondenten over de media-aandacht die de gemeente Loppersum krijgt zijn verdeeld. Een deel vindt dat het goed is dat Loppersum aandacht krijgt in de media. Volgens die respondenten kan de rest van het land op deze manier zien wat de gevolgen van de aardgaswinning zijn en krijgt het gebied ook politieke aandacht. Een ander deel is van mening dat de media voornamelijk de negatieve kanten belichten. Deze respondenten vonden dat dit negatieve invloed kan hebben op de instroom naar Loppersum. Daarnaast waren er kopers die vonden dat de media-aandacht niet realistisch was of de media vooral geïnteresseerd waren in de ‘schreeuwende types’. Twee respondenten gaven aan geen mening over te hebben over de media, beide zijn in 2017 naar het gebied verhuisd. Dit zou ook hun neutrale rol kunnen verklaren.

Respondenten die vonden dat de media niet realistisch waren of dat het gebied een negatief imago kreeg door de media gaven aan dat het wel positief was dat Loppersum en de aardbevingsproblematiek aandacht kregen in de media. De meerderheid van die groep gaf aan dat de aardbevingsproblematiek een negatieve invloed had op hun woonbeleving. De respondenten die aangaven dat de media niet realistisch waren namen een actieve rol aan. Deze respondenten zijn hoogopgeleid. Het bovenstaande komt in de volgende quote naar voren:

“Het is mooi dat er media-aandacht is, ook om het duidelijk te maken van wat er hier allemaal speelt en de ernst ervan in te laten zien, maar het wordt ook wel door de media gebruikt om allemaal sensatieverhalen naar boven te halen en dat vind ik dan wel heel erg jammer dan denk ik ja dan sla je de plank toch helemaal mis als media zijnde.” Respondent 7, man (45) uit 't Zandt.

De respondenten die blij waren met de media-aandacht, waren bekend in het aardbevingsgebied. Die respondenten verhuisden binnen het gebied, één respondent verhuisde weer terug naar het aardbevingsgebied en één respondent kwam uit een ander aardbevingsgebied uit de regio. De respondenten die de situatie uit langere ervaring kennen zien voornamelijk de voordelen van de media-aandacht.

4.3.6 Aardbeving in Zeerijp

De meningen over de aardbeving die heeft plaatsgevonden op 8 januari van dit jaar in Zeerijp lopen enigszins uiteen. Een deel van de respondenten vond het voornamelijk negatief, terwijl de

andere groep daar een oplossing in zag. De kopers die de aardbeving negatief hadden ervaren, hadden persoonlijk last door die aardbeving. De kopers uit die groep hadden of nieuwe schade door die aardbeving, waardedaling van de woning of konden op werkvlak daar last van krijgen. De respondenten uit deze groep zijn allemaal of binnen de gemeente verhuisd of weer terug naar het gebied verhuisd. Dat ze die aardbeving negatief hadden ervaren zou ook kunnen komen doordat ze de aardbevingen nu beu zijn.

Opvallend is dat de respondenten die 'nieuw' naar de gemeente zijn verhuisd die aardbeving minder zwaar hadden ervaren vergeleken met de respondenten die al langer in het gebied woonden. De nieuwe bewoners gaven aan dat die aardbeving te verwachten was en dat in de toekomst wel meerdere konden volgen. Bovendien gaf één van de respondenten die nieuw in het gebied zijn gaan wonen aan dat door deze aardbeving een oplossing zou kunnen komen voor het gebied.

De grootste groep respondenten vindt dat door de zware aardbeving van Zeerijp nu een oplossing moet komen voor het aardbevingsgebied. Deze groep geeft aan dat het gebied aandacht verdient in de politiek. In deze groep vallen respondenten die zich negatief hebben geuit over de aardbevingsproblematiek, respondenten die schade hebben aan de woning en respondenten die een actieve rol hebben.

4.3.7 Politiek en nieuwe ontwikkelingen

De uitkomsten van de interviews over de politiek en de nieuwe ontwikkelingen vallen grotendeels onder één noemer: (gebrek aan) vertrouwen. De kopers zijn voornamelijk sceptisch over de verlaging van de gaswinning, onzeker over hun toekomst en geven aan dat de gasvermindering niet per direct een vermindering van aardbevingen tot gevolg zullen hebben. Uit de reacties van de respondenten bleek dat de meerderheid geen vertrouwen had in de politiek of sceptisch was over de nieuwe ontwikkelingen. Het wantrouwen werd versterkt door de nieuwe ontwikkelingen. Daarbij heeft het verminderen en op termijn stopzetten van de aardgaswinning geen positief effect gehad. Respondenten vroegen zich daarbij af of dit niet sowieso had moeten gebeuren, aangezien de grootste hoeveelheid gas al uit de grond is gehaald:

"Ik heb echt veel moeite met de manier waarop het gebracht wordt. De gaswinning zou in.. met gelijk blijvend volume in 2033 ongeveer ten einde zijn gekomen omdat het gas dan op is, en nu besluit het kabinet om drie jaar eerder te stoppen en de weg ernaar toe bestaat uit alleen uit plannen en ideeën en niet uit praktische uitvoering dus daar heb ik wel daar heb ik moeite mee."

Respondent 15, man (39) uit Middelstum.

De grootste groep respondenten heeft aangegeven sceptisch te zijn over de vermindering van de aardgaswinning. De meerderheid van die groep bestaat uit kopers die naar het gebied zijn verhuisd. In die groep zijn naast de bewoners die zich negatief hadden geuit over de aardbevingsproblematiek en politiek ook de bewoners die zich juist neutraal hadden geuit. Respondenten die sceptisch waren over de vermindering van de gaswinning gaven aan dat dit besluit wel weer kon veranderen en dat het moeilijk gecontroleerd kan worden doordat ze daar geen zicht op hebben. Dit komt in de volgende quote naar voren:

“Ja het is hartstikke mooi dat ze het willen doen, het nadeel is dat je het niet kan controleren. Ze kunnen wel zeggen dat dat naar beneden gaat, of gegaan, dat ze de kraan dichtdraaien, maar ja dat kunnen we niet controleren en het is hartstikke mooi en als ze dan gaan zeggen ja die kraan is dicht dus de bevingen zijn over, nou dat is een utopie natuurlijk, het is ook wetenschappelijk bewezen dat het niet zo is. En wat ik zeg, de komende 20 jaar nog zeker bevingen zullen hebben.”
Respondent 7, man (45) uit 't Zandt.

De groep respondenten die aangaf onzeker te zijn over de nieuwe ontwikkelingen met betrekking tot de toekomst, gaven ook allemaal aan sceptisch te zijn over de vermindering van de gaswinning. De meerderheid van de onzekere groep heeft schade aan de woning als gevolg van de aardbevingen. Een logische verklaring hiervoor kan zijn dat ze voorzichtiger zijn in hun verwachtingen, omdat het voor hen meer uitmaakt wat de ontwikkelingen gaan worden voornamelijk met het oog op schadeherstel. Ook de meerderheid van de groep respondenten die aangaf dat de gasvermindering toch wel positief was voor het gebied, had zich op een sceptische manier geuit. Van de 15 respondenten was er maar één respondent die aangaf wel vertrouwen te hebben in de politiek. Die respondent is in 2017 naar het gebied verhuisd en heeft bijna geen schade aan de woning.

4.3.8 Aantrekkelijkheid vergroten

Onderstaande tabel, zie tabel 3, geeft aan wat de bewoners het liefst, op de aardbevingen na, anders zouden willen zien in de gemeente Loppersum om de aantrekkelijkheid te vergroten.

Gewilde veranderingen	Frequentie
Voorzieningen/winkels/café/uitgaansgelegenheden	12
Niks veranderen aan het gebied	8
Leefbaarheid stimuleren	5
Openbaar vervoer	2
Toerisme	2
Energieneutrale maatregelen/ financiële compensatie	1

Werk creëren	1
Snel internet	1
Snelheid van het verkeer beperken	1

Tabel 3: Aantrekkelijkheid vergroten.

Sommige respondenten hebben meerdere punten benoemd die volgens hen de aantrekkelijkheid zouden kunnen vergroten. Zoals hierboven is te zien, zijn de respondenten over het algemeen tevreden met het gebied en hebben acht van de 15 respondenten aangegeven dat daar niets aan hoeft te veranderen. Vier van die respondenten hebben in eerste instantie niets benoemd, omdat ze tevreden zijn met het gebied. Er is geen verband gevonden in de reacties van de kopers die naar of binnen het gebied zijn verhuisd en de frequentie waarin werd aangegeven dat het gebied aantrekkelijker kon worden gemaakt. De helft van de groep respondenten die aangaf dat niets hoeft te veranderen aan het gebied bestaat uit kopers die naar het gebied zijn verhuisd en de andere helft is binnen het gebied verhuisd.

Het openbaar vervoer is door kopers benoemd die in eerste instantie hadden gezegd dat niets hoefde te veranderen om de aantrekkelijkheid van het gebied te vergroten. Die kopers hoeven niet zelf gebruik te maken van het openbaar vervoer. Een koper gaf aan dat dit de aantrekkelijkheid in een gebied kon vergroten, en de andere respondent vond dat handig voor als zijn kind later naar school moest in de stad.

De meerderheid van de respondenten die aangaf dat de leefbaarheid in het gebied moest worden vergroot, gaf aan dat dit door voorzieningen/winkels/cafés kon worden gerealiseerd. Eén respondent gaf aan dat de leefbaarheid kon worden vergroot als het gebied niet 'zo negatief' op de kaart werd gezet. Volgens die respondent heeft de negatieve media-aandacht invloed op de instroom naar de gemeente. Eén koper noemde het belang van snel internet en werkgelegenheid voor het gebied. Volgens die respondent gaan die twee dingen samen en is dit momenteel wat het gebied nodig heeft. Een koppel vond dat energieneutrale maatregelen en/of een financiële compensatie het aardbevingsgebied aantrekkelijker kon maken.

De respondenten die actief bezig zijn (geweest) in hun dorp hebben het onderwerp toerisme aangekaart. Beide respondenten vinden dat de media niet een volledig/realistisch beeld laat zien van het aardbevingsgebied. Die kopers zijn ervan overtuigd dat het gebied geschikt is voor (meer) toerisme en dat dit een positieve invloed kan hebben op de instroom naar de gemeente. Dit komt naar voren in de onderstaande quote:

“Er zijn echt fantastische plekken in dit gebied, maar die zijn niet zo bekend. En Loppersum heeft natuurlijk niet al te best imago in het nieuws is, is het altijd negatief. Het is heel moeilijk om daar verandering in te brengen, maar ik weet zeker dat als je laat zien hoe mooi Eenum bijvoorbeeld is of hoe mooi Huizinge is, als je dat laat zien dat dat veel doet met het imago. Ja dat zou ik heel graag willen, dat zou voor mij een enorme verbetering zijn.” Respondent 10, man (40) uit Huizinge.

4.3.9 Emoties

De meest voorkomende emoties bij de respondenten waren: neutrale emoties, ongenoegen, frustratie en gelatenheid, zie tabel 4. De drie respondenten die zich op een boze manier hebben geuit, zijn voornamelijk boos op de NAM en/of de nationale en lokale overheden. Dit komt overeen met het onderzoek van Voort & Vanclay (2015) dat aangaf dat de bewoners boos zijn op de NAM en de overheid doordat ze zich verraden voelen. De groep respondenten die boos heeft gereageerd is hoogopgeleid en komt oorspronkelijk uit het gebied. Die groep respondenten hebben allemaal schade aan de woning. De transactieprijs van de woningen van die respondenten is met 130.700 lager dan de gemiddelde woningprijs in Loppersum en de mediaan van 175.000. De groep die boos heeft gereageerd heeft ook op een gefrustreerde manier gereageerd. De lange wachttijd van de schadeafhandeling veroorzaakt frustratie en boosheid bij de bewoners.

De respondenten die gelaten hebben gereageerd hebben ook neutraal gereageerd. De respondenten die nieuw zijn komen wonen in de gemeente (vanaf 2017) en die (bijna) geen schade hebben aan de woning, hebben allemaal neutraal gereageerd. Respondenten uit de groep die gelaten hebben gereageerd en/of neutraal hebben gereageerd, hebben schade aan de woning. De schade hangt dus niet (altijd) samen met de manier waarop respondenten zich uiten.

Emoties	Frequentie
Emotie neutraal	9
Ongenoegen	7
Frustratie	6
Gelaten	6
Miskend	4
Ongerust/angstig	4
Boos	3
Machteloos	1

Tabel 4: emoties en frequenties.

Boosheid, frustratie en ongenoegen kwamen ook voor in het onderzoek van de Kam en Spijkerboer (2015). Ook geven de resultaten van dat onderzoek aan dat vrouwen meer dan mannen uitdrukking geven aan angst (de Kam & Spijkerboer, 2015). Hoewel in dit onderzoek angst niet vaak werd benoemd, kwam dit vaker voor bij de vrouwen dan bij de mannen. Dit komt naar voren in de volgende quote van een echtgenoot die aangeeft dat zijn vrouw daar meer last van heeft:

“Ik ben er een voorstander van dat ze direct ophouden met de gaswinning, want ik vind het onverantwoord wat er gebeurt. Het is niet zo dat, ik slaap er niet minder om en ik heb ook niet het idee van. Mijn vrouw wat meer die zegt wel eens van, als er nou een vreselijke trilling gebeurt, waar kan ik het beste in het huis gaan zitten? Eigenlijk moet je daar gaan zitten dan heb je minste kans dat die plafondplaat naar beneden kan komen, maar daar denk ik zelf helemaal niet aan.”
Organisatie GBB.

4.3.10 Rol waarin men zichzelf ziet

Zoals in tabel 5 is te zien, heeft de grootste groep van de respondenten een neutrale rol in de aardbevingsproblematiek. Deze bewoners hadden niet een stellig of een duidelijk standpunt rondom de politieke beslissingen of de situatie, maar eerder neutrale emoties. Deze groep gaf aan dat de aardbevingen geen invloed hadden op hun welbevinden en woonbeleving. Zoals eerder is benoemd, heeft de mate van schade geen effect op het feit dat die bewoners een neutrale rol/neutrale emoties hebben. Dit komt niet overeen met de resultaten van het onderzoek van de Kam en Spijkerboer (2015) waarin voornamelijk de miskende burger en slachtofferrol voorkwamen.

Op de respondenten die vonden dat het noorden achtergesteld werd ten opzichte van de rest van het land, hadden de aardbevingen een negatieve invloed op hun woonbeleving en welbevinden. Frustratie, boze emoties en emoties van ongenoegen kwamen hierbij naar voren. Wel hadden bijna alle kopers van deze groep een actieve rol. De bewoners die een autonome rol hadden aangenomen, stonden ervoor open om in een sterker krimpde woonplaats te wonen. Deze groep is (weer) naar het aardbevingsgebied verhuisd.

De bewoners die zichzelf als miskende burgers typeerden zijn binnen het gebied verhuisd. Die bewoners gaven aan liever niet in een sterker krimpde woonplaats te wonen.

Rollen	Frequentie
Rol neutraal	8
Achtergestelde Noordeling	4
Autonoom	3

Activist	2
Miskende burger	2
Slachtoffer	1
Zelfbewuste Noordeling	1

Tabel 5: rollen en frequentie.

4.3.11 Coping

Het belangrijkste coping-mechanisme van de respondenten uit het gebied is dat ze er 'niet mee bezig zijn'. Van de 15 respondenten hebben 11 aangegeven niet bezig te zijn met de aardbevingsproblematiek. Onder die groep vallen ook de kopers die aangaven dat vertrouwen in de woning belangrijk was. Die bewoners gaven aan dat het bouwjaar, de schade, de bouwkundige staat van de woning en de schadeafhandeling belangrijk waren bij de bepaling of de woning veilig was. Daarbij speelde de mate waarin bewoners schade hadden aan de woning geen rol. De groep respondenten die gefrustreerd heeft gereageerd vindt het vertrouwen in de woning belangrijk. De meerderheid van de groep die gefrustreerd heeft gereageerd en de groep die aangaf dat vertrouwen in de woning belangrijk is heeft schade aan de woning. De kopers die een actieve rol hebben, vinden het vertrouwen in de woning ook belangrijk. De groep respondenten die gelaten heeft gereageerd valt ook onder de groep die aangeeft niet bezig te zijn met de aardbevingen. De kopers die hebben aangegeven dat ze positief zijn ingesteld, nuchter zijn of relativeren vallen ook allemaal onder de groep respondenten die hebben aangegeven niet bezig te zijn met de aardbevingen.

Opvallend is dat geen één respondent heeft aangegeven uit het gebied te willen verhuizen. Van de 15 respondenten hebben 12 aangegeven dat de uiteindelijke keuze voor Loppersum hen is meegevallen. Twee respondenten gaven aan dat de keuze niet was mee- of tegengevallen omdat ze het gebied al langer kenden. Die respondenten verhuisden binnen het gebied. Alle respondenten, waaronder de inwoner die aangaf dat de keuze was tegengevallen, zouden familie en vrienden alsnog aanbevelen om naar het aardbevingsgebied te verhuizen. De respondent die aangaf dat de keuze was tegengevallen, vond na aankoop van de woning schade die vooraf niet bekend was.

Zoals de theorie aangeeft speelt kwetsbaarheid voor gevaar, waarschijnlijkheid van gevaar, grootte van het gevaar (de Boer et al., 2015 in Jansen et al., 2017) en/of het risico vrijwillig wordt geaccepteerd mee in de overweging om in een risicovol gebied te blijven of niet (Lopez-Vazquez, 2001 in Jansen et al., 2017). Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de kwetsbaarheid voor gevaar niet zozeer samenhangt met de schade aan de woning, maar hoe de bewoners de aardbevingsproblematiek en de schade zelf ervaren. De kwetsbaarheid voor gevaar

was belangrijk voor de kopers uit de groep die aangaf liever niet in een zwaarder getroffen gebied te willen wonen. Die kopers hadden allemaal kinderen. Dit zou ook een rol kunnen spelen bij hun voorkeur, omdat ze geen risico's willen nemen. Bij de meerderheid van die groep speelde de aardbevingsproblematiek een rol in de woonbeleving. Wel gaven deze respondenten aan dat ze niet bezig waren met de aardbevingen. Dit kan een vorm van cognitieve dissonantie zijn.

De groep respondenten die de aardbevingen niet dreigend vond, gaf aan dat het belangrijk is om te relativiseren. Deze groep kon wel in een zwaarder getroffen gebied wonen. Hoewel de meerderheid van de respondenten aangaven geen spijt te hebben van de keuze voor Loppersum, speelt de vrijwilligheid bij de acceptatie van de aardbevingen en schade een belangrijke rol. De respondent die achteraf meer schade ontdekte, en de respondent bij wie na aankoop van de woning de aardbevingen een rol begonnen te spelen waren minder content met de keuze. Die tweede respondent had de woning in 2008 gekocht, maar is er in 2015 pas ingetrokken omdat de woning moest worden verbouwd.

Van de 15 respondenten gaven 12 aan in een zwaarder getroffen gebied te kunnen wonen. De meerderheid van de kopers maakt geen onderscheid in de mate waarin het gebied is getroffen binnen Loppersum en delen hun gebied in een zwaar getroffen gebied. Verrassend is dat een deel van de kopers die aangaven dat de aardbevingsproblematiek wel invloed had op hun woonbeleving ook aangaven wel in een zwaarder getroffen gebied te kunnen wonen. Blijkbaar speelt de vrijwilligheid bij de keuze hier een grote rol. Dat de resultaten van dit onderzoek afwijken van eerdere onderzoeken, kan liggen aan het feit dat die respondenten bewust de keuze hebben gemaakt om naar of binnen het aardbevingsgebied te verhuizen. Dit is terug te zien in de reactie van de respondent die voor de aardbevingsproblematiek een woning kocht en aangaf dat ze wellicht anders had gehandeld als ze voor de aankoop van de aardbevingen had geweten.

4.4 Resultaten interviews van de organisaties

Hieronder worden de reacties van de organisaties weergegeven die nieuwe inzichten hebben gebracht en/of bepaalde bevindingen hebben bevestigd. Daarnaast zijn ook bepaalde bevindingen die door de respondenten zijn benoemd door deze organisaties bevestigd.

4.4.1 Groninger Bodem Beweging

Volgens de geïnterviewde zijn de belangrijkste beweegredenen van mensen om naar of binnen het aardbevingsgebied te verhuizen de (lagere) woningprijzen en de streekgebondenheid. Het onderscheid dat mensen binnen de gemeente maken is gebaseerd op de bereikbaarheid en de voorzieningen. Dit maakt het dorp Loppersum, met de aanwezigheid van een school en spoor,

aantrekkelijk. Het dorp 't Zandt is volgens de respondent minder gewild door de slechte reputatie, verloedering en het gebrek aan voorzieningen. Deze respondent gaf ook aan dat de schadeafhandeling beter was toen de NAM daar aansprakelijk voor was. Dit was op persoonlijke ervaringen gebaseerd, maar ook op hoe de mensen uit zijn omgeving er over dachten. Bovenstaande werd ook tijdens de interviews met (enkele) bewoners bevestigd.

4.4.2 Makelaar uit Loppersum

Volgens de geïnterviewde verhuizen mensen naar of binnen Loppersum om de rust en de ruimte. Daarbij speelt de prijskwaliteitverhouding van de woningen in de gemeente ook mee: voor een relatief lage prijs kunnen mensen een grote woning kopen. Volgens de respondent hangt de aantrekkelijkheid van een dorp samen met het voorzieningenniveau. Des te meer voorzieningen een dorp heeft, des te gewilder het wordt, zoals de dorpen Loppersum en Middelstum. Volgens de respondent heeft krimp een negatieve invloed op de woningmarkt. Daar kunnen de bewoners een positieve bijdrage aan leveren door lokale initiatieven te starten, zoals in het dorp 't Zandt het geval is. Dit werd ook genoemd door een bewoner die in 't Zandt actief is. Een andere bevinding die aansluit bij de antwoorden van de bewoners is de negatieve media-aandacht die Loppersum krijgt. De geïnterviewde vindt dat de media voornamelijk de negatieve aspecten belichten. Een nieuwe bevinding is dat de aardbevingsproblematiek volgens de respondent maar op een klein percentage van de bewoners invloed heeft en daarnaast ook verbondenheid brengt: mensen starten nu particuliere initiatieven om de leefbaarheid te vergroten. De geïnterviewde gaf bovendien aan dat de meerderheid van de kopers die hij helpt aan een woning in de gemeente na verloop van tijd aangeven dat ze de beslissing eerder hadden moeten nemen om naar Loppersum te verhuizen.

4.4.3 Stichting Waardevermindering door Aardbevingen in Groningen

In dit interview zijn de motieven als plaatsverbondenheid, familie, vrienden, goede verbinding, aanwezigheid van een kerk en lage woningprijzen genoemd om naar of binnen de gemeente te verhuizen. Hoewel de meerderheid van de respondenten aangaf dat krimp een negatieve invloed heeft, gaf deze respondent aan dat krimp ook prettig kan zijn omdat het rust geeft. Een nieuwe bevinding is dat het (aardbevings-)probleem zich maar bij een klein percentage van de gevallen voordoet. Volgens de geïnterviewde zorgen juist deze gevallen voor publiciteit en problemen omdat dat de complexere gevallen zijn.

4.5 Deelvragen

In dit hoofdstuk worden de deelvragen aan de hand van de literatuur en de interviews beantwoord.

4.5.1 Deelvraag twee: invloed van de attractiviteit van gebieden

De tweede deelvraag luidt als volgt: *‘Wat is de invloed van de attractiviteit van gebieden voor mensen die erheen verhuizen?’*

Het overgrote deel van de respondenten gaf aan dat er wel sprake is van krimp binnen de gemeente Loppersum. Volgens hen is dat terug te zien in de voorzieningen die verdwijnen, verloedering, ontgroening en de vergrijzing in dorpen. Hoewel de code ‘gewild’ het vaakst aan het dorp Wirdum is toegekend, kwam het maar in drie gesprekken voor. Het meest gewilde dorp binnen de gemeente is Loppersum. Wat dit dorp ten opzichte van andere dorpen aantrekkelijker maakt is de basisschool, treinspoor en de supermarkt. De gesprekken met de organisaties hebben dit ook onderstreept. Het dorp dat het vaakst is genoemd als minder gewilde plek (door zeven respondenten) om te wonen is het dorp ‘t Zandt. De factoren die hierbij volgens de respondenten een rol spelen zijn: leegstand, criminaliteit en laaggeschooldheid, bereikbaarheid, aardbevingen en het gebrek aan voorzieningen. Het is aannemelijk dat deze factoren bijdragen aan de lagere woningprijzen in het dorp. Alle kopers die hebben aangegeven niet in ‘t Zandt te willen wonen komen uit de gemeente, wonen er al jaren of hebben hun beeldvorming gebaseerd op specifiek lokale kennis. De onderstaande quote is van een vrouw die aangaf liever niet in ‘t Zandt te wonen. Haar beeldvorming is gebaseerd op lokale kennis:

“Ja we hebben wel echt voor Loppersum gekozen, want je hebt ook ‘t Zandt dat is dus ook de gemeente Loppersum nu is dat waar mijn man vandaan komt daar kan je het voor nog goedkoper kopen, maar ja dan heb je werkelijk niks meer. Daar is geen school meer, geen supermarkt meer, geen pinautomaat meer, daar is gewoon niets meer. Dus ja en dat was voor ons wel belangrijk dat er van alles is want we hebben ook een dochttertje en ik vind het fijn als ze gewoon in hetzelfde dorp naar school kan gaan”. Respondent 11, vrouw (27) uit Loppersum.

De kopers die in ‘t Zandt wonen denken echter anders over hun dorp, ondanks het feit dat die respondenten in een zwaar getroffen gebied wonen en schade hebben aan hun woning. Voor die respondenten speelt de plaatsverbondenheid een belangrijke rol. Die kopers kunnen voornamelijk de rust, ruimte en de sociale contacten in het dorp waarderen. Dit werd ook genoemd door een koppel die in 2017 naar ‘t Zandt is verhuisd. De bewoners uit ‘t Zandt onderscheiden zichzelf met de term ‘Zandtsters’. Zo worden de bewoners die in 2017 naar het dorp zijn verhuisd genoemd door medebewoners en een bewoner die wilde aangeven dat hij daar thuishoorde.

Hoewel de meerderheid van de kopers aangeeft dat krimp een negatieve invloed kan hebben op de aantrekkelijkheid van het gebied, geeft maar de helft van die groep respondenten aan niet in

een sterker krimpende woonplaats te willen wonen. De respondenten die hun eigen woonplaats niet met krimp associëren gebruiken daarvoor de beschikbaarheid van de woningen als maatstaf voor krimp. Zij geven aan dat binnen de gemeente Loppersum wel sprake is van krimp, maar niet in het dorp waar ze wonen, omdat daar geen leegstand is.

De respondenten die binnen de gemeente zijn verhuisd hadden voor de verhuizing geen rekening gehouden met krimp. Hoewel dit verschijnsel bij de meeste respondenten wel kenbaar was. Het is mogelijk dat de bewoners die blijven zich bewust zijn van het feit dat krimp een rol speelt in de regio, maar daar andere factoren tegenover stellen en die zwaarder laten wegen. Van de respondenten die naar Loppersum zijn verhuisd heeft ongeveer de helft daarvan wel rekening gehouden met krimp. Die respondenten hebben vooraf naar de bereikbaarheid van een basisschool/supermarkt in de buurt gekeken. Dat de bereikbaarheid van een school of een winkelcentrum een belangrijke rol spelen in de attractiviteit van een woonplaats is in lijn met de resultaten van het onderzoek van Perlaviciute en Steg (2012). Dat onderzoek laat zien dat de bereikbaarheid van voorzieningen belangrijk is voor de kwaliteit van de leefomgeving (Perlaviciute & Steg, 2012). Een respondent gaf aan te anticiperen voor de verdere toekomst in het gebied, met name rekening houdend met het proces van vergrijzing. Nieuwe kopers hebben namelijk de mogelijkheid om de woning levensloopbestendig te maken:

“Het huis wat ik gekocht heb dat is in principe makkelijk geschikt te maken om alleen beneden te wonen. Dat is voor mij nu geen vraagstuk, maar je ziet in alle woningmarktonderzoeken voor de toekomst mensen moeten allemaal langer thuis wonen dus je zou eigenlijk zou iedereen een huis moeten hebben waarbij je ook beneden kunt wonen [...]. Nog niet zozeer voor mezelf, maar wel als ik over vijf of tien jaar nog eens een keer wil verhuizen dat ik zeker weet dat ik het makkelijker kwijt ga.” Respondent 15, man (39) uit Middelstum.

De factoren die een rol hebben gespeeld bij de beslissing om naar Loppersum te verhuizen (pull-factoren) verschillen van de factoren die ervoor hebben gezorgd dat mensen binnen het gebied verhuizen (keep-factoren). De belangrijkste pull-factor voor de respondenten die naar Loppersum zijn verhuisd is de woning. Op de tweede gedeelde plaats komen de plek en de rust. Dit komt overeen met de uitkomsten van het onderzoek van Steenbekkers et al. (2008 in Bijker et al., 2012) en Gkartzios & Scott (2009 in Bijker et al., 2012). De resultaten daarvan geven aan dat de woningeigenschappen belangrijke pull-factoren zijn voor verhuizers naar rurale gebieden (Steenbekkers et al., 2008 in Bijker et al., 2012; Gkartios & Scott 2009 in Bijker et al., 2012). De uitkomsten van de interviews komen ook overeen met de resultaten van Bijker et al. (2012). Bijker et al. (2012) gaf aan dat voor de minder populaire rurale gebieden de woningeigenschappen, beschikbaarheid van woningen en persoonlijke redenen belangrijker zijn

dan de fysieke eigenschappen van de omgeving en werkgerelateerde redenen. Voor de verhuizers naar de gemeente Loppersum speelden die factoren ook een belangrijkere rol dan werkgerelateerde redenen. Werk werd wel door de respondenten genoemd die binnen het gebied verhuisden. De resultaten over de sociale aspecten uit de interviews komen niet overeen met het onderzoek van Bijker et al. (2013). Dat onderzoek gaf aan dat de sociale kwaliteiten van de omgeving een pull-factor kunnen zijn voor de minder populaire gebieden (Bijker et al., 2013). Dit is alleen het geval geweest bij de respondenten die eerder in het gebied hebben gewoond of binnen het gebied zijn verhuisd. Bewoners die naar Loppersum zijn verhuisd hebben dit niet benoemd als pull-factor. Voor alle respondenten die binnen de gemeente zijn verhuisd zijn de sociale contacten zo belangrijk dat ze daardoor (liever) niet uit het gebied zouden willen verhuizen.

4.5.2 Deelvraag drie: invloed van de aardbevingsproblematiek op de attractiviteit

De derde deelvraag luidt als volgt: *'Hoe wordt deze (attractiviteit) beïnvloed door de aardbevingsproblematiek?'*

Vrijwel alle respondenten hebben aangegeven dat de aardbevingen geen rol speelden bij de overweging (en de keuze voor het dorp) om naar het gebied te verhuizen of binnen de gemeente te verhuizen. De meerderheid van de respondenten ziet geen verschil in de mate waarin de gebieden binnen de gemeente zijn getroffen en vinden dat alle dorpen zware schade hebben door de aardbevingen.

Een respondent heeft duidelijk aangegeven dat de aardbevingen nu wel een rol zouden spelen bij de keuze voor een woonplaats. Die respondent heeft ook aangegeven niet in een zwaarder getroffen gebied te willen wonen, omdat de invloed van de aardbevingen groter blijkt te zijn dan zij van te voren had ingeschat. Van de respondenten die naar het gebied zijn verhuisd heeft één respondent aangegeven niet in een zwaarder getroffen gebied te willen wonen. Deze respondent is naar een minder zwaar getroffen gebied verhuisd en heeft nu geen schade aan de woning. Wel gaf die koper aan niet bang te zijn voor aardbevingen, omdat die zelf ook uit een aardbevingsgebied komt.

Drie respondenten gaven aan dat naast de aardbevingen, krimp de teruggang van mensen ook kan versterken in het aardbevingsgebied. Respondenten die een actieve rol hadden vonden dat de negatieve invloed van de aardbevingen sterker is dan de negatieve invloed van krimp op de aantrekkelijkheid van het gebied. Een koper gaf aan dat een actieve groep bewoners het probleem van krimp in een dorp konden oplossen als de aardbevingen geen rol hadden gespeeld:

“Als er hier geen, als hier alleen maar krimp zou zijn en geen aardbevingsproblematiek dan denk ik ook dat je met een hele groep fanatieke mensen die de kar proberen te trekken in een dorp het actief en leefbaar houden dan, ja dat denk ik dat je dan weinig last zal krijgen van de krimp.”
Respondent 7, man (45) uit 't Zandt.

De invloed van de aardbevingen op het gaswinningsgebied is direct en indirect. Indirect zorgt de aardbevingsproblematiek voor krimp in de regio. De aardbevingen zorgen voor negatieve media-aandacht, en die media-aandacht zorgt voor een slecht imago en voor krimp omdat mensen alleen de negatieve kanten van de gemeente Loppersum krijgen te zien.

Het aantal respondenten die aangaven niet in een sterker krimpende woonplaats te willen wonen is groter dan het aantal respondenten die aangaven niet in een zwaarder getroffen gebied te willen wonen. Dit kan liggen aan het feit dat de aardbevingsproblematiek centraler staat en de kopers daar alerter op zijn dan bij krimp. Een deel van de respondenten die uit de gemeente komt heeft een voorkeur voor een bepaald dorp in de gemeente Loppersum. Deze kopers gaven aan dat de aardbevingen daar geen invloed op hadden.

4.5.3 Deelvraag vier: coping en invloed van aardbeving Zeerijp en beleidswijzigingen

De vierde deelvraag luidt als volgt: *‘Wat is het coping-gedrag van mensen vóór en na het kopen van een woning in Loppersum en wat voor invloed heeft de aardbeving van Zeerijp en de laatste beleidswijziging daarop?’*

Zowel voor bewoners die binnen als voor bewoners die naar Loppersum zijn verhuisd is het coping-gedrag na verloop van tijd veranderd. Uit de interviews is naar voren gekomen dat er verschillen zijn in het coping-gedrag van de kopers. Bij de respondenten die (meer) schade hebben aan de woning speelt het nieuwe coping-gedrag een belangrijkere rol dan bij de respondenten die geen schade hebben aan de woning. De respondenten die geen schade hebben, staan niet stil bij hun aanpassingsgedrag op de aardbevingsproblematiek. De bewoners die wel schade hebben, hebben aangegeven of er niet mee bezig te willen zijn, of dat ze het op een positieve manier wilden benaderen om toch prettig te kunnen blijven wonen in het gebied. De respondenten die van buitenaf naar het gebied zijn verhuisd en nu schade hebben aan de woning, hebben aangegeven nu juist een realistischer beeld te hebben van de aardbevingsproblematiek. Die respondenten hebben aangegeven dat ze de gevolgen van de aardbevingen voor de verhuizing hadden onderschat en met name het proces van de schadeafhandeling. Hieronder is de reactie van een vrouw die hiervoor een huurwoning had in Middelstum en aangaf dat de aardbevingen een (grotere) rol speelden sinds ze een koopwoning heeft. Dit ligt samen met de onvoorziene waardedaling:

“Ik heb het onderschat toen ik in Middelstum woonde, en die beving kwam, toen heb ik het onderschat. Een keer een beving het valt wel mee met die schades dat herstellen ze wel en nu zie ik wel dat meer dingen meespelen die waar ik me wel zorgen over maak he. Woningprijzen, en de ja de onzekerheid die het met zich mee brengt zeg maar dus. Ja ik heb het wel een beetje onderschat denk ik.” Respondent 12, koppel (vrouw 37) uit Huizinge.

Zoals het onderzoek van Bonaiuto et al. (2016 in Jansen et al., 2017) aangaf kan de plaatsverbondenheid een positieve relatie hebben met het coping-gedrag op risico's. De plaatsverbondenheid zorgt er inderdaad voor dat bewoners in het aardbevingsgebied besluiten te blijven, omdat ze gehecht zijn aan hun omgeving. Dit geldt voor de bewoners die binnen alsook voor de bewoners die weer naar de gemeente zijn verhuisd.

Ondanks het feit dat de politiek zich niet aan bepaalde afspraken heeft gehouden, de schadeafhandeling te lang duurt volgens de respondenten en bij een enkeling de schade aan de woning was tegengevallen, gaven alle respondenten aan niet te willen verhuizen. Sommige respondenten vonden dat de negatieve aspecten juist positief werkten voor het gebied. Dit kan een vorm van cognitieve dissonantie zijn. De bewoners willen zich liever op de positieve aspecten focussen zodat de aardbevingsproblematiek niet een te grote rol inneemt:

“En om te zorgen dat je geen slachtoffer van wordt, is het toch belangrijk om ook positief te blijven maar daarbij denk ik ook dat het hele aardbevingsgebeuren ook een positieve kant kan hebben, of beter gezegd, je kunt ook positieve dingen uithalen dat je bijvoorbeeld als dorp kunt kijken naar wat vinden we eigenlijk van ons dorp dat maakt mensen wel bewuster van hun leefomgeving dat vind ik wel interessant om te zien.” Respondent 10, man (40) uit Huizinge.

Vrijwel alle kopers hadden aangegeven dat het nieuwe kabinetsbesluit of geen invloed op ze heeft gehad en/of dat ze er sceptisch over zijn. Onder die groep vallen ook de kopers die aangaven dat de vermindering wel positief was. Ze vinden dat de gasvermindering een deel van de oplossing is. Een respondent vond het nieuwe kabinetsbesluit negatief, omdat die koper had voorzien dat hierdoor het versterkingsprogramma zou gaan veranderen:

“Ik vind het tot nu toe een van de grotere leugens van onze nationale overheid. Ik heb echt veel moeite met de manier waarop het gebracht wordt [...] Nee en een van de redenen waarom ik er dan nog minder mee blij mee ben is dat anderen er blij mee zijn. Ik heb mij er over verbaasd in het gebied dat sommige mensen zich niet hebben beseft dat het een niet zonder het andere kan, dus op het moment dat er door het kabinet op 29 maart werd besloten om in 2030 te stoppen met de gaswinning was het eerste wat ik dacht dit is niet bedoeld om te stoppen met de gaswinning, maar

dit is bedoeld om de rekening voor de versterking en alle andere kosten te verlagen.” Respondent 15, man (39) uit Middelstum.

Ondanks het feit dat door het nieuwe kabinetsbesluit het vertrouwen van de bewoners in de politiek niet is toegenomen, gaven vrijwel alle kopers aan dat ze hierdoor niet anders terugkeken op hun beslissing om naar het aardbevingsgebied te verhuizen. De respondent die zijn keuze hierdoor wel in twijfel had genomen, gaf eerder aan dat hij dat besluit negatief vond. De manier waarop de politiek die beslissingen naar buiten brengt heeft invloed gehad op zijn vertrouwen in de politiek. Dit komt in de volgende quote naar voren:

“Nou misschien wel, wat ik net zei is dat ik er altijd van overtuigd ben geweest dat het probleem netjes opgelost zou worden en daar ben ik met het kabinetsbesluit en alles wat er nu volgde daar aan gaan twijfelen.” Respondent 15, man (39) uit Middelstum.

5. Discussie

In dit hoofdstuk zal nader worden ingegaan op hoe de resultaten zich verhouden tot de gevonden literatuur en de ervaringen van de organisaties. De resultaten van de interviews hebben informatie gegeven over de onderdelen van het conceptueel model. Echter zijn niet alle invloeden van de woonbeleving benoemd door de respondenten. Twee factoren die niet aan bod zijn gekomen tijdens de interviews zijn de persoonlijke omstandigheden die na verloop van tijd kunnen veranderen en het huis of de omgeving die los van de aardbevingen kunnen mee- of tegenvallen. Dit zou kunnen komen doordat in Loppersum de aardbevingen, schadeafhandeling en de nieuwe beleidswijzigingen centraal staan voor de bewoners, waardoor die factoren meer invloed hebben op de woonbeleving. Toch zouden die factoren wel in het conceptueel model kunnen blijven, omdat dit ook kan liggen aan de manier waarop de gesprekken zijn verlopen. Een aanpassing aan het conceptueel model zou kunnen zijn dat de plaatsverbondenheid niet alleen een rol speelt bij de bewoners die binnen het gebied verhuizen, maar ook naar het gebied. Een deel van de kopers die naar het aardbevingsgebied is verhuisd geeft aan dat de plaatsverbondenheid voor hen een belangrijke rol heeft gespeeld om terug te keren, omdat ze daar waren geboren en/of hebben gewoond.

De bevindingen van dit onderzoek komen niet geheel overeen met de eerdere onderzoeken die in het aardbevingsgebied zijn gedaan. Die onderzoeken hebben voornamelijk de negatieve aspecten van krimp en de aardbevingsproblematiek onderstreept. Naast het onderzoek van Boes (2016) is dit het eerste onderzoek dat de verhuismotieven van mensen onderzoekt die naar of binnen het gebied zijn verhuisd na de zware aardbeving van 2012 in het dorp Huizinge. De nieuwe bevindingen van dit onderzoek zouden enerzijds kunnen worden toegewezen aan de focus op de kopers en anderzijds door de onderzoeksmethode. Deze onderzoeksmethode gaf de respondenten de mogelijkheid om in hun eigen woorden de antwoorden te formuleren. Hierbij hebben de respondenten hun emoties nader kunnen uitleggen en hoefden de antwoorden niet of heel positief of heel negatief te zijn. Daarnaast is de onderzoeker zich bewust van het feit dat de bewoners die bereid waren mee te werken aan dit onderzoek positiever zijn ingesteld en minder angstig zijn gezien de verhuizing na 2012 heeft plaatsgevonden. Alle respondenten hebben bewust een woning gekocht in het aardbevingsgebied. Dit kan een grote invloed hebben op de woonbeleving, zoals de literatuur ook aangeeft (Lopez-Vazquez, 2001 in Jansen et al., 2017). Dit werd door zowel een bewoner als door Stichting WAG benadrukt. Wel moet nogmaals worden benadrukt dat door het lage aantal respondenten de uitkomsten van dit onderzoek niet gegeneraliseerd kunnen worden.

Uit de interviews met de organisaties werd het belang van de (lagere) verkoopwaarde van de woningen voor een breder publiek bekend. Zo gaven alle drie de interviews aan dat de lagere woningprijzen een rol spelen voor mensen die naar of binnen het gebied verhuizen. Dit werd ook door respondenten bevestigd. Toch gaf de helft van de respondenten aan dat de lagere woningprijzen niet meespeelden bij de keuze voor het gebied. Volgens de Stichting WAG zou dit kunnen liggen aan het feit dat woningprijzen buiten de regio buiten de referentiekaders van de kopers liggen, en met name voor de mensen die altijd in het gebied hebben gewoond. Hierdoor kunnen de bewoners aangeven dat de woningprijzen geen rol spelen, wanneer dat in werkelijkheid wel het geval is geweest aangezien de prijzen in de gemeente lager liggen.

Ondanks het feit dat meer respondenten hebben aangegeven dat krimp een negatieve invloed kan hebben op de aantrekkelijkheid van het gebied, hebben meer respondenten aangegeven wel in een sterker krimpende woonplaats te kunnen wonen dan het aantal respondenten die aangaf dat niet te willen doen. Volgens Stichting WAG hoeft krimp niet per se negatief te zijn voor een gebied. Volgens de stichting kan krimp prettig zijn doordat het rust geeft in een gebied. Door de meerderheid van de respondenten die naar het gebied is verhuisd werd rust als pull-factor benoemd.

Een nieuwe bevinding is de goede afhandeling van de schadegevallen in het verleden. Hoewel door de respondenten slechte schadeafhandeling vaker is benoemd, en met name de lange wachttijd, werd goede schadeafhandeling (in het verleden) ook benoemd. Naast enkele bewoners hebben de organisaties ook aangegeven dat de meerderheid van de schadegevallen goed werd/wordt afgehandeld. Stichting WAG gaf aan dat het probleem zich bij de complexere gevallen voordoet. Volgens één van de geïnterviewde organisaties heeft de aardbevingsproblematiek voor een klein percentage van de bewoners invloed op hun woongenot.

Door dit kwalitatieve onderzoek kon het belang van plaatsverbondenheid onderzocht worden. Ook heeft het inzicht gegeven in wat de nieuwe beleidswijzingen voor invloed hadden op de woonbeleving van de bewoners. Uit de resultaten van het onderzoek is inderdaad gebleken dat de plaatsverbondenheid een belangrijke bijdrage kan leveren aan de manier waarop mensen omgaan met negatieve ontwikkelingen in de woonomgeving. Dit geldt voor de mensen die in het gebied zijn geboren en opgegroeid, maar ook voor de respondenten die een bepaalde tijd in het gebied wonen. De maatschappelijke gevolgen van dit onderzoek blijken uit het feit dat de kopers aangaven het prettig te vinden dat ze door dit onderzoek hun positieve verhaal konden vertellen. Of dit onderzoek ook helpt met een positiever imago over de plaats en of de

wetenschap en media nu ook meer de positieve kanten zullen vertellen zal in de toekomst blijken.

5.1 Reflectie

De interviews hebben in de periode van 16 mei tot 25 juni plaatsgevonden. Dit houdt in dat niet alle beleidswijzigingen die in dit rapport zijn besproken mee konden worden genomen. In de periode dat de interviews plaats hebben gevonden werd bekendgemaakt dat het versterkingsprogramma tijdelijk werd stopgezet voor woningen die nog geen versterkingsadvies hadden gekregen. Bovendien was er nog geen duidelijkheid over de vermindering van de gaswinning of de hoeveelheid woningen die versterkt zouden worden. Dit zorgde voor onrust bij de bewoners. Het voordeel van onderzoek doen in een actueel dossier is dat de respondenten sterk betrokken zijn en vrij kunnen speculeren over de mogelijke beslissingen. Dit kan meer inzicht geven in hoe ze momenteel over de situatie denken. Het nadeel ervan is dat niet alle beleidswijzigingen mee kunnen worden genomen. De uiteindelijke beslissing stond nog niet vast, en dit kon invloed hebben op de gemoedstoestand van de bewoners.

De interviews met de organisaties hebben een nuttige bijdrage geleverd aan de inhoud van dit onderzoek. Dit heeft zich geuit in nieuwe inzichten of extra bevestiging van bepaalde bevindingen die door de kopers werden benoemd. De bespreking van de kernresultaten uit de interviews van de bewoners met Stichting WAG heeft de nieuwe inzichten verklaard: door de hoofdvraag focust dit onderzoek zich (voornamelijk) op de veerkrachtige en minder angstige bewoners uit het aardbevingsgebied.

Terugblikkend op het onderzoek zou de onderzoeker niks hebben veranderd aan de aanpak. Hoewel de eerste methode voor selectie van respondenten naar verwachting meer inzichten had kunnen opleveren, had het helaas niet genoeg respons opgeleverd. Hierdoor moest, door tijdsdruk, een andere manier worden gevonden om respondenten te zoeken. Dit had vooraf moeilijk voorspeld kunnen worden.

5.2 Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek zijn het bestuderen van de motieven van de bewoners die naar of binnen Loppersum zijn verhuisd met gelijke aantallen kopers die naar een zwaar en een minder zwaar getroffen gebied zijn verhuisd. Dat is in dit onderzoek door tijdsgebrek niet meer mogelijk geweest door het lage responsaantal op de eerste selectiemethode. Hoewel dit lastig gerealiseerd kan worden, omdat de meeste gebieden zwaar zijn getroffen binnen de gemeente, zou het toch interessant zijn om meer motieven te bestuderen van mensen die naar

een minder zwaar getroffen gebied zijn verhuisd. Daarnaast is het interessant om te onderzoeken hoe de uiteindelijke beleidswijzingen worden opgevangen door de respondenten. Het onderzoek zou herhaald kunnen worden in meerdere gemeenten uit het aardbevingsgebied: ook in gemeenten waar de verschillen in mate waarin gebieden zijn getroffen groter zijn.

5.3 Aanbevelingen voor de gemeente

Ondanks het feit dat ongeveer de helft van de respondenten aangaf dat niets hoeft te veranderen aan het gebied waar ze wonen, betekent dit dat er nog altijd aandacht kan worden gegeven aan de leefbaarheid in dorpen. Volgens Stichting WAG moet beleid gericht plannen blijven maken om de leefbaarheid op hetzelfde niveau te houden. Beleid zou een positief effect kunnen hebben op het coping-gedrag. Coping-gedrag en plaatsverbondenheid zorgen ervoor dat mensen in het gebied blijven of naar het gebied terugkeren. Dit is nodig voor de gemeente aangezien het laatste onderzoek van KAW (2018) aantoont aan dat het aantal potentiële verhuizers in Loppersum maar liefst 46,3% is. Betrokkenheid van de bewoners in hun dorp kan ervoor zorgen dat mensen zich meer gebonden voelen met de plaats en de sociale cohesie tussen de bewoners bevorderen. Hierbij is de aanwezigheid van dorpshuizen in dorpen van essentieel belang. Ook uitgaansgelegenheden of cafés zouden de sociale binding tussen de bewoners en met de plekken kunnen vergroten.

Uit de resultaten van de interviews is gebleken dat er verschillen zijn in de bereikbaarheid en het voorzieningenniveau in dorpen. Over de dorpen waar bepaalde voorzieningen zijn weggevallen werd negatiever gesproken dan over de dorpen waar die voorzieningen nooit aanwezig waren geweest. In het nieuwe beleid zou hier aandacht aan kunnen worden gegeven.

Zoals eerder is benoemd heeft de meerderheid van de respondenten aangegeven het vervelend te vinden dat alleen de negatieve aspecten van het gebied worden belicht. De negatieve media-aandacht is te verklaren door 'angst' dat het gebied anders geen politieke aandacht krijgt en zo ook geen goede oplossing komt voor de bewoners uit het aardbevingsgebied. Meerdere onderzoeken hebben aangetoond dat de aardbevingen nadelige gevolgen kunnen hebben op de gezondheid van de inwoners en de woningprijzen. Aan de andere kant hebben de respondenten aangegeven dat de negatieve media-aandacht ervoor kan zorgen dat mensen van buiten het aardbevingsgebied uit de gemeente blijven. Een oplossing voor de aardbevingen zou krimp ook kunnen doen verminderen. Respondenten hebben aangegeven dat krimp op zichzelf wel verholpen kan worden door de bewoners uit het gebied als de aardbevingen geen rol meer zouden spelen. Hoewel de aardbevingsproblematiek het landelijk nieuws steeds moet blijven halen om tot een oplossing te komen, moeten de bewoners die geen last hebben van de aardbevingsproblematiek, ook geen last ondervinden van de alsmaar negatieve media-aandacht.

Enkele bewoners hebben aangegeven dat ze het prettig vonden dat dit onderzoek juist niet over de negatieve gevolgen van de aardbevingen ging. Om het gebied realistischer op de kaart te zetten, zouden ook de positieve aspecten van het gebied in het nieuws kunnen komen om het imago van het gebied te verbeteren. Op termijn kan dit positief zijn voor de instroom naar het gebied. Duidelijkheid over de gaswinning en het versterkingsprogramma zou de onzekerheid bij de bewoners die in het gebied wonen, maar ook naar het gebied willen verhuizen verminderen.

6. Conclusie

Hieronder zal antwoord worden gegeven op de hoofdvraag die luidt: *‘Wat zijn de verhuismotieven en het coping-gedrag van mensen die na 2012 naar of binnen Loppersum zijn verhuisd, en zijn daarin verschillen tussen gebieden die het meest of minst zijn getroffen door aardbevingen?’*

Zoals eerder is aangegeven hebben de respondenten die binnen het gebied zijn verhuisd andere verhuismotieven gegeven dan respondenten die naar het gebied zijn verhuisd. Voor alle bewoners die binnen het gebied zijn verhuisd speelt de plaatsverbondenheid een belangrijke rol. Dit geldt ook voor de bewoners die weer naar het gebied zijn verhuisd. Dat de plaatsverbondenheid een belangrijke rol speelt voor bewoners om in een risicogebied te blijven komt overeen met de resultaten van Bonaiuto et al. (2016 in Jansen et al., 2017). Op de tweede plek is de ruimte voor die groep van belang. De plek, rust, nabijheid van werk en de lagere woningprijzen komen op een gedeelte derde plaats. Zoals het onderzoek van Floor en Van Kempen (1997) aangeeft is de locatie van de woning het eerste waar de bewoners hun voorkeur op willen aanpassen. Dit geldt voor de bewoners die naar Loppersum zijn verhuisd. Alle bewoners die niet eerder in de gemeente Loppersum hebben gewoond, hebben aangegeven dat ze toevallig in Loppersum terecht zijn gekomen. Die bewoners hadden op de eerste plaats voor de woning gekozen in plaats van voor de locatie. Op een tweede gedeelte plaats komt de rust en de plek voor de bewoners die naar Loppersum zijn verhuisd.

Het coping-gedrag is voor een deel van de bewoners na verloop van tijd veranderd. Het overgrote deel van de bewoners gaf aan niet bezig te willen zijn met de aardbevingsproblematiek. De bewoners die meer schade hebben aan de woning hebben na verloop van tijd een ander coping-mechanisme ontwikkeld in vergelijking met bewoners die geen schade hebben. Die bewoners zijn niet anders gaan denken over de schadeafhandeling of de politiek. De bewoners die binnen het gebied zijn verhuisd en (meer) schade hebben aan de woning geven aan dat ze zich niet bezig willen houden met de aardbevingen. De bewoners die naar het gebied zijn verhuisd en nu schade hebben aan de woning geven aan dat hun woongenot niet wordt beïnvloed door de aardbevingen doordat ze er positief instaan.

Het overgrote deel van de respondenten heeft het gebied waarin ze wonen in een zwaar getroffen gedeelte binnen de gemeente Loppersum ingedeeld. De meerderheid van de respondenten maakt geen onderscheid in de mate waarin een gebied is getroffen binnen de gemeente Loppersum. Ook denkt het overgrote deel van de respondenten het aan te kunnen in

een sterker getroffen gebied te wonen doordat ze nu ook bewust voor het aardbevingsgebied hebben gekozen met alle mogelijke onzekerheden. Daarbij hebben sommige respondenten wel aangegeven dat het dan belangrijk is te relativiseren en/of vertrouwen te hebben in de woning. De mate van schade heeft geen verband met de voorkeur voor het wonen in een wel of niet zwaar getroffen gebied.

De verdeling van respondenten die naar een zwaar en minder zwaar getroffen gebied zijn verhuisd is in dit onderzoek niet gelijk in aantallen. De meerderheid van de respondenten is naar een zwaar getroffen gebied verhuisd. Hoewel met dit type onderzoek en het aantal respondenten geen algemene uitspraken kunnen worden gedaan, kan over het algemeen worden gesteld dat de respondenten die naar een minder zwaar getroffen gebied zijn verhuisd minder last hebben van de aardbevingen. De meerderheid van die respondenten heeft namelijk aangegeven wel in een zwaarder getroffen gebied te kunnen wonen.

Bronnenlijst

- Aardgas-in-Nederland. (2018). [online]. Geraadpleegd op 26-04-2018 via: <http://aardgas-in-nederland.nl/nederland-aardgasland/aardgas-en-de-economie/>
- Ale, B. J. M. (2003). *Risico's en veiligheid- een historische schets*. TU Delft.
- Atlas voor gemeenten. (2017). *Vijf jaar naar Huizinge. Het effect van aardbevingen op de huizenprijzen in Groningen*. Utrecht.
- Baum, A., Fleming, R. & Davidson, L.M. (1983). National disaster and technological catastrophe. *Environment and behaviour*. Vol. 15, No. 3, pp. 333-354.
- Bijker, R.A. & Haartsen, T. (2012). More than counter-urbanisation: migration to popular and less-popular areas in the Netherlands. *Population space and place*. Vol. 18, pp. 643-657.
- Bijker, R.A., Haartsen, T. & Strijker, D. (2012). Migration to less-popular rural areas in the Netherlands: Exploring the motivations. *Journal of Rural Studies*. Vol. 28, pp. 490-498.
- Bijker, R.A., Haartsen, T. & Strijker, D. (2013). Different areas, different people? Migration to popular and less-popular rural areas in the Netherlands. *Population, space and place*. Vol. 19, pp. 580-593.
- Binnenlands bestuur. (2018). Hans Alders legt functie neer. [online]. Geraadpleegd op 01-06-2018 via: <https://www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/nieuws/hans-alders-legt-functie-neer.9589096.lynkx>
- Boes, J. (2016). Verhuizen naar de aardbevingen: een onderzoek naar een verhuisbeweging in de gemeente Loppersum. Rijksuniversiteit Groningen. **Masters**.
- Bonaiuto, M. & Alves, S., De Dominicis, S & Petruccelli, I. (2016). Place attachment and natural hazard risk: research review and agenda. *Journal of environmental psychology*. Vol. 48, pp. 33-53.
- Broekhuizen, J. (2005). Het imago van Enschede als keep-factor: belangrijk of niet? Universiteit Twente. **Doctoraalscriptie**.
- Burton, S. & Steane, P. (2004). *Surviving you thesis*. Routledge: Taylor and Francis Group.
- CBS. (2018). Regionale verschillen huizenprijzen. [online]. Geraadpleegd op 19-02-2018 via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/06/regionale-verschillen-huizenprijzen>
- Clifford, N., French, S. & Valentine, G. (2010). *Key methods in geography*. Second Edition. Thousand Oaks: SAGE Publications Ltd.
- Database het verdwenen Groningen. (2018). [online]. Geraadpleegd op 1-05-2018 via: <http://database.hetverdwenengroningen.nl>
- Dawkins, C. J. (2006). Are social networks the ties that bind families to neighbourhoods? *Housing studies*. Vol. 21, No. 6, pp. 867-881.
- Dijk, J. van. & Pellenbarg, P. H. (2000). Firm relocation decisions in The Netherlands: an ordered logit approach. *Regional science*. Vol. 79, pp. 191-219.

Durán, N. & Elhorst, P. (2018). A spatio-temporal-similarity and common factor approach of individual housing prices: the impact of many small earthquakes in the north of the Netherlands. University of Groningen.

DvhN. (2017). Ouderen en armen dupe van aardbevingen. [online]. Geraadpleegd op 04-01-2018 via:

<http://www.dvhn.nl/groningen/Ouderen-en-armen-dupe-van-aardbevingen-22303348.html>

DvhN. (2018a). Groninger Bodem Beweging tevreden over schadeprotocol, 'maar nu de uitvoering nog'. [online]. Geraadpleegd op 14-04-2018 via:

<http://www.dvhn.nl/groningen/Groninger-Bodem-Beweging-tevreden-over-schadeprotocol-maar-nu-de-uitvoering-nog-22871654.html>

DvhN. (2018b). Bizarre situatie: ene kant van het dorp kan aardbevingen aan, andere kant niet (+video). Geraadpleegd op 27-05-18 via:

<http://www.dvhn.nl/groningen/Bizarre-situatie-ene-kant-van-het-dorp-kan-aardbeving-aan-andere-kant-niet-video-23128931.html>

Energie research centre of the Netherlands. (2012). *Percepties en attitudes van autobezitters over innovatieve auto's*.

Festinger, L. (1962). Cognitive dissonance. *Scientific American*. Vol. 207, No. 4, pp. 93-106.

Flowerdew, R. & Martin, D. (2005). *Methods in human geography*. A guide for students doing a research project. Second edition. Pearson Education Limited.

Floor, H. & Van Kempen, R. (1997). Analysing housing preferences with decision plan nets. *Scandinavian Housing and Planning Research*. Vol. 14, No. 1, pp. 27-42.

Francke, M. K. & Lee, K. M. (2014). *De invloed van fysieke schade op verkopen van woningen rond het Groningenveld*. Rotterdam: Ortec Finance Research Center.

Folkman, S., Lazarus, R. S., Gruen, R. J & DeLongis, A. (1986). Appraisal, coping, health status and psychological symptoms. *Journal of Personality and Social Psychology*. Vol. 50, No. 3, pp. 571-579.

Groninger Bodem Beweging. (2018). [online]. Geraadpleegd op 19 januari 2018 via: <http://www.groninger-bodem-beweging.nl>

Gronings Perspectief. (2018). *Gevolgen van bodembeweging voor Groningers*. Ervaren veiligheid, gezondheid en toekomstperspectief 2016-2017. Groningen.

Haartsen, T. & Venhorst, V. (2010). Planning for decline: anticipating on population decline in the Netherlands. *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*. Vol. 101, No. 2, pp. 218-227.

Haug, S. (2008). Migration networks and migration decision-making. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Vol. 34, No. 4, pp. 585-605.

Jansen, S.J.T., Hoekstra, J.S.C.M. & Boumeester, H.J.F.M. (2017). The impact of earthquake on the intention to move: fight or flight?. *Journal of Environmental Psychology*. Vol. 54, pp. 38-49.

Kam, de (2016). Waardedaling van woningen door aardbevingen in de provincie Groningen. Een doorrekening op postcode 4 niveau. URSI report 352.

- Kam, G. de & Mey, E. (2017). Ervaringen bij verkoop woningen in aardbevingsgebied. URSI Research. Report 361.
- Kam, G. de & Raemaekers, J. (2014). Opvattingen van bewoners over de effecten van aardbevingen op het woongenot en de woningwaarde in Groningen. URSI Research. Report 346.
- Kam, G. de & Spijkerboer, A. (2015). Wat willen de Groningers zelf? Een onderzoek naar de opvattingen van leden van de Vereniging Eigen Huis over de oplossingen voor de aardbevingsproblematiek in Groningen (onderzoeksrapportage). Rijksuniversiteit Groningen.
- KAW. (2018). Woningmarkt- en bewonersonderzoek Noord en Midden-Groningen.
- Kenniscentrum Aardbeving en Duurzame ontwikkeling. (2017). *Verslag Critical Review*. Over onderzoek naar de ontwikkeling van woningwaarde in het aardbevingsgebied.
- KNMI. (2018). Zware aardbeving in Groningse Zeerijp. [online]. Geraadpleegd op 29-06-2018 via: <https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/zware-aardbeving-in-groningse-zeerijp>
- Koster, H.R.A. & Ommeren, J. van (2015). A shaky business: Natural gas extraction, earthquakes and house prices. *European Economic Review*. Vol. 80, pp. 120-139.
- Longhurst, R. (2010). Semi-structured Interviews and Focus Groups. In: Clifford, N., French, S & Valentine, G. (Eds). *Key Methods in Geography*. London: Sage. (Ch8).
- Ministerie van Economische Zaken. (2013). Brief aan de Tweede Kamer der Staten Generaal: Gaswinning Groningen-veld. Den Haag: DGETM-EM /13010946.
- Ministerie van Economische Zaken. (2014a). Brief aan de Tweede Kamer der Staten Generaal: Gaswinning in Groningen. Den Haag: DGETM /14008697.
- Ministerie van Economische Zaken. (2014b). Instemming Gewijzigd Winningsplan Groningenveld. Besluit van de Minister van Economische Zaken. Den Haag: ETM/EM/11181749.
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2018a). Brief aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal: Nieuw schadeprotocol Groningen. Den Haag: DGBI-DR/18014184.
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2018b). Brief aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal: Gaswinning Groningen. Den Haag: DGETM-EI/18057375.
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2018c). Gevolgen voor de veiligheidsrisico's en versterkingsopgave. Advies van Staatstoezicht op de Mijnen naar aanleiding van de afbouw van de gaswinning in Groningen. Den Haag.
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. (2018d). Behandeling wetsvoorstel 34957 betreffende de minimalisering van de gaswinning uit het Groningenveld. Den Haag: DGETM-EO/18164276.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2016). Actieplan Bevolkingsdaling. Samenwerkingsafspraken voor een structurele aanpak in de krimp- en anticepeerregio's. Den Haag.
- NAM (2018a). Aardbevingen (Gr). [online]. Geraadpleegd op 19-02-2018 via: <https://www.nam.nl/feiten-en-cijfers/aardbevingen.html>

NAM. (2018b). Schadeafhandeling. [online]. Geraadpleegd op 10-05-2018 via:
https://www.nam.nl/algemeen/mediatheek-en-downloads/infographics/_jcr_content/par/textimage.stream/1488798148306/cd01c53ce5189534425bfe614dc8980567fc00b633387cbe6f88b3c707d695/20170222-nam-aardbevingen-2017-fact-sheet-shadeafhandeling-coe-2888.pdf

Nationaal Coördinator Groningen. (2017a). Kwartaal rapportage april- juni 2017.

Nationaal Coördinator Groningen. (2017b). Brief naar de minister van Economische Zaken. Critical review woningwaarde in het aardbevingsgebied in Groningen. Groningen: NCG/1705391.

Nationaal Coördinator Groningen. (2018a). Loppersum versterkt. Nieuwsbrief januari 2018.

Nationaal Coördinator Groningen. (2018b). Gevolgen einde gaswinning voor versterkingsoperatie. [online]. Geraadpleegd op 27-04-2018 via:
<https://www.nationaalcoordinatorgroningen.nl/actueel/nieuws/2018/4/24/gevolgen-einde-gaswinning-voor-versterkingsoperatie>

Nu. (2016). Dit moet u weten over het Groningse gas en de bevingen. [online]. Geraadpleegd op 10-02-2018 via:
<https://www.nu.nl/gaswinning-groningen/3980615/moet-u-weten-groningse-gas-en-bevingen.html>

Oogtv. (2018). Ruim tienduizend demonstranten tegen gaswinning in provincie Groningen. [online]. Geraadpleegd op 10-02-2018 via:
<https://www.oogtv.nl/2018/01/grote-demonstratie-tegen-gaswinning-in-provincie-groningen/>

Perlaviciute, G., Steg, L., Hoekstra, E.J & Vrieling, L. (2017). Perceived risks, emotions, and policy preferences: A longitudinal survey among the local population on gas quakes in the Netherlands. *Energy Research & Social Science*. Vol. 29, pp. 1-11.

Provincie Groningen. (2015). *Agenda krimpbeleid Provincie Groningen 2015-2020*. Provincie Groningen, afdeling Ruimte en Samenleving.

Provincie Groningen. (2018). Advies van de Mijnraad en vervolg versterkingsoperatie. Groningen.

Planbureau voor de Leefomgeving. (2010). *Van bestrijden naar begeleiden: demografische krimp in Nederland*. Beleidsstrategieën voor huidige en toekomstige krimpregio's. Den Haag.

Postmes, T., Stroebe, K., Richardson, J., LeKander, B., Oldersma, F., Broer, J & Greven, F. (2017). Veiligheidsbeleving, gezondheid en toekomstperspectief van Groningers. Wetenschappelijk rapport 2: Groningsperspectief. Rijksuniversiteit, Groningen.

Raad van State. (2017). Besluit over gaswinning in Groningen moet opnieuw. [online]. Geraadpleegd op 25-04-2018 via:
<https://www.raadvanstate.nl/pers/persberichten/tekst-persbericht.html?id=1098>

Rijksbegroting. (2018). Rijksbegrotingsfasen. [online]. Geraadpleegd op 25-04-2018 via:
http://www.rijksbegroting.nl/2018/voorbereiding/miljoenennota,kst237145_16.html

Rijksoverheid. (2018a). Krimpgebieden en anticipeergebieden. [online]. Geraadpleegd op 10-02-2018 via: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bevolkingskrimp/krimpgebieden-en-anticipeergebieden>

Rijksoverheid. (2018b). Aardbevingen in Groningen. Aantal aardbevingen in het Groningengasveld vs. gasproductie. [online]. Geraadpleegd op 29-06-2018 via: <https://www.sodm.nl/onderwerpen/aardbevingen-groningen>

RTL nieuws. (2018). NAM: er is 18 miljard euro voor bevingsschade in Groningen. [online]. Geraadpleegd op 14-04-2018 via: <https://www.rtlnieuws.nl/nederland/nam-er-is-18-miljard-euro-voor-bevingsschade-in-groningen>

RTV Noord. (2018). Stichting WAG overweegt hardere maatregelen tegen NAM. [online]. Geraadpleegd op 14-04-2018 via: <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/189609/Stichting-WAG-overweegt-hardere-maatregelen-tegen-NAM>

Rouwendaal, J. & Meijer, E. (2001). Preference for housing, jobs, and commuting: a mixed logit analysis. *Journal of regional science*. Vol. 41, No. 3, pp. 475-505.

Speare, A. (1974). Residential satisfaction as an intervening variable in residential mobility. *Demography*. Vol. 11, No. 2, pp. 173-188.

SodM. (2018). Gevolgen voor de veiligheidsrisico's en versterkingsopgave. Advies van Staatstoezicht op de Mijnen naar aanleiding van de afbouw van de gaswinning in Groningen. Den Haag.

Statline. CBS. (2018). Bestaande koopwoningen; verkoopprijzen prijsindex 2010 = 100. [online]. Geraadpleegd op 19-02-2018 via: <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?PA=81884NED>

Sleutjes, B. & Beckers, P. (2013). Exploring the role of the neighbourhood in firm relocation: differences between stayers and movers. *Journal housing and the built environment*. Vol. 28, pp. 417-433.

Stwag. (2018). Stichting waardevermindering door aardbevingen Groningen. [online]. Geraadpleegd op 14-04-2018 via: <https://www.stwag.gr>

Tansel, B. (1995). Natural and manmade disasters: accepting and managing risks. *Safety science*. Vol. 20, pp. 91-99.

Voort, N. van der & Vanclay, F. (2015). Social impacts of earthquakes caused by gas extraction in the Province of Groningen, The Netherlands. *Environmental Impact Assessment Review*. Vol. 50, pp. 1-15.

Voortgang Actieplan Bevolkingsdaling. (2017). Berenschot.

Woon- en leefbaarheidsplan 2017-2021. (2016). *Noord Groningen Leeft!*

Wetten, overheid. (2018). Mijnbouwwet. [online]. Geraadpleegd op 10-02-2018 via: <http://wetten.overheid.nl/BWBR0014168/2013-07-01/1>

Bijlagen

Informed consentformulier

Toestemmingsformulier voor het onderzoek 'Verhuismotieven Loppersum'

Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de verhuismotieven van bewoners die na 2007 een woning hebben gekocht in Loppersum. Deelname aan dit onderzoek is geheel vrijwillig. U kunt op ieder moment beslissen om niet mee te doen. Ook kunt u het aangeven wanneer u een vraag niet wil beantwoorden. Hier hoeft u geen reden te geven.

Het gesprek kan ongeveer een uur duren. Het wordt opgenomen met een audio-recorder, zodat ik mijn aandacht goed bij het gesprek kan houden. Er wordt vertrouwelijk met uw gegevens omgegaan: ik verwijder al uw persoonlijke gegevens, zoals uw naam. Mijn begeleider professor de Kam heeft ook toegang tot uw gegevens. Ik zal het gesprek gebruiken voor mijn onderzoek.

Met het ondertekenen van dit formulier gaat u **geen** verplichtingen aan. Het formulier is alleen om te bevestigen dat u geheel **vrijwillig** deelneemt aan dit onderzoek.

Mocht u naderhand vragen hebben, dan kunt u mij een e-mail sturen:
a.al-kailany@student.rug.nl.

Hartelijk dank voor uw deelname.

Ik vind het goed om aan dit onderzoek mee te doen.

Ik wil graag een samenvatting van het gesprek ontvangen.
E-mail:

Naam deelnemer:

Handtekening:

Adres:

Datum:

Ik verklaar hierbij dat ik de deelnemer heb geïnformeerd over het genoemde onderzoek.

Naam onderzoeker: Ahad Al-Kailany

Handtekening:

Datum:

Aanbevelingsbrief gemeente Loppersum

Onderwerp: Aanbevelingsbrief onderzoek Ahad al-Kailany

Geachte heer/mevrouw,

De gemeente Loppersum vindt het belangrijk om onze dorpen leefbaar en aantrekkelijk te houden. Daar is veel inzet op. Veel dorpen hebben te maken met bevolkingskrimp. Dat kan negatieve effecten hebben op de omgeving. Ook drukt de gaswinning een zwaar stempel op ons gebied. Als gemeente willen we daarom graag meer weten over wat onze gemeente juist wel aantrekkelijk maakt.

Mevrouw Ahad Al-Kailany studeert momenteel af aan de Rijksuniversiteit Groningen in de Sociale Planologie. Haar afstudeeronderzoek gaat over de redenen waarom mensen naar de gemeente Loppersum verhuizen of daar juist blijven wonen. Dit onderzoek wordt begeleid door prof. dr. George de Kam, die al meerdere onderzoeken heeft uitgevoerd in de regio.

Om haar onderzoek uit te voeren heeft Ahad uw hulp nodig. In de begeleidende brief legt ze uit wat dit precies inhoudt. Als gemeentebestuur willen we haar onderzoek van harte aanbevelen.

Door mee te doen met het onderzoek helpt u Ahad, maar helpt u de gemeente en haar inwoners ook. Het onderzoek bekijkt immers waarom mensen in de gemeente Loppersum willen wonen. Dat kan nieuwe inzichten opleveren waar de gemeente het beleid op kan afstemmen.

Om mee te doen kunt u contact opnemen met Ahad. Als u nog vragen heeft voor de gemeente dan kunt u contact opnemen met dhr. Rots via 0596-548200.

Met vriendelijke groet,

Burgemeester en wethouders van de
gemeente Loppersum,

A. Rodenboog, burgemeester

J.H. Bonnema, secretaris

Geachte heer/mevrouw,

In het kader van mijn afstudeeronderzoek aan de Rijksuniversiteit Groningen vraag ik u hierbij om uw medewerking.

Als student heb ik gezien dat Loppersum vaak negatieve aandacht krijgt rond de aardbevingen en dat bracht mij tot de vraag dat ik wilde weten waarom mensen daar blijven of naar toe verhuizen. Ik hoop dat mijn onderzoek een bijdrage kan leveren aan het verbeteren van de woonomstandigheden in Loppersum.

Ik wil graag van u weten wat uw motieven zijn geweest om naar of binnen Loppersum te verhuizen. Ik kan bij u langskomen of op een andere plek afspreken als u dat prettig vindt. De ervaring leert dat een gesprek over zo'n onderwerp ongeveer een uur kan duren.

Om een afspraak te maken kunt u mij bereiken op 06 28 358 358 of een e-mail sturen naar a.al-kailany@student.rug.nl. U kunt ook het bijgevoegde formulier invullen en terugsturen. Een postzegel is niet nodig. Ik neem dan contact met u op voor een afspraak.

Ik zie uw reactie graag tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Ahad Al-Kailany

Interview guide bewoners

Persoonskenmerken

1. Leeftijd
2. Geslacht
3. Eenpersoonshuishouden/ meerpersoonshuishouden
4. Opleidingsniveau

Woning

5. Woningprijs
6. Wanneer bent u naar Loppersum verhuisd?
7. Is uw huidige woning uw eerste woning in Loppersum?
8. Van waaruit bent u naar Loppersum verhuisd? (Liefst adres).

Interview

Motieven

1. Kunt u mij vertellen waarom u naar (of binnen) Loppersum bent verhuisd?
2. Was u op de hoogte van de aardbevingen toen u had besloten hier een woning te kopen?
3. Was er schade aan uw woning? Was deze ook zichtbaar op het moment van aankoop?
4. De woningprijzen in Loppersum zijn gemiddeld iets lager dan de rest van de provincie. Heeft dat ook een rol gespeeld in uw afweging om hier te komen/blijven wonen?
5. Als u opnieuw zou kunnen kiezen, zou u dan weer een woning in dit gedeelte van Loppersum kopen?

Loppersum

6. Maakt u, of ziet u, onderscheid in de gebieden binnen de gemeente Loppersum?
7. Maakt het voor u verschil in welke woonplaats of wijk in de gemeente u woont? Waar ligt dat aan?
8. Welke rol spelen de aardbevingen daarbij?
9. Binnen Loppersum zijn er verschillen in getroffenheid van de aardbevingen. Zou u dit gebied in een zwaar of minder zwaar gedeelte indelen? Zou u in een zwaarder getroffen gebied van Loppersum kunnen wonen?

Leefbaarheid en welbevinden

10. Wat voor invloed hebben de aardbevingen op uw welbevinden?
11. Is dat in de loop van de tijd, sinds u hier woont ook veranderd? Op welke manier?
12. In hoeverre heeft de aardbeving in Zeerijp u (negatief) beïnvloed?
13. Hoe belangrijk zijn uw sociale contacten in de buurt hier voor u?
14. In hoeverre heeft het kabinetsbesluit om de gaswinning terug te brengen tot nul u beïnvloed?
15. Bent u door het nieuwe kabinetsbesluit anders aan gaan kijken tegen uw beslissing om naar deze woning te verhuizen?
16. Naast het kabinetsbesluit is het versterkingsprogramma ook nieuw. Heeft dat ook invloed gehad op uw woonbeleving?
17. Heeft u ook advies gekregen voor versterking van uw woning?
18. Wat ziet u, op de aardbevingen na, liever anders in Loppersum om het voor u aantrekkelijker te maken? Denkt u dat dit andere mensen ook zal aantrekken?

Media

19. Wat vindt u van de media-aandacht die Loppersum krijgt met betrekking tot de aardbevingen?
20. In de pers werd de aardbeving in Zeerijp als een grote teleurstelling gezien, wat voor impact hebben die nieuwsberichten en die aardbeving op u gehad?
21. In de pers wordt het kabinetsbesluit over het terugbrengen van de gaswinning toegejuicht, heeft u het zelf ook zo ervaren?

Krimp

22. Is er volgens u sprake van krimp binnen Loppersum? Hoe merkt u dat?
23. Welke rol heeft krimp gespeeld bij uw keuze om uw huidige woning te kopen?
24. Vindt u dat krimp overal hetzelfde is binnen de gemeente Loppersum?
25. Denkt u dat dit (krimp) invloed heeft op de aantrekkelijkheid van Loppersum?
26. Zou u in een sterker krimpende woonplaats binnen Loppersum kunnen/willen wonen?

Concluderend

27. Voor u hierheen verhuisde, of uw huidige woning kocht, had u waarschijnlijk bepaalde verwachtingen van dit gedeelte van Loppersum en van de manier waarop u hier zou wonen. Als u er nu op terug kijkt, vindt u dat het u is meegevallen of tegengevallen?

28. Zou u uw familie of vrienden aanbevelen om in dit gedeelte van Loppersum te gaan wonen?

Interview guide organisaties

Motieven

- 1- Kunt u mij vertellen waarom mensen ervoor kiezen om naar of binnen de gemeente Loppersum te verhuizen?
- 2- Hoe belangrijk zijn de woningprijzen voor de mensen die naar of binnen de gemeente verhuizen?
- 3- Welke rol spelen de aardbevingen in hun afwegingen, en hoe verwachten zij daarmee om te kunnen gaan?

Loppersum

- 4- Maken mensen ook onderscheid in gebieden binnen de gemeente Loppersum?
- 5- Waar ligt dat aan? Welke rol spelen de aardbevingen daarbij?

Leefbaarheid en welbevinden

- 6- Wat voor invloed hebben de aardbevingen op het welbevinden van de bewoners?
- 7- Hoe gaan mensen om met de aardbevingen? Hoe verhoudt zich dat tot de verwachtingen die zij hiervoor hadden bij aankoop van hun huis?
- 8- In hoeverre heeft het nieuwe kabinetsbesluit om de gaswinning te verlagen invloed gehad op de bewoners?
- 9- Heeft het versterkingsprogramma ook invloed gehad op de bewoners?

Krimp

10. Welke rol speelt krimp bij de keuze om naar of binnen Loppersum te verhuizen?

Concluderend

11. Wat vindt u van de media-aandacht die Loppersum krijgt met betrekking tot de aardbevingen?
12. Wat zien de bewoners van Loppersum het liefst, op de aardbevingen na, anders om het gebied aantrekkelijker te maken?

Transcripten van de interviews

Alle transcripten kunnen op verzoek bij de onderzoeker worden ingezien.

Groepen en codes

Hieronder worden de groepen weergegeven die in Atlas.ti zijn gemaakt om de interviews te coderen en te analyseren:

- Aanbeveling
- Aantrekkelijkheid vergroten
- Aardbevingen
- Advies voor versterking
- Coping
- Dorpen in Loppersum
- Emoties
- Getroffenheid
- Gewilde plekken
- Huishouden
- Kabinetsbesluit
- Krimp
- Leefbaarheid en welbevinden
- Media
- Minder gewilde plekken
- Motieven
- NAM
- Opleidingsniveau
- Politiek
- Rol aardbevingen
- Rol waarin men zichzelf ziet
- Schade
- Sociale contacten
- Tips
- Uiteindelijke beslissing
- Versterkingsprogramma
- Wijk
- Woning
- Woningprijs
- Zeerijp

Codes	Frequentie
't Zandt (gewild)	11
't Zandt (minder gewild)	19
Achtergestelde noordeling	8
Activist	8
Activiteiten in het dorp	6
Angst door aardbevingen	2
Autonoom	3
Bang	4
Basisscholen weggaan	3
Basisschool	6
Beetje mee bezig	1
Begrip voor lange wachttijd	3
Belangrijk (kabinetsbesluit)	0
Binnen de provincie blijven	4
Binnen een bepaalde straal	4
Binnen gemeente Loppersum (voorkeur)	5
Boos	25
Boos om schade	1
Buiten de stad	2
Buitenstaanders	18
Burgemeester	7
Café	2
Criminaliteit	3
Dalende woningwaarde	15
Doorrekening negatief	8
Duurt lang (advies)	13
Duurt lang (versterkingsprogramma)	5
Eenpersoonshuishouden	3
Eenum (gewild)	1
Eenum (minder gewild)	0
Eerst zien dan geloven	3
Eerste woning in Loppersum	5
Emotie neutraal	16
Energie neutrale maatregelen	8
Faciliteiten	2
Familie	4
Familie en vrienden niet aanbevelen	1
Familie en vrienden wel aanbevelen	17
Financiële compensatie	3
Frustratie	19
Garrelsweer (gewild)	0
Garrelsweer (minder gewild)	0
Garsthuizen (gewild)	0
Garsthuizen (minder gewild)	0
Gastvrijheid	2
Gebieden aanbevelen	0
Gedeeltelijk hersteld	1
Geen advies	8
Geen invloed op welbevinden	40
Geen krimp	16
Geen mening over media	3
Geen schade	2

Geen verschil (Zeerijp)	2
Geen verschil in Loppersum	8
Geen vertrouwen in de politiek	20
Geen vooruitgang	2
Gelaten	12
Geld	27
Gemoedelijke sfeer	4
Gesprek van de dag	1
Getroffenheid is gemiddeld	1
Gezellig	5
Goed opgevangen in dorp	5
Goede schadeafhandeling	9
Goede woning (tip)	1
Goedkoper boodschappen doen	3
Gok nemen	4
Groen	3
Groningen niet serieus genomen (politiek)	5
Grote oppervlakte	7
Grote tuin	6
HBO	6
Hersteld	11
Huizinge (gewild)	4
Huizinge (minder gewild)	0
Huurhuis	2
Idyllische landschap	1
Iedereen aanbevelen	1
Iets nieuws	0
Impact aardbeving	45
Inspectie gehad	10
Investeer in sociale contacten (tip)	3
Kiezer	0
Klus woning	3
Koophuis	5
Krijgt waar voor je geld	3
Krimp negatief op aantrekkelijkheid	20
Krimp positief op aantrekkelijkheid	2
Krimp speelt geen rol in keuze	11
Krimp speelt wel een rol in keuze	4
Lage(re) woningprijzen	14
Landschap	3
Lange wachttijd schadeafhandeling	9
Leefbaarheid vergroten	11
Leermens (gewild)	1
Leermens (minder gewild)	1
Let op schade	4
Leuke bijkomstigheid	0
Ligt bij jezelf	3
Loppersum (gewild)	10
Loppersum (minder gewild)	3
Machteloos	1
Makkelijk opgenomen in dorp	3
MBO	6
Media is niet realistisch	4
Meegevallen	19

Meer activiteiten	0
Meerpersoonshuishouden	11
Middelstum (gewild)	3
Middelstum (minder gewild)	4
Mijn roots	2
Minder jongeren	2
Minder prettige wijk	0
Minder zwaar getroffen	4
Miskend	6
Miskende burger	2
Mooie buurt	3
Mooie plek	19
Negatief (nam)	7
Negatief (versterkingsprogramma)	6
Negatief Zeerijp aardbevingen	11
Negatieve media aandacht	30
Niemand aanbevelen	0
Niet bang	8
Niet belangrijk (sociale contacten)	4
Niet direct positief op aardbevingen	24
Niet eerder aardbeving meegemaakt	2
Niet eerste woning in Loppersum	9
Niet het gesprek van de dag	1
Niet in sterker krimpende woonplaats wonen	7
Niet mee bezig zijn (coping)	40
Niet meegevallen of tegengevallen	3
Niet toejuichen kabinetsbesluit	6
Niet uit provincie Groningen	1
Nieuwe schade	12
Niks veranderen voor aantrekkelijkheid	11
Nuchterheid	8
Objectief wel zwaar, subjectief niet zwaar	4
Onderhoud	3
Onderschat	10
Ongenoegen	25
Ongerust/angstig	5
Onveilig	8
Onzekerheid toekomst	19
Openbaar vervoer	4
Overdrijven	2
Persoonlijke redenen verhuizing	2
Plaatsgebondenheid	25
Politiek doet weinig	6
Positief	3
Positief (gas vermindering)	15
Positief (nam)	1
Positief (versterkingsprogramma)	9
Positief ingesteld (coping)	5
Positieve media aandacht	11
Potentie zien van plek (tip)	1
Prijs speelt een rol	20
Prijs speelt geen rol	14
Relativeren	4
Rol neutraal	9

Ruimte	20
Rust	16
Ruzie om compensatie	1
Saamhorigheid	13
Sceptisch	18
Schaamte (media)	3
Schade afhandeling	4
Schade niet hersteld	0
Schreeuwende Groningers	9
Sensatie verhalen	3
Slachtoffer	1
Slechte schadeafhandeling	10
Snel in de stad	6
Snel internet	1
Snelheid beperken	1
Sociale contacten belangrijk	23
Sommige dorpen krijgen voorrang	3
Spelen geen rol	42
Spelen wel een rol	10
Station	4
Stedum (gewild)	2
Stedum (minder gewild)	3
Stop gas	3
Tegengevallen	3
Teleurstellend Zeerijp	7
Tijd en energie	1
Toerisme	2
Toeval Loppersum	12
Toornwerd (gewild)	3
Toornwerd (minder gewild)	0
Twijfelachtig (gas terugwinning)	5
Uitgaansgelegenheden	1
Uitzicht	5
Vanuit de provincie Groningen	5
Veel schade	16
Veilig	11
Vergrijzing	4
Verschil door de aardbevingen	2
Verschil Loppersum	41
Verschil niet door de aardbevingen	4
Vertraging schadeafhandeling	1
Vertrouwen in de politiek	1
Vertrouwen in de woning	16
Verwacht (gas vermindering)	2
Voldoet aan verwachting	1
Voorkeur voor voorzieningen	1
Voorzieningen	25
Vrienden	6
Vrienden en familie	7
Vrijheid	5
Vrijstaande woning	2
Weet ik niet (krimp)	8
Weinig aardbevingen is ok, meer niet	1
Weinig invloed op welbevinden	6

Weinig schade	10
Wel advies	1
Wel belangrijk en bindend	13
Wel belangrijk maar niet bindend	1
Wel in sterker krimpende woonplaats wonen	10
Wel invloed op welbevinden	11
Wel krimp	31
Wel meegevallen maar had wel anders gehandeld	0
Werk creëren	2
Werk gerelateerd	13
Westeremden (gewild)	6
Westeremden (minder gewild)	0
Westerwijtwerd (gewild)	0
Westerwijtwerd (minder gewild)	0
Winkels	8
Wirdum (gewild)	14
Wirdum (minder gewild)	0
WO	3
Woning gaat plat	8
Woning is mooi	18
Woning is niet heel goedkoop	1
Woning tegengevallen	3
Woning voldeed aan eisen	10
Zeerijp (gewild)	1
Zeerijp (minder gewild)	4
Zeerijp aardbevingen niet negatief	3
Zeerijp beangstigend	0
Zeerijp geen teleurstelling	6
Zeerijp geen verrassing	8
Zeerijp niet beangstigend	1
Zeerijp positief nieuw besluit	8
Zeerijp verdiende aandacht	4
Zelfbewuste noordeling	2
Zijldijk (gewild)	0
Zijldijk (minder gewild)	2
Zou in zwaarder getroffen gebied wonen	15
Zou niet in zwaarder getroffen gebied willen wonen	3
Zwaar getroffen	20
Zwaar getroffen maar relatief weinig schade	1